

+тэлепраграма

№ 48 (310) 27 сіння 2002 г.

Наша Ніва

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

акцыя "НН"

Салідарнасць з Марыляй

Калі я раней даведалася пра Марылю Караблькову, мне прыходзіла ў галаву неяк звязацца дзеля падтрымкі зь яе бацькамі, хоць і праз школу ў Горках. А тут шаноўны Мікола Купава як мае думкі прачытаў. Я на шмат чагу прапанаваў, жывучы далёка, але, калі бацькі дазволіць дзіцяці павандраваць, магу на вакацыйках прыняць і паказаць Москву. Усё ж гэту чортаву Москву і беларусы будавалі, дык чаму не скарыстацца. У нас цалкам беларускамоўная сям'я. Дарагу дзіцяці я аплачу. Безумоўна, дзіця можа прыехаць з бацькамі.

Тайса Мішчаніка, Москва

На мінулым тýдні таксама Алесь Лагвінец зь Менску перадаў для Марылі гроши на кнігі і кампакт-дýскі. Усе ахвотны ўзлікі ўздел у акцыі салідарнасці з Марыляй Карабльковай, звязртайцеся ў Рэдакцыю "НН".

7 апавяданьняў зімовых вечароў

Старонкі 13–23.

Андрэй Хадановіч

Раство на "Раствора- бетонным"

Раство на "Раствора-бетонным". Сніжань за часам мясцовым. Цяжка брысыці мадоннам у зімным сівяtle мясцовым

ходзішчам незнáемым
зь ліпамі паабапал.
Вось Гаспар пакрыёму,
нібы кульгавы д'ябал,

вось Балтазар з батонам,
вось Мэльхёр зь бітонам –
на пацеху мадоннам
кроачц "Раствора-бетонным".

Слота вечная наша,
звыкли голад і холад.
Вечер *made in Russia*,
вечер *made in Poland*.

Паўзе апошні трапейбус.
Наступны прыпынок "Раствора-
бетонны". Падпты бэйбус
глядзіць на мадонну сувора.

Дзеўкі – ведзьма на ведзьме –
баяцца ў тамагочы.
Месцаў мадоннам зь дзецьмі
ніхто саступаць ня хоча.

На мерзлых шыбах узоры –
лотаць, канвалі, ружа –
банальна звязлі – *I'm sorry* –
ад рыфмы банальнай "съюжа".

Зімна крохкім бутонам.
Параі плыве гаворка.
Над "Раствора-бетонным"
у небе спыняеца зорка.

БУХГАЛЬТАРСКІЯ ПРАГРАМЫ
Анжэліка
лепшы сродак для аўтаматyzациі малых
і сярэдніх прадпрыемстваў

апошні
дзень
руніонга улікі

я ўжо вырашыла

• плацёжкі
• склад • зарплата
• бухгалтэрства • мэню
• аренда • гандаль
• білетная гаспадарка

ПРАСЦЕЙ НЕ БЫВАЕ

220013 г. Менск, вул. Я. Коласа, 23/1-1
Тэл.: (017) 232-13-33, факс: (017) 231-35-46
E-mail: support@gsbelarus.com
www.gsbelarus.com

д а в е д к а " Н Н "

Кампанія "Golden Software" была заснаваная ў 1994 г. маладымі праграмістамі Міхалам Шойхетам ды Андрэем Кірэевым. Першым яе прадуктам была праграма друку плацёжных дакументаў "Анжэліка". Другая праграма – "Анжэліка-Бухгалтар" – была першым айчынным прадуктам фінансавага кірунку, створаным адмыслова для апрацоўкай сістэмы "Windows". Цяпер кампанія працуе 19 праграмных прадуктаў ды мае калі тысячы кліентаў, сярод якіх Беларуская чыгунка, "Zepter", "Макдональдз", "Belcel", "BelAVM" і нават Беларускі экзархат РПЦ.

Бухгалтарка "НН" раіць: "Гэта добра распрацаваная праграма, яна надаеца для выкарыстання ў сярэдніх ды малых фірмах. Зручна ўносіць інфармацыю, праграма добра паказвае ўсё, што трэба. Яна лёгкая ў настройцы. Калі яе добра вывучыць, дык можна лёгка падстроіць пад сваю фірму. "Анжэліка" файна стасуеца з "Excel" – звесткі можна перарабляць у электронныя табліцы, каб раздрукуюць справа здачы".

Пажарнікі перакурваюць на гарышчы-папялішчы

Калядны нумар 2003

Пажар у Нясьвіжы

24 студзеня, акурат на Святыя вечар, загарэўся Нясьвіскі замак. Пажар пачаўся каля 19-й. Атрымаўшы сыгнал, супрацоўнікі Нясьвіскага райаддзелу Міністэрства па надзвычайных сітуаціях выехалі на месца, аднак самі рады даць не змоглі. Давялося выклікаць дапамогу з суседніх раёнаў — Капыльскага і Барана-

ўцкага, а потым Клецкага ды Менскага. Палаў дах цэнтральная вежы Радзівілаўскага замку. Агонь займаў плошчу 300 кв.м.

Лякалізаваць пажар удалося толькі а 21-й, а канчатковая заасіці — каля другой гадзіны ночы. На шчасце, ахвяраў не было. Як паведамілі ў МНС, у ліквідацыі пажару былі задзея-

ныя 127 супрацоўнікаў і 18 пажарных машинаў.

Вежа цяпер стаіць зусім бяз даху, моцна пацярпела ляпніна XVIII ст. Карціны ў самім замку (у тым ліку і ўнікальная распісаная столі памерам 15 на 18 м) засталіся цэлымі — адно што закурэлі.

Працяг на старонцы 2.

Каляднае пасланьне а.Аляксандра Надсана, апостальскага візытата для беларусаў-каталікоў замежжа

Вось Дзіця нарадзілася нам, Сын быў дадзены нам:
улада спачыла на ягоных
плячох. І дадуць Яму імя:
Анёл вялікай рады, дзіўны
Дарадчык, Бог магутны, Уладар,
Князь супакою, Айцец
будучага веку. (Іс. 9:5)

Калядныя сівяты прыходзяць з занудлівай рэгулярнасцю кожных год ужо колкі стагодзіў дзіяў. Столкі слоў было сказана пра гэтае сівята, столькі прыгожых песніяў створана, што, здавалася б, ужо не засталося нічога новага сказаць. Дый ці трэба высильвацца на нешта новае, ці на варта часам затрымца і ўдумацца ў старое, ужо сказанае, як, прыкладам, толькі што прыведзены слова прарока Ісаі, сказанныя за больш чым сямсот гадоў да нараджэння Хрыста.

"Дзіця нарадзілася нам..." Што можа быць больш бездапаможным, больш бяскрывдным і адначасова больш нявиным, як новонароджанае дзіцяцікі? Ягонае існаванье цалкам залежыць ад іншых людзей, у першую чаргу бацькоў. І трэба мець сапраўды закамянае сэрца, каб не адчуць цеплыні ў спыняеца зорка, калі гэ-

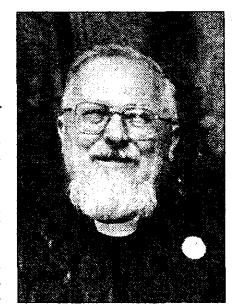
тая маленькая істота працягвае да цябе даверліва свае ручкі.

"Улада супачыла на ягоных плячох". І вось гэты юладар сам добраахвотна аддаеца ў руکі сваіх падуладных, як бездапаможнае дзіцяцікі. Ён адмаўляеца ад якой-колечы сілы ці прымусу. Ён хоча людзкіх сэрцаў, каб у іх установіць сваё валадарства. А тут ніякі прымус не дапаможа, бо сэрца даеца толькі добраахвотна.

Такім чынам, Госпрад Ісус ад самага пачатку адмаўляеца ўжываць сілу і прымус. Ягонае валадарства перш за ўсё ў сэрцах людзкіх: "Валадарства Божае ўнутры нас" (Лк 17:21). Ён ведаў, што той, хто пойдзе за ім добраахвотна, дзеля любові да Яго, будзе стараца жыць і рабіць так, як Ён, паводле словаў Святога Апостала Паўла: "Хай у вас будуць тыя самыя пачуцьці, што ў Хрысьце Ісусе" (Піліп 2:5).

У сівяте гэтага зразумелі, што прымус не дапаможа, бо сэрца даеца толькі ўжываніем. І дзіцяцікі, якія іх падуладні, дзеля любові да Яго, будзе стараца жыць і рабіць так, як Ён, паводле словаў Святога Аўгустына: "Любі і рабі што хочаш".

Ня ведаю, ці зразумелі гэта валадары гэтага сівяту, але яны адчулуць ў гэтым малым дзіцяцікі.

небяспеку для сябе і зреагавалі ў адзіні спосаб, які яны ведалі: вырашылі зьнішчыць Яго. І хоць ім гэта тады не ўдалося, яны прынеслы шмат горы і пакутаў іншым, ні ў чым ня вінным людзям. Але для іх гэта было няважна, гэта быў непазыбжны ахвяраў дзеля гэтак званага "агульнага добра". У сучаснай вайсковай тэрміналёгіі гэта называецца далікатна "lateral damage" (пабочныя страты). Бяда толькі, што ахвярамі ніколі не бываюць кіраўнікі, а толькі іх падуладныя.

Праблемы, якія існавалі ў часы Хрыста, засталіся і ў наш час, толькі яны набылі жахлівы, глябальныя характеристы. Досьць змяніць на краіну, дзе нарадзіўся Хрыстос, дзе ўжо амаль падставаў дзіяў ідуць намаганьні сілаю ўстанавіць "спакой" і "пабочныя страты", дасягаюць дзясяткі тысячай бязвінных ахвяраў.

Працяг на старонцы 6.

Афіцыйны Менск паважае сілу

Людзям уласьціва думаць:
калі Івану нешта не
ўдалося, дык мне ўдасца.
Прыблізна гэтак разважалі
і партугальскія палітыкі:
калі іншым краінам
Эўропы не ўдалося
үгаварыць афіцыйны
Менск прыняць місію
АБСЭ, нам гэта ўдасца.

І таму Партугалія была адзіна краіна Эўразіі, якая не забараніла ўезду на сваю тэрыторыю Лукашэнку і тым, катоўрыя зь ім. Міхаіл Хвастоў нават пакрасаваўся на сустрэчы міністраў замежных спраў краін-удзельніц АБСЭ ў Порту. Тады ж урачыста было абвешчана, што ў панядзелак, 9 сінняхня, у Вене пачнуцца перамовы паміж Беларусія і АБСЭ пра аднаўленыне дзеянасці ў Менску працы кансультатыўна-назіральнае группы Арганізацыі бяспекі і супрацоўніцтва. Прайшло 9 сінняхня, прайшло 10-га, а перамовы не пачаліся. 11-га нехта пусціць чутку, што перамовы йдуць — ледзь не таемныя.

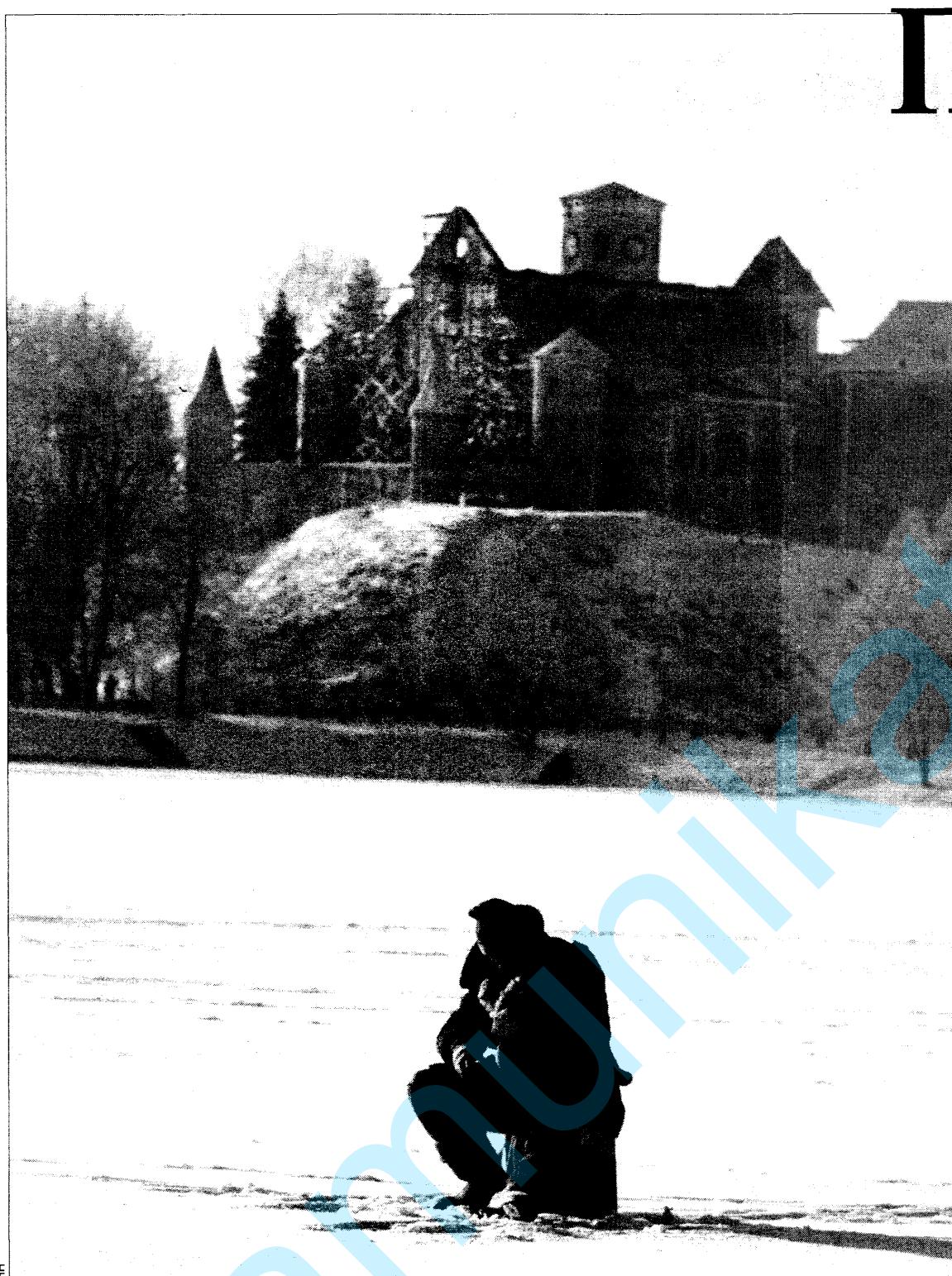
Эўропе, калі яна зрабіла першы рашучы крок, ня варт было б нават пачынаць гэтыя перамовы. Треба было ў стылі Лукашэнкі — жорстка — запатрабаваць ад Менску выконваць узятыя ім раней абавязацельствы.

Лукашэнка хацеў бы зьвесці функцыю місіі АБСЭ да назірання за захаваннем праву чалавека ў Беларусі: няхай, маўляў, стогнуць і плачуцца, а мы будзем рабіць па-свойму. Місія пазбавілася б магчымасці назіраць за выбарамі, рэфэрэндумамі. Другая функцыя, якую Лукашэнка хоча пераклассіць на Эўропу, — вырашэнне ім жа створаных эканамічных проблемаў, і таму Менск хоча, каб місія была чымосьці накшталт гандлёвага пасяродніка між Беларусіяй і краінамі АБСЭ.

Якая б магла быць палітыка ЗША, Канады і Эўразіі? Ні ў якім разе не адступацца ад раней вызначаных функцыяў місіі АБСЭ. Калі Менск будзе ўпарцца, Захад можа даставаць адну за адною казырныя карты — сьпіс “неўязных” можна пашырыць за кошт міністраў эканомікі, фінансаў, энергетыкі, прымесловасці ды старшыні праўлення Нацбанку. Ня Захад ж трэба абраўляць асноўныя фонды, не яму патрэбныя найноўшыя тэхналёгіі, інвестыцыі і кредиты. Не дапаможа гэта — краіны Захаду могуць не пралянгаваць старых і не заключаць новых дамоваў пра куплю беларускіх тэкстылю, калійных угненіняў ды іншых артыкулаў экспорту...

У ЗША і Канадзе ўжо разумеюць, што з афіцыйным Менскам нельга размаўляць інакш, як мовіа палітычнага і эканамічнага байкоту. Цяпер гэта мусіць зразумець Эўропа.

Афіцыйны Менск паважае сілу. Вунь як рахмана паводзяцца самыя высокія начальнікі, калі ўзьнікла пагроза газавага голаду. А як выступаў адзін з іх у жніўні, якія бочкі на Москву каціў! Папярэджвалі яго тады: цэны на газ і нафту могуць падняцца. Ня верыў і выступаў. Падняліся цэны на газ — аціх. У падобны способ і Захад павінен падвіць сябе зь Менскам.

Пажар

Працяг са старонкі 1.

На шкодзіў замку ня толькі пажар, але й ягоная ліквідацыя. Супрацоўнікі МНС працягвалі заліваць будынак водой нават калі агонь згас, каб не засталося дзеяньні агманеў. Вільгальці можа зашкодзіць фрэскам на столі і паркетнай падлозе. Апрача таго, драўляныя перакрыцці набрынялі амаль трэма тонамі вады, ад чаго існуе пагроза абвалу.

Зранку ў замку працавалі аж 2 съледчыя групы МУС. Прывычай пажару, паводле афіцыйнае вэрсіі, сталася нядбальства будаўнікоў, якія рыхтуюць замак да рэстаўрацыі. Рабочыя адагравалі замерзлыя водаправодныя трубы з дапамогай адкрытага агню (машынкай ці газавай гарлакай).

У першай палове дня на месца пажару прыйшлі віцэ-прем'ер Уладзімер Дражын і старшыня Менабельвіканкаму Мікалай Дамашкевіч. У Дражын, былы кіраўнік Нясвіскай адміністрацыі, узначаліў адмысловую камісію па рассыльданні прычынаў узынкнення пажару і ацэнкі шкоды.

Нясвіскі замак меркавалася ўлучыць у Сыпіс помнікаў сусветнай культуры. Цяпер можна чакац нават кадравых перастановак: розгасаць ад пажару ў Нясвіжы — на ўвесе сьвет. Ганьба вялікая: Нясвіж у нас адзін. Хтосьці павінен адказаць.

Эколяг Валеры Дранчук, які нарадзіўся недалёка ад “некара-наванай сталіцы”, лічыць галоўную прычинай пажару саму рэстаўрацыю: “Гэта толькі першы званок, звязаны з гэтай “вяля-цякучай рэстаўрацыяй”. Інвеставаць у Нясвіскі замак хацелі б паликі, чэхі ды літоўцы. Але такая нашая нядбайнасць да помніка сусветнай значнасці

Абы рыба

Б упаля, Н прапала, застаецца ТОЛЬКІ Ф

БНФ рыхтуеца да выбараў у мясцовыя саветы. Аб гэтым было абвешчана на нядайнім Сойме. Гарадзенская арганізацыя БНФ падзяляе погляды менскіх кіраўнікоў: адразу выйдзем з гульні, калі прэзыдэнт захоча сумясьці выборы з рэфэрэндумам па наданні яму права бестэрміновага кіраванья Беларусіяй.

На інтэрнэт-старонках з'явіліся прозвішчы магчымых кандыдатаў у дэпутаты. Сярод іншых — Сяргей

Мальчык, кандыдат мэдычных на-вук, старшыня Гарадзенскай абласной арганізацыі БНФ, і Алеся Астроўскі, доктар мэдычных наукаў, пра-фэсар Гарадзенскага мэдуніверсітэту. Яны не абвяргаюць інфармацыі пра сваё вылучэнне. Хоць першы кажа, што яшчэ канчаткова ня вырашыў, а для другога выбарчая кампанія — “магчымасць весьці пра-гандыцкую работу”.

Можна зразумець іх прыхаваную трывогу за вынікі выбараў. Ніхто з гарадзенскіх апазыцыянераў ня трапіў ні ў абласную, ні у гарадзкую камісію. Афіцыйнае тлумачэнне — спазніліся з падачай пратаколаў.

Паводле С. Мальчыка, прадстаўнікі БНФ будуць вылучаны кандыдатамі ў дэпутаты па ўсіх 30 выбарчых акругах Горадні. Чым выкладаная раптоўная неабходнасць “прыкрываць” акругі? Няма згоды зь

іншымі партыямі, грамадзкімі аб'яднаннямі, незалежнымі прафса-замі, прадпрымальнікамі. Апошняյ увогуле адмовіліся ад дыялёгу — свае акругі не саступаюць нікому.

Самаўпэўненасць прадпрымаль-нікаў сведчыць аб іх палітычнай недальнабачнасці. Любы супернік ад-цягне частку галасу на сябе, і ка-мэрсанту ня хопіць для перамогі роўна столькі, колькі набяруць людзі, з якімі ён цяпер ня хоча га-варыць. Дык хто скажаў, што прад-прымальнікі — рэальная сіла? Чаго яны дамагліся забастоўкам? Падаткі ўсё адно сплачаныя. А перамовамі з “вэртыкальлю”? Яна і не на такое пойдзе, каб адцягнуць час. А пасьля кіраўнік дзяржавы скажа з тэле-экрану: вось яны — гэтыя крывапіцы-прадпрымальнікі. Усё ім мала, зазіраюць у твае, народ, кішэні. Ату іх!

С. Мальчык і А. Астроўскі разумеюць цану сваёй паразы на мясцовых выбарах. Моцна пацерпіць іх аса-бісты аўтарытэт і аўтарытэт БНФ. А ўлада будзе мець падставу сказаць: “Апазыцыянэры ўзялі ўздел у выбараў нароўні з кандыдатамі ад КПБ, ЛДПБ, працоўных калектываў. А што не абралі — дык гэта, значыць, іх вага ў грамадзтве”.

Нікому ня будзе справы, зь якой мэтай ішоў на выбары апазыцыянэр — агтаваць ці песьні съпявцаў. Прозвішча ў бюлетні стаіць — значыць, кандыдат. Прайграў — твае праблемы.

Дык, каб “весьці пра-гандыцкую работу”, не абавязкова чакац выбараў. І не абавязкова вылучаныя кандыдатам. У Канстытуцыі й Выбарчым кодэксе напісана, што гэта права любога грамадзяніна.

Аnton Labovіch, Goradnі

Наша Ніва

Сапраўдная беларуская газэта

Падпісная цана на месяц — 2043 рублі. Пры падпісцы на

шапкі “Белсаюздруку” асабліва танна — усяго 1360 рублёў.

Дык падпісвайся!

Падпісны індэкс 63125.

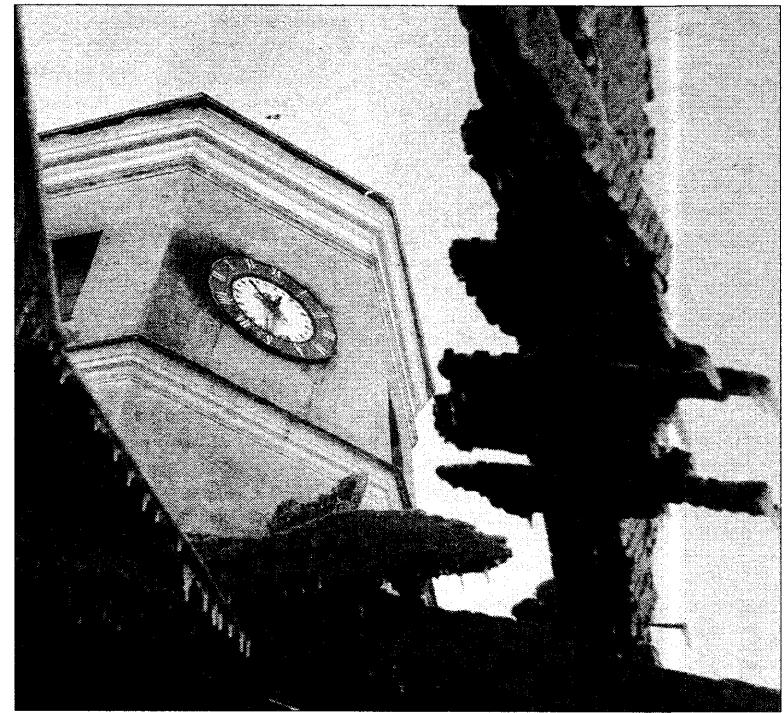
у Нясьвіжы

можа надоўта адбіць у іх ахвоту ўкладаць гроши.

Гісторык культуры Адам Мальдзіс мяркуе, што паспрыяць захаванню замка мусіла б грамадзкасць: "У 90-я быў створаны фонд "Нясьвіж", на чале якога стаяў Антоні Радзівіл, а ўсім

справамі займаўся Ўладзімер Гілеп, цяперашні кіраўнік Беларускага фонду культуры. Калі б можна было аднавіць дзеянісць гэтага фонду, калі б у замку дзяжурылі валанічёры, пажару б ня здарылася".

Аркадзь Шанскі

2002 год не запомніца беларусам яскравымі палітычнымі падзеямі. Ён быў напоўнены шэрай палітычнай руцінай.

Праўрадавыя і прадэмакратычныя палітыкі зайлаліся звыклай беларускай палітыкай — кульярнай, калідорнай, а мо нават паддывановай.

Палітычныя скандалы не былі надта гучныя, а кадравыя перастаноўкі — асабліва запамінальныя. Замяталін сядзіць у кадравым рэзэрве.

Улады ініцыявалі, демакраты рэагавалі

Як і мелася быць, лукашэнкаўцы сёлета развівалі свой посыпех, дасягнуты на леташніх прэзыдэнцкіх выбарах. 2002 год складаецца зь іх тактычных посыпехаў — пад іх настакам абрынулася місія АБСЭ ў Беларусі, быў зламаны хрыбет Фэдэральнай прафсаюзаў беларускай, хоць пары яе былых правадыроў дагатуль працягваюць герайчны суправіці ў глыбокім тыле ворага, ім удалося зацугляць цэнтральную прафсаюзную прэсу, сагнаць беларускіх пісьменнікаў у калектывную гаспадарку новага тыпу — літаратурна-мастацкі холдынг "Літаратура і мастацтва", высланаць Барыса Нямцова з краіны, строга папярэдзіць лідэра АГП Анатоля Лябедзьку аб недапушчальнасці проціпраўных дзеянняў і, нарэшце, пасадзіць сябра БНФ "Адраджэнне" Віктара Івашкевіча ў турму. Так што ўнутрыпалітычная ситуацыя ў краіне адзначалася вялікай прадказальнасцю. Улады ініцыявалі палітычныя працэсы, демакратычныя сілы злосна рэагавалі на іх. Апрача гэтага, няявленыя на хімію дэмлідэры ахвотна выяжджалі за межы краіны, цэлячы асабліва ў Вашынгтон і

Бэрлін (Варшава для многіх з іх — ужо пройдзены этап), і там шырэлі праўду пра Беларусь. Відаць, прынамсі з турыстычнымі ўражаныні ў іх усё ў падрадку.

Вынікам году трэба лічыць і тое, што сярод палітычных сілаў дэмакратычнай "несыстэмнай" апазыцыі не зявілася новых постацяў. Затое беларускаму грамадству запоміліся новыя абліччы новай "систэмнай" апазыцыі ў палаце прадстаўнікоў: Уладзімер Парфяновіч, Валер'я Фролова і іншых таварышаў.

Інтэграцыя б'енца ў ліхаманцы

Канфуз чакаў улады ў вонкавай палітыцы. 2002 г. адзначыўся рэзкім пагаршэннем адносіні ці то Беларусі, ці то лукашэнкаўскага рэжыму з Расіяй. Загаварылі пра небяспеку "ізаляцыі" краіны, пачалі намякаць, што Ўладзімеру Пуціну наш прэзыдэнт стаў асабістам на мілы. Аднак тлумачыць расійска-беларускі канфлікт асабістым непарозуменінемі двух прэзыдэнтаў — значыць съядома спрашчаць вастрыною справы. Прычына разнагалосісць мае глыбайшую прыроду.

Путінская адміністрацыя змагла дабіцца таго, што было не пад сілу яе папярэдніцы, — змены палітычныя ўплывы і амежаваны лабісцкі рэсурсы палітыкай "патрыйчай арыентациі" (камуністай ў спалучэнні з гаспадарнікамі яшчэ савецкага гарту), якія традыцыйна адстойвалі інтарэсы дзяржаўнага сэктару расійскай прамысловасці, асабліва ВПК. Акурат пры працягніцкай падтрымкай палітыкай гэтага лягеру (на цэнтральным узроўні — Селизьнёва, Строева, Падбярозкіна і інш., на рэгіональным — Тулеева, Кан-

тыдзень нашага жыцця

Перакрыюць яшчэ два расейскія каналы

Паводле нашай інфармацыі з Адміністрацыі прэзыдэнта, Беларусь хацела б перакрыць вяшчаные тэлеканалаў "Россія" і "Культура". Гэты праект ужо абмяркоўваецца на самым высокім узроўні. На хвалі РТР мае перайсці СТВ.

Такое новаўядзенне дазволіла б Беларусі узмацніць уласную інфармацыйную прастору. А "стварыць" новы тэлеканал на базе расейскага, маючы досьвед АНТ, як так і цяжка.

Аднак ці наважыцца Менск закрыць афіцыйны расейскі канал "Россія"? Першы намеснік гендырэкта СТВ Уладзімер Шпітальнікай кажа, што выцяснянне "Россіі" — для СТВ не самамэт: "Мы мяркуем выходзіць на больш шырокую аўдыторию, але для гэтага ёсьць перадатчыкі, якія цяпер не заўдзінчаны".

24 студзеня пасля сустрэчы з А.Лукашэнкам кіраўнік Белтэлераўдымкампаніі Ягор Рыбакоў заявіў пра магчымасць адкрыцця тэлеканала "Спадчына", які будзе мець культурна-адукацыйную скіраванасць.

Саламяны Бэтлеем

Да свята Божага Нараджэння мастак Але́сь Пушкін аздобіў менскі касьцёл Св.Яна Хрысціцеля. Згодна з задумай, бажніца набыла выгляд Бэтлеемскай

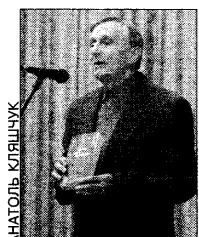
стайні, дзе нарадзіўся Ісус: падлога выслана сенам, на сценах і алтарнай частцы — стылізаваныя анёлы ды калядныя зоркі з саломы. Са столі звісаюць саламяныя павукі. У прыгожані зрабілі наведнікі мастакі студыі "Рагнеда" пад кіраўніцтвам Валеяна Лойкі. Ксёндз Iгар Лашук і парафіяне былі задаволеныя.

Арган з-пад Мюнхена

А ў берасцейскім Крыжаўзвіжанскім касьцёле напярэдадні Раства зявіўся арган. Ксёндз-біскуп Казімер Велікаселец знойшоў "сіпісаны" інструмент для свайго храму аж пад Мюнхенам. Арган ужо сабралі й усталівалі. Адна бяда — у Берасці няма свайго арганіста. Даўшы пакуль менскія або гарадзенскія.

Дарога праз Курапаты

23 сіння 2002 года Беларускі ПЭН-цэнтар зладзіў у менскім Палацы мастацтваў прэзентацыю кнігі рэпартажаў "Радыё Свабода" "Дарога праз Курапаты". Імпрэза транслявалася на "Свабодзе" ў жывым эфіры. З Прагі да яго далучыўся Васіль Быкаў, які прывітаў абаронцаў Курапат. Навуковая рада Камітэту аховы гісторыка-культурнай спадчыны ў рэстаўрацыі пакуль не прымае да разгляду праект

стварэння ахоўных зонаў у Курапатах. Навуковая кіраўніца Курапаткага мэмарыялу Мая Кляшторная лічыць, што асноўная праблема ў тым, што прадпрыемства "Вігэ-рабуд" плянует збудаваць блізу Курапат атэлікі. Калі праект ахоўных зонаў будзе зацверджаны, гэта будзе будаўніцтва зробіцца немагчымым. **На фота:** віцэ-прэзыдэнт Беларускага ПЭН-Цэнтра Валеяна Тарас.

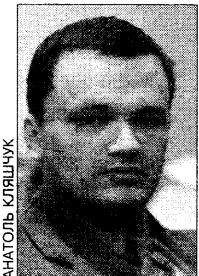
Замяталіны на базе

База з'вестак з тэлефонамі кліентаў кампаніі "Velcom" таемным чынам апынулася ў Інтэрнэце на адрасе <http://alex.wapinfo.org/velcom/>, хоць кампанія гарантавала поўную канфідэнціяльнасць. Уладальнік скандальная сайту сцівярджае, што знойшоў базу ў Сеціве, дзе яе прапаноўвалі за 20 даляраў. Аднак нумароў вышэйшых беларускіх урадоўцаў там няма. У базе ажно сем Аляксандраў Лукашэнкаў — а ўсё на тыя. Пяць разоў сустракаеца прозывішча "Замяталін". Што праўда, Уладзімер Пятровіч сярод іх толькі адзін. А вось Дзяніс Ўладзімеравіч — аж трэ. Прынамсі, столькі тэлефонных нумароў стаць побрач з гэтым імем.

Б.Т.

Валеры Булгакаў

Новы год незалежнасці

высілку дамагацца патрэбнага для сябе выніку падчас рознага кшталту рэфэрэндумаў, мясцовых і цэнтральных выбараў і г.д.

З новага сілай недавер да Расіі ці нават адчужненне ад яе праявілася зусім нядыўна, калі сямы найвышэйшым беларускім урадоўкам быў забаронены ўезд у краіны Эўразіяту і ЗША. Усе чакалі, што прэзыдэнт Лукашэнка адкажа на гэтыя крокі чарговай порыцай праклёнай і пагрозаў. Але замест гэтага людзі пачалі стрыманую рэакцыю міністра замежных спраў Хвастова, які выказаў зацікаўленасць у канструктыўным дыялогу з урадамі заходніх краін. Каравац, надзеіна гаспадаркі тыму больш няма, казаць, звычайны козырькамі накшталт трохсоттысячнай вайсковай беларускі-расійскай групоўкі або ракетаў "Топаль-М" пад Шчучынам больш не выпадае, таму стратэгічную зброяй рэжыму робяцца азіяцкія нелегалы ў сумежных з Польшчай, Літвой і Латвіяй раёнах.

Забыць пра Эўропу

І яшчэ дзве рэчы, на якіх трэба завастрыць увагу. Перш-наперш — пэрспектыўна трэцій кадэнцыі Лукашэнкі, пра якую ўсіцяж загаварылі пасля ўсея, яго верасьнёўскай прэс-канфэрэнцыі. Няма сумневу, што гэта ідэя цяпер лунае ў калідорах прэзыдэнцкай адміністрацыі.

Калі ж Лукашэнка такі пойдзе на трэці тэрмін, гэта будзе азначыць, што ён зрабіў дзяля сябе, у сваім разуменіні, няпросты мэртвіністэрства. А будзіць краіну на міжнародную ізаляцыю, забясьпечыўшы наўзамен стабільнасць грамадзка-палітычнай астабаноўкі і эфектыўнасць дзяржаўнага апарату. Гэты выбор будзе супярэчыць прынятym на Захадзе стандартам

Улады ініцыявалі, демакраты рэагавалі

Як і мелася быць, лукашэнкаўцы сёлета развівалі свой посыпех, дасягнуты на леташніх прэзыдэнцкіх выбарах. 2002 год складаецца зь іх тактычных посыпехаў — пад іх настакам абрынулася місія АБСЭ ў Беларусі, быў зламаны хрыбет Фэдэральнай прафсаюзаў беларускай, хоць пары яе былых правадыроў дагатуль працягваюць герайчны суправіці ў глыбокім тыле ворага, ім удалося зацугляць цэнтральную прафсаюзную прэсу, сагнаць беларускіх пісьменнікаў у калектывную гаспадарку новага тыпу — літаратурна-мастацкі холдынг "Літаратура і мастацтва", высланаць Барыса Нямцова з краіны, строга папярэдзіць лідэра АГП Анатоля Лябедзьку аб недапушчальнасці проціпраўных дзеянняў і, нарэшце, пасадзіць сябра БНФ "Адраджэнне" Віктара Івашкевіча ў турму. Так што ўнутрыпалітычная ситуацыя ў краіне адзначалася вялікай прадказальнасцю. Улады ініцыявалі палітычныя працэсы, демакратычныя сілы злосна рэагавалі на іх. Апрача гэтага, няявленыя на хімію дэмлідэры ахвотна выяжджалі за межы краіны, цэлячы асабліва ў Вашынгтон і

Бэрлін (Варшава для многіх з іх — ужо пройдзены этап), і там шырэлі праўду пра Беларусь. Відаць, прынамсі з турыстычнымі ўражаныні ў іх усё ў падрадку.

Вынікам году трэба лічыць і тое, што сярод палітычных сілаў дэмакратычнай "несыстэмнай" апазыцыі не зявілася новых постацяў. Затое беларускаму грамадству запоміліся новыя абліччы новай "систэмнай" апазыцыі ў палаце прадстаўнікоў: Уладзімер Парфяновіч, Валер'я Фролова і іншых таварышаў.

Інтэграцыя б'енца ў ліхаманцы

Канфуз чакаў улады ў вонкавай палітыцы. 2002 г. адзначыўся рэзкім пагаршэннем адносіні ці то Беларусі, ці то лукашэнкаўскага рэжыму з Расіяй. Загаварылі пра небяспеку "ізаляцыі" краіны, пачалі намякаць, што Ўладзімеру Пуціну наш прэзыдэнт стаў асабістом на мілы. Аднак тлумачыць расійска-беларускі канфлікт асабістым непарозуменінемі двух прэзыдэнтаў — значыць съядома спрашчаць вастрыною справы. Прычына разнагалосісць мае глыбайшую прыроду.

Путінская адміністрацыя змагла дабіцца таго, што было не пад сілу яе папярэдніцы, — змены палітычныя ўплывы і амежаваны лабісцкі рэсурсы палітыкай "патрыйчай арыентациі" (камуністай ў спалучэнні з гаспадарнікамі яшчэ савецкага гарту), якія традыцыйна адстойвалі інтарэсы нацыянальных узроўні лабірінту. Зноганаў з Купцовым, а зыненавідзаныя Нямцоў з Хакадамі і чыё разгортаванне ў краіне ў будучыні створыць для рэжыму яшчэ аднаго надзвычай нязручнага палітычнага актара.

Таму з лета саюзная дзяржава Беларусі і Расіі б'енца ў ліхаманцы і мармыча немавед што. То крэйчыць, то плача. А ўсё тым, што няма каму цяпер у Москве заступніца за Лукашэнку.

Тытул больш няма

Зьявіліся сымптомы ўсё большага недаверу беларуск

СТУДЗЕНЬ

2002 г. пачаўся з увядзенням ў наявнае абарачэнне валюты краінаў Эўразіі — зўра. Насуперак змрочным прагнозам, зўра ўпэўнена пратрымалася цэлы год, не даючы спуску далаю.

Беларусы атрымалі на пачатку студзеня добрую вестку — наша краіна далучылася да Канвенцыі аб прызнанні дакументаў аб вышэйшай адукцыі ў эўрапейскім рэгіоне. Нашы дыплёмы атрымалі большую вагу.

На Калядны арыштаваны дырэктар МТЗ Міхаіл Лявонаў. Яго вінаваціць у "нядайнасці" і зложыжванні службовым становішчам, што прынесла школу дзяржаве". Гучыць меркаваны, што арышт быў папулісцкім ходам Лукашонкі.

Япіскап Іван (Хама), гадаванец Філарэта, стаў вікарным япіскапам Барысаўскім, а за пару месяцаў перасеў на багаты Берасцейска-Кобрынскі пасад

24 студзеня ў італьянскім Асызы зібираюцца Папа, прадстаўнікі ўсіх хрысціянскіх канфесій і 11 нехрысціянскіх рэлігій. Разам іны моляцца за мір.

ЛЮТЫ

Ад 8 да 24 лютага ў амэрыканскім Солт-Лейк-Сіты адбываюцца ХІХ Алімпійскія гульны. У камандным заліку Беларусь займае 19 месца.

Урад спрабуе эканоміці гроши на вайскоўцах. Ліквидуецца полацкая 350-я брыгада мабільных сіл, а таксама яе выдатная вайсковая база ў Баравусе.

У сярэдзіне месяца зьяўляюцца першыя знакі пахаладання ў беларуска-расейскіх стасунках. А.Лукашэнка заяўляе журнalistam: "Нераўнаправнага Саюзу ня будзе. Чаму мы павінны рабіць так, як робіць Расея?".

САКАВІК

Нешматлікую дэмантрацыю на Дзень Волі брутална разганяе міліцыя. Вынік: многія зьбітыя, 59 чалавек затрыманыя, з іх 9 не-паўнолетніх.

На сьвітанку Дня Волі на свабоду выходзіць Андрэй Клімай, прадпрымальнік і дэпутат Вярховнага Савету, які адседзеў 4 гады і вызваліўся па зымякэні

Вахта ў Курапатах несла моладзь. Драматычная зіма скончылася пажарам у палатцы, падчас якога ледзь не згарэў Але́сь Поклад. Іду́чы на сустрач патрабаванням моладзі, улады збудавалі спэцыяльную падпорную сцяну і падземны пераход да Курапатаў

ПРЫСУДУ.

30 сакавіка — парлямэнцкія выбары ва Ўкраіне. Перамагае правацэнтрысцкі блёк "Наша Ўкраіна" з апанентам прэзыдэнта Кучым, быўшым прэм'ерам Вікторам Юшчанкам на чале.

КРАСАВІК

Скандалы ў Каталіцкім Касцёле. Супраць некаторых яго прадстаўнікоў высунутыя абвінавачаны ў сексуальных злачынствах. Папу нялёгка выпраўляць становішча, дыш здароўе яго пагаршаецца. У красавіку Папа наўрат адмовіўся ад удзелу ў многіх царкоўных мерапрыемствах. Ня дзіва: у траўні Яну Паўлу спаўнілася 82 гады.

Беларуская ўлада спрабуе пазыцыя місіі АБСЭ. Афіцыйны Менск не дае візіў супрацоўнікам місіі і не акрэдыта новых работнікаў КНТ. 15 красавіка зъехаць зь Беларусі мусіць часовы кіраўнік місіі Мішэль Рываль.

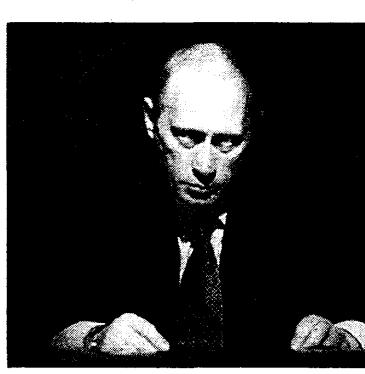
15 красавіка галіндзкі кабінэт міністраў у поўным складзе ідзе ў адстаўку. Гэта сталася вынікам грамадзкага рэзанансу, выкліканага абвінавачаннем, што Галіндзь вінавата ў разні, учыненай сэрбамі ў 1995 г. у Срэбранцы.

21 красавіка на парлямэнцкіх выбарах у Францыі нечаканага поспеху дасягае крайне правы палітык Лё Пэн. Процітайць яму

Вучынны "Бярэзіна": сёлета міністартам было нясна, ва Ўсходзе ці ў Захадзе бачыць галоўную небяспеку кіраўніцтва краіны

13 чэрвеня "Ітэра" ўдвая зъяніша паставікі газу ў Беларусь і патрабуе ад Менску сплаціць пазыкі. У той жа дзень ЗША афіцыйна выходзяць з дамовы аб проціракетнай абароне 1972 г. Ра-

16 красавіка галіндзкі кабінэт

У Сярэдній Эўропе пры канцы жніўня пачаліся катастрофічныя паводкі, а ў Беларусі лета скончылася закрыццём "Свободных новастей".

ПРЫНЯЦІО

гімну "Мы, беларусы" не зашкодзіла на вое, што супраць выступілі Мая і Максім Клімковічы, дачка і ўнук — спадкаемцы аутара

ВЕРАСЕНЬ

У школах і гімназіях уведзеная дзесяцібалльная систэма і пяцідзёнка. На

вучыльні год падоўжаны да кан-

чаткі чэрвеня.

4 верасня

пад Крупкім адбылася найбуйнейшая

беларускай гісторыі аўтакатастрофа.

Сутыкнулася 17 машины, загінула 10 чалавек.

6 верасня ў Беларускі патрыятычны саюз моладзі і Беларускі саюз моладзі аб'ядналіся ў Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі.

Напярэдадні высьветлілася, што

БПСМ разбазарыў грошай і маё-

масць на мільён далаю.

У маскоўскіх газетах "Завтра"

і "Советская Россия" ды менскай

"Советская Беларусь" з'явіліся

стэндаграма тэлефоннай размо-

вы Анатоля Лябедзкага з Барысам

Нямцовым. А 16 верасня галоў-

23 кастрычніка зь Беларусі выгнаны Барыс Нямцов — "за ўмшанье ва ўнутраныя справы краіны". Гэты скандал губляе маштабнасць на тле заходу ча-

чэнцамі закладнікаў у маскоўскім

тэатры на Дуброўцы. У выніку

"вызвалення" газам атручаныя

ня мени за 130 чалавек.

У Маскве загінула і беларуска

ЛІСТАПАД

З 1 лістапада "Газпром" на 50% скарачае паставікі газу ў Беларусь. Сынекня Лукашэнка называе дзеяньні "Газпрому" "бесправіцэнтнымі" і разважае, як Беларусі выйсці з саюзной дамовы. Прэм'ер Навіцкі тлумачыць, што беларускі ўрад... ня ведаў пра запычанасць.

У адстаўку сышоў старшыня КНР Цзян Цзэмінь. Адбываючыся гэта ў рамках змены пакалення ѹ і не выклікае пераменаў у кітайскай палітыцы.

У сярэдзіне лістапада Хусэйну ў апошні раз прапануюць пусціць інспектараў ААН на ірацкія вайсковыя аб'екты. Багдад паддаецца.

20—21 лістапада ў Празе адбываецца саміт NATO. Яго ахрысьцілі "анты-Ялтай": Літва, Латвія, Эстонія, Румынія, Баўгарыя, Славаччына і Славенія атрымалі запрашэнне дацуцьца да блёку. Лукашэнка ўсім спосабамі спрабуе трапіцца на саміт, але візы не атрымлівае. 14 краінаў сышоўнікі з'яўляюцца на сваю тэрыторию 8 вышэйшых чыноўнікаў беларус-

Папа ў Беларусь пакуль не прыехаў да дзяржавы, ЗША далучаючы да іх.

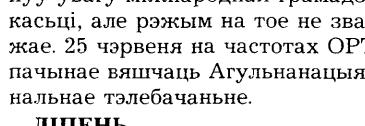
СНЕЖАНЬ

У Токіё "зыкае" Пятро Краўчанка. Праз суткі яго знаходзяць, а праз два тыдні Краўчанка вяртаецца ў Беларусь, абицаючы на друкаваць сэнсацийныя мэмуары.

12—13 сінтября — саміт Эўразіі ў Капенгагене. Запрашэнне ў ЭЗ з 2004 г. атрымліваюць 10 краін Усходняй Эўропы. Эўропа прыйшла пад нашы дзіверы.

Інфляцыя склала ня менш за 30%.

Лета з футболам

нү ўувагу міжнароднай грамадз

касці, але рэжым на тое не зва

жае. 25 чэрвеня на частотах ОРТ

пачынае вяшчаць Агульнанаці

нальнае талебачанье.

ЛІПЕНЬ

16 ліпеня ўлады бяруць пад

кантроль прафсаюзы. Старшынём

ФПБ замест Франца Вітка робіц

ца Леанід Козік.

Хоць увогуле ліпень запомніўся на гэтым, а нечуванай за апошнім дзесяцігодзьдзю сцякотай. Віцебшчына перажыла зъмяінную навалу — гадзюкі ад гарачыні павыпаўзали з нораў. Колішні польскі прэзыдэнт Валенса мусіў праз сцякоту згліцца з сае знакамітасці.

ЖНІВЕНЬ

У пачатку жніўня пачаўся расейска-грузінскі канфлікт. Пуцін абвінаваць Шэварнадзэ ў падтрымцы чачэнскіх паўстанцаў, а грузіны Расею — што парушае іхны сувэрэнітэт і бамбардует Панкіскую цыяніну.

14 жніўня Пуцін прапануе Лукашэнку альбо стварыць адзінную дзяржаву, альбо будаваць "аналіг Эўразіі". Лукашэнка абураеца.

Мікола Маркевіч і Павал Мажэйка яшчэ ня ведаюць, што іхны

лёс напаткае і Віктара Івашкевіча

2002 год быў багаты ня толькі на падзеі сапраўды значныя, але і на тыя, што хацелі б здавацца такімі. Часам гэта былі сапраўдныя "мыльныя бурбалкі", якія гучна покаліся ад найменшага дотыку. Часам — заўважныя падзеі, якім нехта зь нейкімі мэтамі стараўся надаць аж празмерную значнасць. Самай грандыёзной з глябальных "бурбалак" было летнєе прароцтва пра канец свету — гэтым разам ад "астроіда-забойцы". Пры канцы ліпеня зьявіліся паведамленыя са спасылкай на NASA, нібы да Зямлі кіруеца астэроід 2002 NT7, сутыкненне якога з плянэтай выкліча гібель цэлых кантынэнтаў і зменіць клімат. Адбыцца яно мусіла, паводле прафнозаў навукоўцаў, у 2019 г. Пазней, аднак, прафноз быў скарэктаваны на 2060 г. альбо на "святыя ніколі".

Тунэль да Балты

У ліпені прафесар Літоўскай вайсковай акадэміі Альгімантас Амбрязівічус прарапанаваў сваё вырашэнне Калінінградзкае праблемы — падземны тунэль паміж Калінінградзкай вобласцю й Беларуссій. Гэтуя бязглувъдзіцу начацілі аблікаркоўваць як нешта сур'ёзнае.

Папу ў Беларусь

А якая харошая была чутка пра магчымы прыезд Папы ў Беларусь! Сайт "Хартыі'97" са спасылкай на "Associated Press" паведаміў пра аблікарванне такой магчымасці яшчэ 18 студзеня. Падчас папскага візіту ў Польшу ўлетку гэтую ж чутку падхапіла "Gazeta Wyborcza". Але папа пакуль так і не прыехаў. Праўда, А.Лукашэнка заявіў пра жаданье арганізація супречу Папы і патрыярху Маскоўскага ў Беларусі.

Краўчанка не эміграваў

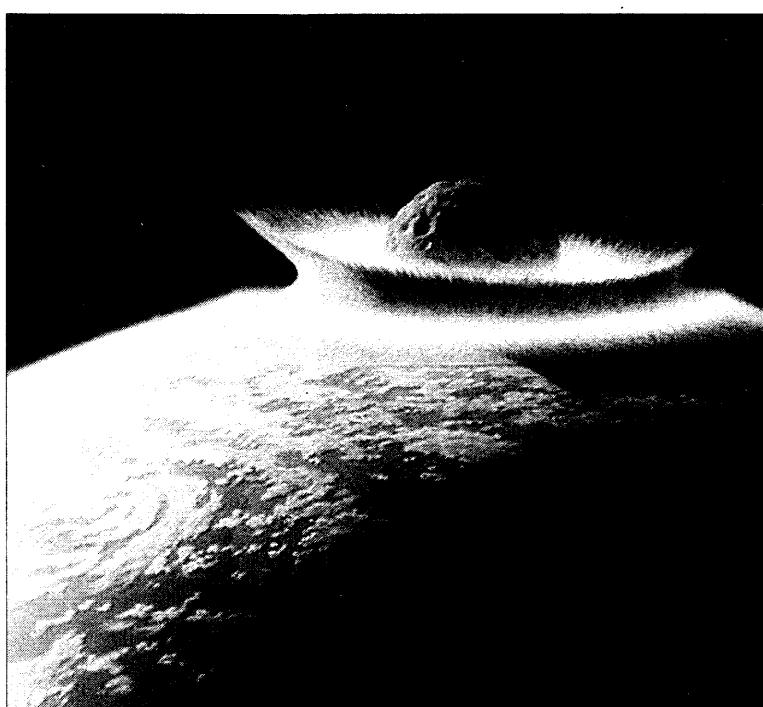
Не збылося ў 2002-м прароцтва наконт расколу Саюзу пісменнікаў, не адбыўся доўгі адкладані Сход навукоўцаў. Самая съвежая неадбытая сэнсацыя — палітычная эміграцыя Пятра Краўчанкі. 1 сіння 2002 года паведамілі расейскія тэлеканалы і пачывердзіла беларускае МЗС, зынк. Гнеўных каментараў было багаты — нават прэс-сакратар КДБ Хведар Котаў выказаўся. Потым Пятро Краўчанка зьявіўся і патлумачыў: хварэў, маўляў, ляжакі дома, цяпер зьбіраюцца ў Беларусь...

Дырэктарская апазыцыя

Самая гучная крымінальна-эканамічнае падзея мінулага

Краўчанка: многа няяснае шуму

БЕССЭНСАЦЫ

году — арышты дырэктараў буйных прадпрыемстваў. "Хапун" пачаўся яшчэ пры канцы 2001 г. 21 лістапада была заведзеная крымінальная справа на начальніка Беларускай чыгункі Віктора Рахманька, 22 лістапада — на дырэктара Менскага завода халадзільнікаў "Атлянт" Леаніда Калугіна. В.Рахманька зьевінавацілі ў злодзяйстванні службовымі паўнамоцтвамі і крадзяжках у асабліва буйных памерах. Л.Калугін — у невяртанні з-за мяжы валюты, не-законнай прадпрымальніцкай

па сваёй прыродзе лідэр, важак. І ўлады не малі не зразумець, што калі гэты важак выставіць свае палітычныя прэтэнзіі, то людзі могуць за ім пайсьці". Падтрымаў яго і экс-міністар сельскай гаспадаркі Васіль Лявонаў: "Менавіта гаспадарчы актыў сёняня ўяўляе найбольшую пагрозу для ўлады".

Словам, вось яны, галоўныя барацьбіты супраць аўтарытаратуры — дырэктары. Неяк не-злодзяйстванне прайшло асцыярожжнае вызванне рэдактара газеты "Рабочы" Віктора Івашкевіча: "Лужкічанка можа бачыць патэнцыйную пагрозу ў апазыцыйных настроях намэнклятуры, але я скептычна стаўлюся да таго, што яна нешта здольная зрабіць".

Так і выйшла. Хоць М.Лявонаў ў красавікі перавялі зь менскага ў жодзінскі съледчы ізалятар, які славіцца сваімі жорсткімі ўмовамі; хоць была заведзеная крымінальная справа на прэзыдента "Белдзяржхарчпраму" Віктора Каэзеку (злодзяйстванне службовымі паўнамоцтвамі і атрыманыя хабары); хоць быў звольнены кіраўнік Беларускага мэталургічнага заводу Вадзім Філіпаў — дырэктарскі корпус і не зварухнуўся. Хіба што ў студзені зьявіўся асцыярожжны зварот Міжнароднага клубу дырэктараў у падтрымку М.Лявонаў да на самім Менскім трактарным тады ж прайшлі "акцыі ў падтрымку". Вось і ўсе вынікі "дырэктарскай апазыцыі"...

Новы-стары гімн

У лютым 2002 г. Саўмін прыняў пастанову пра конкурс на стварэнне "галоўнай песні" краіны. Згодна з умовамі, гімн мусіць быць напісаны па-беларуску і "съцвярджаць ідэю дзяржавнасці Беларусі, мець інтанацыйна-малітвычную яснасць, добра запамінацца, гучыць урачыста і ў рytme шэсця". На конкурс у Мінкульт прыўшло больш за 100 варыянтаў. Шмат якія грунтаваліся на музыцы Н.Сакалоўскага. Новы-стары съцяг і гэткі самы герб былі падказкай: навошта шукаць штосьці новае? Пагатоў што пры канцы 2001 г. новы гімн на старую музыку прыняла Расея, якая тады яшчэ была компасам для беларускага кіраўніцтва.

Спахапілася пасылья ўладнай ініцыятывы й дэмакратычнае

грамадзкасць. Аргкамітэт па святыні Дня Волі распачаў альтэрнатыўнае галасаванье. Перамагла песня Равенскага на слова Арсеніевай "Магутны Божа", апярэдзіўшы такія варыянты, як "Пагоня", "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", "Радзіма мая дарагая" і інш.

Варыянты ж "афіцыйнага" дзяржаўнага гімну ўлады вырашылі выставіць на "усенароднае аблікарванне". Галасаванье адбывалася праз тэлефон. Але дарма варыянт Леаніда Пранчака і Васіля Райчыка "Красуй, Беларусь!" набраў больш за ўсё галасоў — камісія яго адхіліла. (Мо таму, што за Шушкевічам гэты варыянт съпявалі з рэфранам "Жыве Беларусь!"). Ва ўрадоўцаў была іншая лёгіка: больш за ўсё галасоў набрала музыка Н.Сакалоўскага (на яе ж быў прадстаўлены трэці варыянты), таму і выбіраць варта гімн з словамі на яе.

парам, як і "Першы нацыянальны", сумневаў не было. БТ-2 стваралася як закрытае акцыянернае таварыства, у якім "заластую акцыю" мусіла атрымаць дзяржава. А кіраваць створаным тэлеканалам быў прызначаны колішні кіраўнік БТ, а потым пасол Беларусі ў Румыніі Рыгор Кісель. На новы канал перайшлі вядомыя супрацоўнікі БТ Ягор Хрусталёў, Юры Казяйтка і інш. На гэта народная артыстка Беларусі Зінаіда Бандарэнка назначыла: новая тэлевізія будзе толькі ў новай Беларусі.

19 сакавіка ў Менгарыканкаме было зарэгістравана ЗАТ "АНТ" (Агульнанацыянальная тэлевізія), дзе 51% акцыяў прадпрыемства быў пад кантролем дзяржавы, 29% — "Беларусбанку", 20% — тэлекампаніі "ФІТ".

Аднак абяцанага беларускага тэлеканалу гледачы так і не пачачылі. Паўгадзінна ўстаўка "Нашия навіны", якая адна і

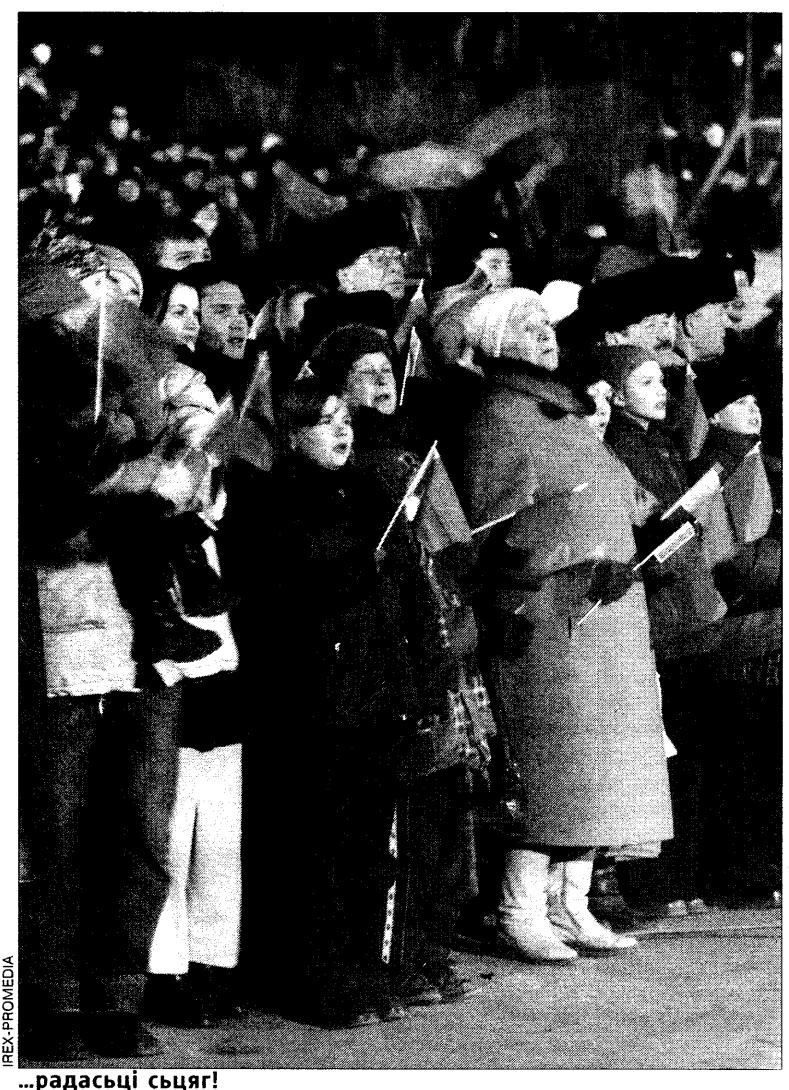

Лявонаў: ці сапраўды ён уяўляе небяспеку для рэжыму?

зьявілася напачатку, наўрад ці здольна была прэтэндаваць на ганарлівую назыву другога агульнанацыянальнага тэлеканалу. Гэта хутчэй выглядала на нейкі рэгіянальны дадатак. "Злыя языki" казалі, што Беларусь такім чынам можа адкрыць не адзін новы канал, а адразу некалькі: засталіся ж яшчэ "беспрывідны" расейскія тэлеканалы HTB, PTP, "Культура", якія транслююцца на Беларусі.

Тым часам АНТ разыўвалася і нават пачало "паказваць зубкі" гледачам. Так, 31 жніўня з праграмы быў зъняты фільм Паўла Шарамета "Дзікае паляванне", які транслювалі OPT. Матывацыя: фільм "скіраваны на раскол грамадзтва". Так лопнула яшчэ адна "мыльная бурбалка" — пра плюралізм тэлеканалаў.

Аркадзь Шанскі

...радасці съяг!

Колькасьць насельніцтва Беларусі пасъля другой сусветнай вайны ўвесь час расла. Аж да пачатку 90-х. Прауда, тэмпры росту пачалі зыніжацца яшчэ ў 70-я, калі натуральны прырост зменшыўся ў параўнанні з 50-мі ў два разы. 1992 г. быў апошнім годам з прыростам насельніцтва (ён склаў 11,3 тыс. чалавек). Пачынаючы з 1993 г. у нашай краіне назіраецца натуральная страта насельніцтва, якая прывяла да скарачэння яго колькасьці на 3% (па маштабах — гэта калі б з карты зынік такі горад, як Берасьце). У 2000 г. натуральная страта склада 41,2 тыс. чалавек, у 2001 г. — 48,2 тыс., а за першае паўгодзідзе 2002 г. перавышэнне колькасьці памерлых над народжанымі склада 32,7 тысячы.

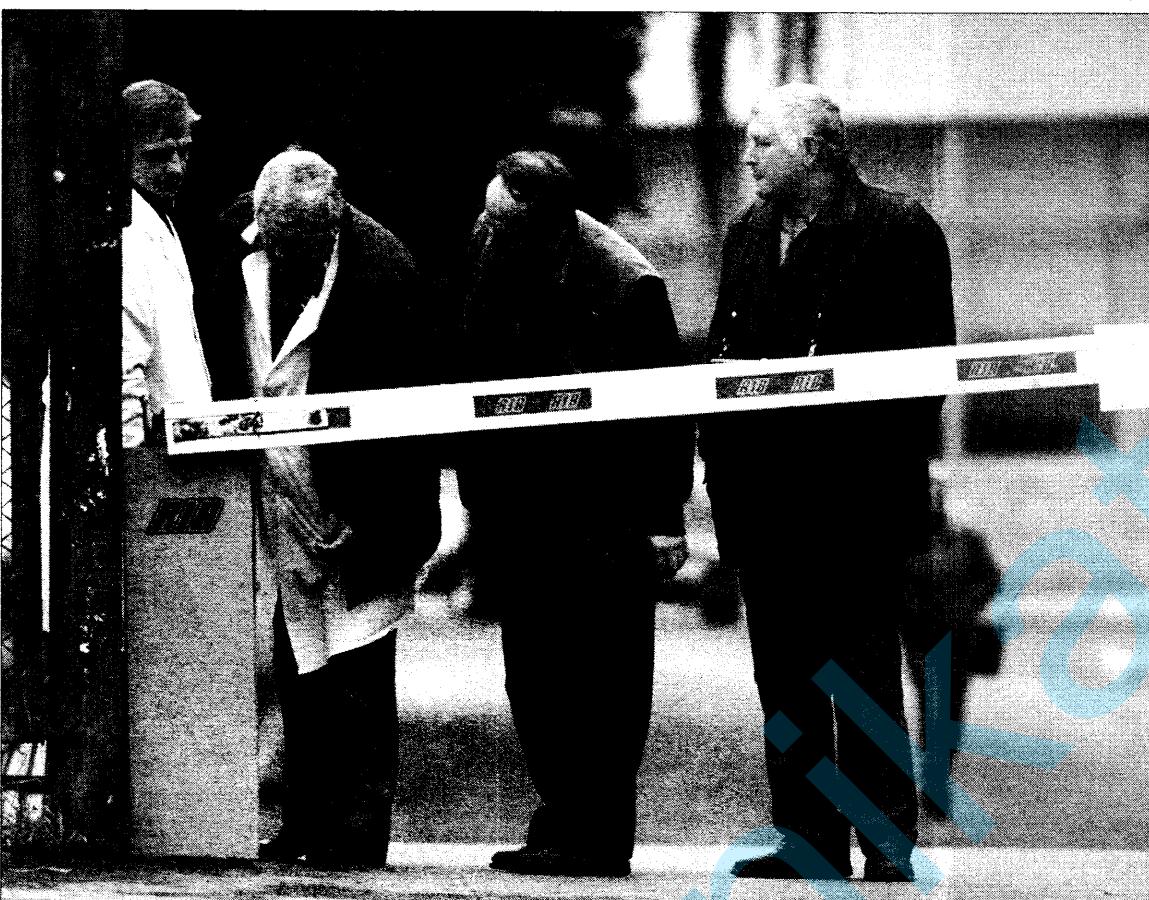
Гэтая самая праблема назіраецца і ў многіх заходніх краінах з высокім узроўнем жыцця. Так, у параўнанні з 1990 г., каэфіцыент натуральнага прыросту (прирост у разылку на адну тысячу чалавек) зменшыўся ў ЗША ад 7,9 да 5,8, у Канадзе — ад 8 да 4,8, у Францыі — ад 4,1 да 3,3, у Вялікабрытаніі — ад 2,8 да 1,6. У Нямеччыне, Італіі й Швейцарыі съмяротнасць перависіла нараджальнасць, і каэфіцыент натуральнай страты ў 1999 г. быў роўны адпаведна -0,8, -0,4, -0,3.

Дасьледчыкі выявілі заканемарнасць: у краінах, дзе ўзроўень сацыяльна-еканамічнага развіцця нізкі, большасць насельніцтва непісменная, нараджальнасць вельмі высокая, а пасъля прагрэсіўных эканамічных пераўтварэнняў назіраецца яе знижэньне.

Такім чынам, нельга сцьвярджаць, што прычыны падзенія нараджальнасці хаваюцца толькі ў эканамічнай нестабільнасці.

Некаторыя эканамісты лічаць, што небясьпека ў дэмографічнай сферы ўзынікае пры ўзроўні сумнага каэфіцыенту нараджальнасці (сэрэдняя колькасьць дзетак на адну сям'ю)

Нас стала меней

Платны пад'езд да бясплатнай мэдыцыны. Шлягбаўм каля менскага раддому.

ніжэй за 2,15. У Беларусі гэты каэфіцыент у апошнія гады складае каля 1,3. Паказыні нараджальнасці асабліва інтэнсіўна зыніжаючыся з 1989 г. У Беларусі сэрэдняя колькасьць дзетак на сям'ю ў 1958 г. складала 2,8, у 1969 г. — 2,3, у 1978 г. — 2,1, у 1989 г. — 2. Дэмографы кажуць: калі захаваецца сёняшні ўзровень нараджальнасці, праз 50 гадоў насельніцтва Беларусі скроціца ўдвай.

Скарачэнне нараджальнасці ў нас часткова мае гістарычныя карані. Але да гэтага дадаецца і агульны стан экалёгіі, і крызис эканомікі, і знижэньне якасці дзяржаўнай аховы здароўем, і няўпэўненасць насельніцтва ў заўтрашнім дні. Калі б ня гэтая фактары, змены былі б не такім істотнымі.

Толькі "тэлефон даверу"

Павялічваючы ў Беларусі паказыні съмяротнасці насельніцтва. Рэзка паболела съмерця ад хваробаў систэмы кроваваз-

Каляднае пасланьне а.Аляксандра Надсаны, апостальскага візитатара для беларусаў-каталікоў замежжа

Працяг са старонкі 1.

У некаторых дзяржавах улады хоочуць панаваць нават над думкамі і душамі сваіх падуладных, і яны на супраце выкарыстоўваць дзеля гэтага тых, хто лічыць сябе духоўнымі правадырамі і настаўнікамі народу. Сумнае тое, што знаходзяцца духоўныя правадыры, гатовыя шукати падтрымкі ў съвецкай улады, каб утрымаць сваё становішча. У гэтым нічога новага. У часы Хрыста духоўныя праваднікі Ягонага народу шукалі дапамогі ў съвецкай улады, каб укрыжаваць Яго. Яны не разумелі, як не разумеюць у наш дзень і хінія пераемнікі, што ёсьць рэчы, дзе ўсялякі прымус бясьцільны. Прыйгадаем слова гусыляра ў паме Янкі Купалы "Курган":

Сілен, княжа, караць, галаву сілен зыніць,

Не скучш толькі дум ланцугамі.

Сёняння мы глядзім зь непакоем на нашых дзетак і думаем, якая будучыня іх чакае. Хрыстос прыйшоў у съвет як дзіцятка і працягваў рукі, каб знайсці месца ў нашых сэрцах. Ён робіц гэта і ў наш час. Але дзіверы сэру адчыняюцца толькі зъсярэдзіны. А "сэру вашае, дзе скарб ваш" (Мц 6:11).

У гэты съвяты дзень Народжэння Хрыстовага жадаю ўсім знайсці свой скарб, які б стаўся асноваю лепшай будучыні для нашых дзетак, для нашай краіны і для ўсяго съвёту.

Хай Кізьм супакою, Госпад і Бог наш Ісус Хрыстос, які дзеля нас нарадзіўся ў Бэтлееме, блаславіц вас і будзе заўсёды з вами.

Каляды 2002 г.

а.Аляксандар Надсан, апостальскі візитатар для беларусаў-каталікоў замежжа

Чатыры бутэлькі ў месяц

Павялічваючы съмяротнасць ад выпадковых атручаньняў алькаголем — у 2001 г. на 5,6%, а ў першым паўгодзідзе 2002 г. — на 9,9%, калі парадаўніць ад паведнымі пэрыядамі папярэдняга году. Паводле афіцыйных зъвестак, у Беларусі спажываеца 8,9 літра абсолютнага алькаголю ў год на кожнага жыхара (зъвесткі за 2001 г.), што адпавядае 22,25 літра гарэлкі. У месяц, такім чынам, выходзіць 1,85 літра на

цей, а ў 11 клясе — ужо 10%. Алькагалізацыя грамадства ў большай ступені звязана з нізкай адказнасцю насельніцтва за сваё здароўе, чым з сацыяльна-еканамічным становішчам краіны.

Пра стаўленне нашага насельніцтва да свайго здароўя съведчаць і такія зъвесткі Міністру: кураць больш за 54% мужчынаў, старэйшыя за 16 гадоў, і 48% жанчынаў. Прычым мужчыны выпальваюць у сярэднім 14, а жанчыны — 8 цыгарэт у дзені.

Дзеці вайны і дзеці перабудовы

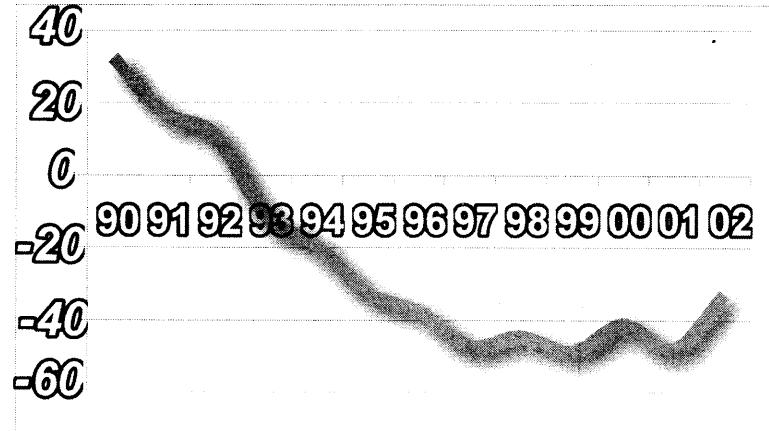
І гэта пры зыніжэнні сэрэдняй працягласці жыцця. Згаданы паказынік, пасъля інтэнсіўнага росту ад 38 гадоў у 1897 г. да 73 у 1968 г., стабілізаваўся ў пачатку 80-х, а пасъля пачаў зыніжацца і ў 2001 г. склаў 68,6 году. Прычым у 2001 г. у мужчынаў ён складаў у сэрэднім 62,8 году, у жанчынаў — 74,5 году.

Паводле прынозаў дэмографаў, пра некалькі гадоў колькасьць працаўніцтва пачне рэзка скарачацца, бо на пэнсію выйдуць пакаленіі пасылаўных гадоў, а працаўніцтва ўзросту дасягне нешматлікае пакаленіе 90-х. Рост колькасьці людзей пэнсійнага веку павялічвае нагрузкзу на працаўніцтва большых расходаў на сацыяльнае забесьпячэнне. Ужо сέньня на 1000 чалавек працаўніцтва ўзросту прыпадае больш за 700 непрацаўніцтва.

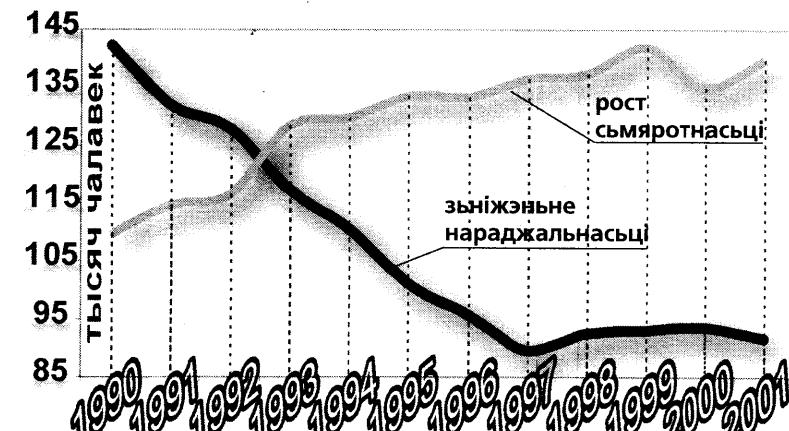
Сумная атрымліваецца пэрспектыва. Усе спадзяніні на "хвалевы" характар нараджальнасці: спады заўжды чаргуюцца з "бэбі-бумамі". Но і мы такога прычакаем. Не хацелася б толькі, каб ізноў — пасъля якой-небудзь вайны.

Ганна Вернікоўская

Прырост насельніцтва ў Беларусі, у тыс. чал.

Нараджальнасць і съмяротнасць у Беларусі за апошнія 11 гадоў

Затрымалі рэкеціра

Звыш 300 прыватных таксавак працуець у Воршы. Іх паслугі карыстаюцца сярод месцічаў вялікім попытам, бо каштую адна паездка ўзdezень 250—300 рублёў. Уладальнікі "маршрутак" маюць неблагая прыбылкі. Гэтым вырашыў скарыстацца адзін крыміналнік. Ён вымагаў у бізнесоўцаў па 10—15 далінай штомесяц. Але разгарнуцца рэкеціру не удалося. Цяпер яго чакае суд і новы турэмны тэрмін.

Шалёны бультэр'ер

У Воршы захварэў быў на шаленства бультэр'ер. На вуліцы зь ім пачалі забаўляцца дзеці. Сабака забег у сярэднюю школу №16 і пакусаў двух хлопчыкаў. На стаўнікі выклікалі міліцыю і брыгаду па адлове бадзяжных жывёлінаў з спэцаутбазы. Бультэр'ера забілі. Жыхыццю пакусаных дзяцей нічога не пагражае. Ім, а таксама яшчэ чатыром вучням, зрабілі вакцынацыю. Цяпер шукаюць гаспадароў сабакі ўсіх, хто контактуваў з ім. За апошнія месяцы прышчэпкі супраць шаленства зробленыя 800 гаспадарскім сабакам.

Дараўальны тыдзень

У аршанская гарадзкай бібліятэцы імя Пушкіна існуе парадак, пры якім чытачы, што затрымалі ўзятыя кнігі даўжэй за вызначанны тэрмін, павінны плаціць штраф. На Каляды кіраўніцтва бібліятэкі вырашыла зладзіць "Дараўальны тыдзень": у гэтыя сьнежанскія дні вінаватым раскашэльвацца не давядзенца.

Гандаль зброяй

На чыгуначным вакзале Воршы перапыненая спроба продажу зброі. У момант перадачы пісталета Макараў пакупніку быў затрыманы афіцэр з Менску. Тавар каштаваў 150 далінай. Гандляр арыштаваны.

Віктар Лютынскі, Ворша

Зноў аблупілі карову

У съюздэнную сівернуюnoch з пранізвітым ветрам, калі, як

Кіно

Рымскі легіянэр Беларус

Кінапраект "Прыгоды Астэрыкса й Абэлікса" паводле знакамітых коміксаў і мультфільмаў задумваўся як своеасаблівы "эўрапейскі адказ Галівуду". Меркавалася, што фільм з бюджетам 50 млн. ёура пасуне амэрыканскія блікбастэры на сусветных кінарынках. Прэм'ера першага фільму — "Астэрыкс і Абэлікс супраць Цэзара" — адбылася з вялізной помпай, але прэстыжу Галівуду не пашкодзіла зусім. Яшчэ менш шанцаў у другога фільму — "Астэрыкс і Абэлікс: місяц Клеапатра", які выйшаў на кінаэкраны Менску.

Сюжэт гэтай байкі немудрагесты. Царыцы Клеапатры (Моніка Бэльчы, якая цягам усяго фільму зьмяняе экзатычныя строі на эратычныя і наадварот) раптоўна закарцела, каб Юлі Цэзэр (комік Крыстыян Кляйн) прызнаў эгіпцянай найлепшым народам у сьвеце. Царыца загадвае збудаваць супэрпалац за тры месяцы. Паколькі старожытна-эгіпецкім дойлідам (зь якіх адзін разважае бы Дэйл Карнэгі, а ў другога толькі адна рука) задачка не па зубах, яны запрашоў на дапамогу двух барбараў-галаў (Астэрыкса й Абэлікса), сабаку Ідэфікса і другіда Пэрынакса, якому невядома навошта спатрэбіліся манускрыпты Александрыскай бібліятэкі. "Шабашнікі"

выканалі пастаўленую задачу бліскучы: напайлі чароўным зельлем будаўнікоў, адламалі нос Сыфінсу (а мы, дурні, думалі, што гэта жаўнеры Напалеона зрабілі!), знайшли высьце з лябірінту піраміды, разгромілі рымскае войска. Пры гэтым ім рэгулярна трапляліся на шляху прыдурковатыя піраты, якіх яны вымушаныя былі тапіць то ў моры, то ў Ніле.

Хапае ў фільме гэгаў — камічных трукаў, а таксама парадыйна-сатырычных дыялёгаў — прыблізна па адным на кожныя тры хвіліны экраннага часу. Ад амэрыканскіх камэдый у "Micii" засвоена галоўнае — трэба высымейваць і парадызываць ўсё, што на слыху, і ўсё, што калісці

каштоўнасць. Уладальнікі гароду выкасалі рашучы пратэст: жылкамас няхай спачатку наядзе парадак у закладзеных ім жа зялённых зонах. Што да дзялянок, дык, кажуць людзі, ад іх толькі выгода. Па-першое, на гэтых тэрыторыях падтрымліваецца сякі-такі парадак — не расце пустазельле. Па-другое, расце гародніна.

Недаплатілі за кроў

Ад пачатку году 275 бальніцкіх донараў здалі 110 літраў крыва. За гэта рабочыніца павінна заплаціць ім агулам 5483 тыс. рублёў. Але выплачана толькі 4.493.400 рублёў.

Базыль Ліцьвіновіч, Бялынічы

Нават шпількі падзялялі

У Бабруйску ліквідавана фабрыка па вырабе і рамонце віпраткі з трыватажу. Абсталіванне ды іншая маёмысць, нават шпількі ў гузікі, рашэннем гарыканкаму перайшлі іншым прадпрыемствам — фабрыкам "Элегант" ды "Міла".

Віктар Качан, Бабруйск

Новая паліклініка

У сьнежні прыняла першых пацыентаў новая быхаўская клініка. У будынку размешчаліся таксама дзіцячая і жаночая кансультатыўныя, 3-і паверх аддзены пад адміністрацыйныя памяшканні. На першым ёсьць аптэчны і газетны кіёск, таксафон. Аднак у першы ж дзень працы клінікі пацыенты знеслы дадому пару накрываак з унітазаў грамадзкай прыбіральні.

Сяргей Ніканаў, Быхаў

Smierć pa-baranavicku

Naśmierć zabiła autamabilem dyrektara Baranavickaha chlebzavodu Jaūhena Hućku, jaki pierabiaha vulicu ū niedazvolenym miescy, kala Paleskaha mostu.

U svajoj vańnie patanuła 28-hadovaja baranavickaja kabietka. Daktary vyświetlili, što padcas myscia ū jaje abvastryłasia chvarba serca.

Zialonaja padšvietka

Zialonuju padšvietku ūstalali na sioňniašnim symbali Baranavič — viežy z hadziinikam na ploščy Lenina. Ciapier, kali pahladzieć uharu, adčuvajesi siabie jak u eūrapiejskim horadzie.

Lepšaje baranavickaje miasa

Kibasa "Doktarskaja", rulet "Kaliadany", kanserva "Jalavichyna tušanaja" vyšešaha hatunku, jakija pradukuje Baranavicki miasakan-servavy kambinat, atrymali dyplomy "Najlepšy pradukt 2002 h."

Ruslan Raviaka, Baranavici

УЦЯКЛА ТЫГРЫЦА

Hi сьвяті Каляд німа супрацоўнікамі Міністэрства па надзвычайніх сітуацыях. 24 сьнежня ў менскім заапарку з клеткі зъбегла тыгрыца. Былі мабілізаваныя міліцыя, пажарныя. У зывера некалькі разоў стрэлілі снатворным. Толькі пасля гэтага "котка" зрабіла ласку — вярнулася ў клетку.

КАЗКІ СЪНЕЖНАЙ КРАІНЫ

Блакітныя Каляды

Яна ў майі акне. Яна дакранаеца пакой заплываюць цемрай. Цёплай, сытнай каляндай цемрай, поўнай чаканын і салодкіх мараў. Яна сыходзіць, апраноўшы чорнае футра, некуды туды, дзе разгортваеца ейнае ўласнае жыццё. А тым часам паверхам ніжэй яшчэ сіветла, і ўсъмешлівия беларускі гуляюцца ў амэрыканскіх гульні. А іншая, гэтакая ж, толькі бяз футра, пляскае ім у далоні і сымлецца. Гэты садок глядзіць тварам на мой дом, адкуль мне сымешна і крыху горка назіраць чужое дзяцінства, утульна накрытае сынегам, з жоўтымі вачыма-вокнамі — аж пакуль я на прыдуць бацькі і не паразьбяроюць сваіх хулігануў па дамох. У гэтых дзяцяў іншыя герой казак, праз два дзясяткі гадоў гэтыя маленкія дзячынкі і хлопчыкі ператворацца ва ўпэўненых прыгожых яркіх жанчын і мужчын з белай глянцевай скрурай і чыстымі думкамі ў сваёй белай сънежнай краіне на парозе чарговых Хрыстовых народзінай.

Калядаў чакаеш заўсёды год. Хутка на вуліцах пачнеш бачыць удвая болей жывых ценяў, чым людзей, а, сярод ночы прачинуўшыся, заўважыш, што аблокі ў літаральнім сенсе носяцца па паверхні неба. Нашае такое стомлене ўласнай звычайнасцю жыццё поўняць новыя пахі, дзіўныя гукі... Сынег вальсусе ў марозным тлёнені набіваецца халоднай вадой за каўнер, а адне-

тваім Калядамі.

Тэда Лі

Год, які сыходзіць, быў багаты на спартовыя падзеі: Беларусь зымела чатырохразовую чэмпіёнку съвету й двухразовага Алімпійскага чэмпіёна, увайшла ў пяцёрку хакейных лідэраў съвету, усталёўвала рэкорды й удзельнічала ў аনтыдопінгавых кампаніях, беларускіх спартовцаў садзілі ў турму і шукалі з дапамогай ФБР.

Шчаслівы твар героя матчу Ўладзімера Копаця з'явіўся ў тысячах газетаў

Розныя рэкорды

Алімпіяды

Выпраўляючы спартовцаў у Солт-Лэйк-Сіты, Беларусь спадзявалася на традыцыйна моцных фрыстайлістах, біятляністах і лыжнікаў. Але магічная дата 20.02.2002 г. прынесла нашай хакейнай дружыне перамогу ў чвэрцьфінале. Нечаканы вынік прымусіў чырвансець алімпійскіх чыноўнікаў, якіх загадзілі замовілі для хакеістай квіткі на самалёт, не спадзеючыся на посьпех.

Іншы герой Алімпійскіх гульняў — фрыстайліст **Аляксей Грышын**, які прынёс першую ў адзіную бронзу ў скаронку нашай зборнай. Другому лідэру паветраных акрабатаў **Зымітру Да-шчынскаму** вельмі не пашэніца: напярэдадні Алімпіяды ён атрымаў трауму і перажыў складаную аперацыю. Нягледзячы на цяжкасці, выступіў на гульнях, але мэдаль заваяваў ня здолеў.

Допінг

Год прынёс адразу два гучныя

выпадкі, звязаныя з ужываннем допінгу. На Алімпіядзе ў пробе беларускай канькабежкі па шорт-трэку **Юліі Паўловіч** быў знайдзены 19-нарандрастафон. Беларускі бок запратэставаў — маўляў, пробу бралі з парушэннямі. Перад паўторнай экспертызай спартовца з масі-трэнэркай з'янкла з Алімпійскай вёскі. Да пошуку беларусак ужо гатавае было далучыцца ФБР, калі жанчыны нечакана з'явіліся і заяўлі пра гатавасць праісці паўторны тэст. Але МАК адхіліў Паўловіч ад далейшых спаборніцтваў. Забароненае рэчыва трапіла ў арганізм Юліі праз няякасны прэпарат іназін, выраблены ў Рәсей. Экспертыза на вукоўска-технічага цэнтра Акадэміі науак із здольнасцю належным чынам правяраваць лекі на наяўнасць анаболікаў і гарманаў, таму ѝ ня з'янкла трывогаў на контрактавага наступстваў ужывання іназіну.

Іншай ахвярай допінгавых праверак стаўся і лідар біятля-

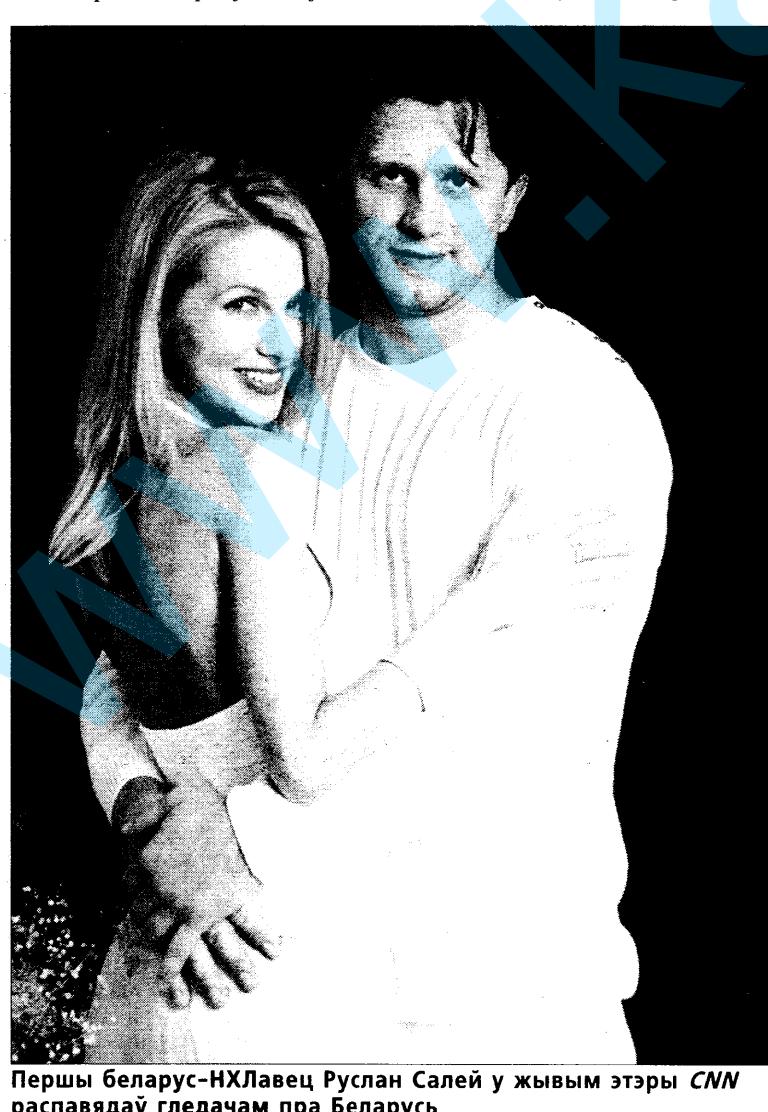
ністай **Вадзім Сашурын**. У гісторыі Міжнароднай фэдэрацыі біятлёну гэта першы скандал таго, што аказаўся пазытыўныя. Сашурын прызнаў сваю віну ў выкарыстанні гатавасць браці ў антыдопінгавых кампаніях МФБ. Добраахвотнае прызнанне з'яўляе пакараньне, таму да нашай нацыянальнай фэдэрацыі ды ейнага доктара санкцыі не быў ўжытыя. Сашурына дыскваліфікавалі на 15 месяцаў. У размове з беларускімі журналістамі ён тлумачыў з'яўленыне наандрэну ў сваім арганізме неабходнасцю лячэння артрыту. Маўляў, каб пазбыцца хваробы, спартовец прыняў лекі, якія ўтрымлівалі прэпарат, спадзеючыся, што да пачатку спаборніцтваў яны распусцяцца. Ад чаго ж бярэцца артрыт у спартовца?

Імігранты ў Беларусі

Сапраўднай сэнсацыяй стала жаданыне чатырохразовай чэмпіёнкі съвету ўкраінкі **Алены Зубрылавай** і двухразовага Алімпійскага чэмпіёна расейца **Ўладзімера Драчова** выступаць за нашу краіну. Рашэнне Зубрылавай стала шокам для ўкраінцаў. Падзея доўга абмяркоўвалася ва ўкраінскай прэсе. Сама А.Зубрылава тлумачыць свой учынак агульной ситуацыяй ва ўкраін-

Спартовыя дасягненныі беларусаў у 2002 г.

Лёгкая атлетыка	Алеся Турава, сусветны рэкорд у бегу на 3000 м зь перашкодамі; Натальля Сазановіч, бронзавы мэдаль на Чэмпіянаце Эўропы ў сямібор'і.
Каратэ	Першае каманднае месца на Чэмпіянаце съвету.
Дзюдо	Другое каманднае месца на Чэмпіянаце Эўропы. Анатоль Ларукоў стаў чэмпіёнам Эўропы ў вагавай катэгорыі да 73 кг.
Тэніс	Ўладзімер Вайчоў перамог на турніры <i>Manchester Trophy</i> ; Таццяна Пучак дайшла да фіналу <i>WTA Tour</i> ; Макс Мірны стаў паўфіналістам сэрыі "Мастэрз" пасля перамогі над Пітам Сампрасам.
Шахматы	19-гадовы Сяржук Азараў стаўся грэсмайстром.
Вэлягонкі	Натальля Цылінская стала чэмпіёнкай съвету ў гіце ў спрынче; Зінаіда Стагурская перамагла ў самай прэстыжнай шматдзёнцы "Вялікая пятля".
Акадэмічнае веславанье	Кацярына Карстэн заваявала срэбны мэдаль на адзіночных гонках на Чэмпіянаце съвету.
Мастацкая гімнастыка	Зборная атрымала срэбны мэдаль у шматбор'і на Чэмпіянаце съвету, а таксама бронзовы мэдаль у асобым відзе.
Спартовая гімнастыка	Іван Іванкоў заваяваў срэбны мэдаль на перакладзіне на Чэмпіянаце съвету; Аляксей Сянкевіч тамсама здабыў бронзу на брусах.
Бокс	Віктар Зуеў атрымаў бронзовы мэдаль у цяжкай вазе на Чэмпіянаце Эўропы.
Фэхтаванье	Віталь Захараў здабыў бронзовы мэдаль на Чэмпіянаце съвету.
Біятлон	Перамога ў эстафце на этапе Кубку съвету.

Першы беларус-НХЛавец Руслан Салей у жывым этэры CNN распавядаў гледачам пра Беларусь

скім біятлёнэ, калі спартовцы апнаюцца закладнікамі гульняў вышэйшых чыноўнікаў.

Драчоў жа ўжо два гады не выступаў на буйных сусветных спаборніцтвах праз канфлікт з кіраўніцтвам. "Мая каманда здрадзіла мене", — мяркую ён. Асноўная матыватыўная ягонага з'яўленія ў беларускай зборнай — жаданыне працягнць спартовую кар'еру ў якасці інструктара альбо проста аднаго з удзельнікаў асноўнага квартэту.

Скандал году

У 2002-м падатковыя органы раптам зацікаўліся прыбыткамі беларускіх спартовцаў, якія выступаюць за мяжы. Некаторых з іх спрабавалі нават выклікаць у раённыя падатковыя інспекткі ды папярэджваць пра кры-

мінальную адказнасць за ўтойванне прыбытку. Першай "ахвярай" стаў квазімільянэр **Макс Мірны**. У этэры тэлеканалу СТВ начальнік аддзелу падатковай Ленінскага

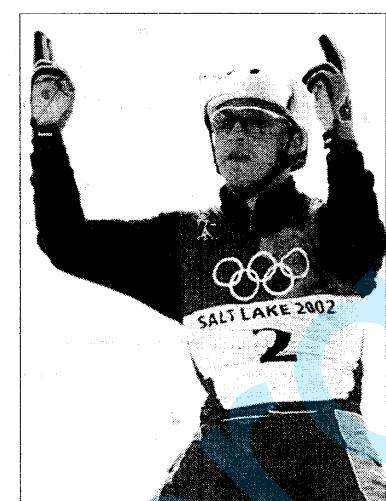
га раёну Менску **Мікалай Неміцаў** казаў, што недаваныне дэкларацыі аб даходах "кідае цену" на славутага тэнісіста. Інспекткі нават меліся патрабаваць ад МЗС не пускаць Макса за мяжу. Але да такіх мераў спраva не дайшла. З падобнымі проблемамі сутыкнулася і футбалісты Сяргей Штанюк і Андрэй Астроўскі. Пытаные ўдалося вырашыць, бо нікто з легіянераў у турму ня трапіў.

Прыколы году

А ў баўгарскай праграмцы матчу Кубку УЭФА паміж іхнымі ЦСКА і менскім "Дынама" было напісаны, што трэнэрамі нашага клубу з'яўляюцца Зыгмантович, а таксама Анатолевіч і Пятровіч. Усё б нічога, толькі галоўнага трэнера — Вікенцевіча — пакрыўдзілі, не пазначыўши ў сьпісе.

На Эўрапейскіх хакейных выкладках нашая зборная лётала вайсковым самалётом-разъведчыкам АН-26. Уражаныя ўышэй галавы. На пытаныні гульцуў, над чым яны цяпялі лятуць, сыцоард даходліва тлумачыў: "Ды х... яго знае. Паліва, здаецца, сканчаецца, а сесцыі няма дзе". Пасыля ўдалага прыземленення ў "Менску-2" хакеисты вырашылі перайсці на наземны транспарт.

Ян Мацур

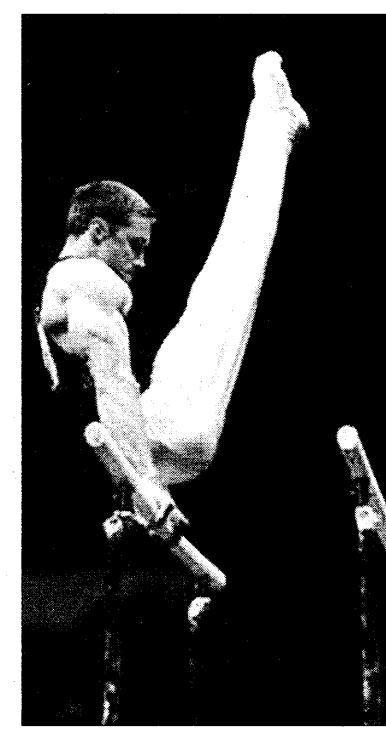
Ласкаве азначэнне "халяўшчык", якое дала Аляксею Грышыну "НН", выклікала дыскусію на старонках прэсы

Кацярына Хадатовіч не пачала выступаць горш, стаўшы Карстэн

Вадзім Сашурын: мярзотная цана перамог

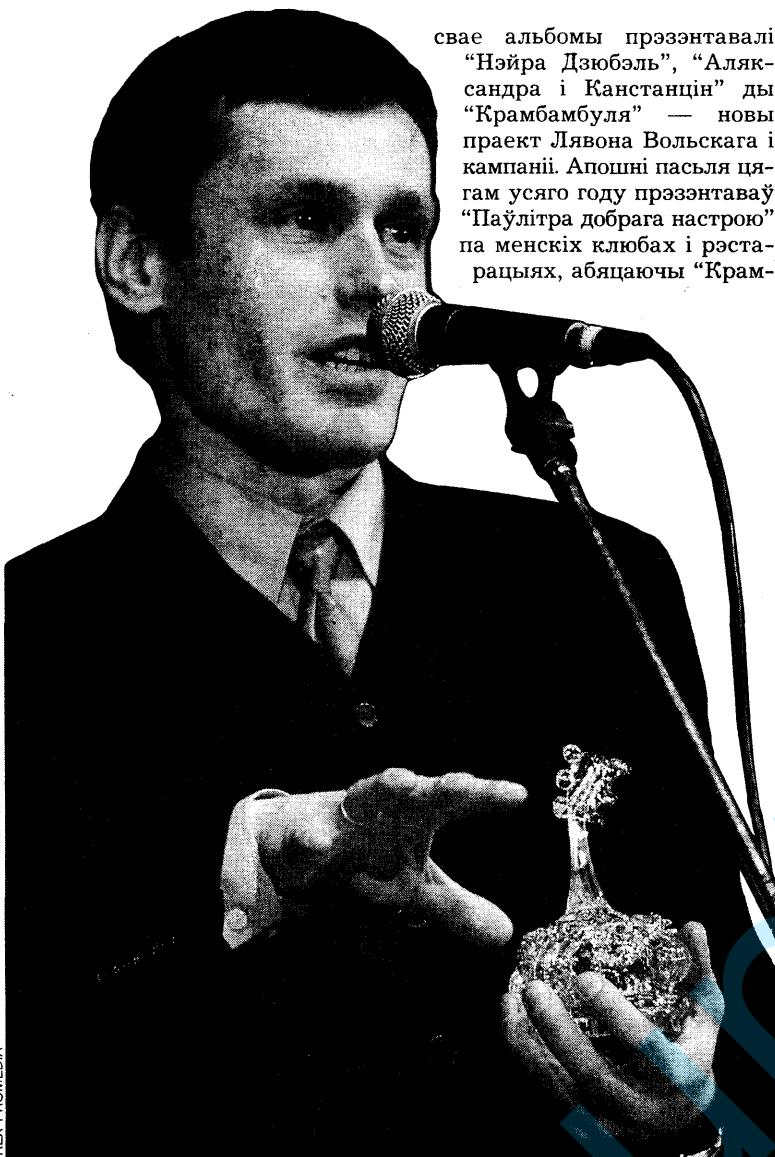
Іван Іванкоў вярнуў Беларусь на чэмпіёнскі п'едэстал

“Personal Караткевіч” выйдзе налета

Цягам 2002 г. наш рок канчаткова сышоў у клубы. Так, характэрны для 90-х зборныя вулічныя канцэрты непрыкметна згарнуліся — калі самі сабою, калі з “дапамогай зьверху”. Тым часам, у парк-клубе “Менск” сёлета адбылося блізу дваццаці акцыяў. Менавіта тут на пачатку лістапада прэзэнтаваў свой альбом “Свята пакрадзенае” Аляксандар Памідораў, тут прыхільнікі “NRM” пачулі новую праграму сваіх улюблёнцаў. Раней, у красавіку, BMA-group прэзэнтавала там зборку беларускага гардкору “Hardcoremanія: чаду!”. Цяпер “Музычная альтэрнатыва” рыхтуе зборнік беларускага рэпу.

Сярод іншых парк-клубаўскіх акцыяў можна прыгадаць канцэрт у падтырмку “Першага музычнага канала” (31 жніўня), арганізатары якога здолелі сумесціць на адной сцэне і гоп-праект “За-за”, і “NRM” з “Нэйра Дзюбэлем” (абязаныя былі нават “Краскі” з “Лепрыконсамі”), а вядучы раздаваў уздельнікам конкурсай бялізну і часопіс “Студэнцкая думка”.

У тым самым парк-клубе праішло колькі беларуска-польскіх акцыяў — як сумесны канцэрт “NRM” з гуртамі “Orkiestra na

“Баляды” Вайцюшкевіча прэтэндуюць на Рок-карону

zdrowie” Яцака Клейфа, “Pídžata Porno” і “T.Love” або запозыненая (дыск яшчэ вунь калі выйшаў!) прэзэнтация сумеснага праекту “Сэрца Эўропы іn Rock”.

Самым “музычнама насычаным” месцам у 2002 г. стаўся красавік. Акрамя вышэйзгаданых “Hardcoremanіі” ды “Сэрца Эўропы”,

бамбулю-2”, калі першы дыск будзе карыстацца попытам. Іншы ўдзельнік “NRM” Піт Паўлаў таксама ня спаў у шапку: сабраў ажно два сольныя праекты — “Гарацкія” ды “Піт Паф”. І яшчэ граў з “Крыві”.

Сярод галоўных радасцяў году — зъяўленыне ў Беларусі

свае альбомы прэзэнтавалі “Нэйра Дзюбэль”, “Аляксандра і Канстанцін” ды “Крамбамбуля” — новы праект Лявона Вольскага і кампаніі. Апошні пасля цягам усяго году прэзэнтаваў “Паўлітра добрага настрою” па менскіх клубах і рэстарацыях, абязаючы “Крам-

свайго музычнага каналу. На “Першым музычным” можна было пабачыць новыя беларускія кліпы — “Я памру тут” (“Нэйра Дзюбэль”), “Абсэнт” (“Крамбамбуля”), “На турэцкіх паліях” (“Палац”), а таксама “новых беларускіх супэргерояў” Сашу і Сірожу.

Што яшчэ было ў 2002-м? Аляксандар Кулінковіч нарэшце заспіваў па-беларуску — “Забі амэрыканца”, “Скрыпка дрыгвы”, “Я памру тут”. Сёлета на “Басовішчы” ён беларусізаваў нават колькі сваіх старых гітоў кшталту “Пятровай” ды “Сусылікаў-забойцаў”. А на лютаяўскай “Каранацыі” Кулінковіч сказаў “тутнароджаным”: “Галоўнае тут не нарадзіца, галоўнае — тут памерці”.

“Палац” выдаў новы, менш электронны, больш гітарны, альбом “Чужыя дзеўкі” і справіў сваё дзесяцігодзідзе ў паўпустой “Казе”. “Уліс” так і не прэзэнтаваў новай праграмы “Люстэрка”: канцэрт быў адменены, бо замалаў квіткі набылі. Іван Кірчук, зъяніўшы склад сваёй “Трайцы”, паказаў новую праграму “Журавы”, дзе можна пачуць зусім незнаёмыя інструменты кшталту індыйскага бамбукавага ксиляфона ці новазэландзкага дрэва дажджу. “NRM”, не зважаючы на сцыверджаныні нядобразычліўцу пра вычарпаны патэнцыял гурту, рыхтуе новы альбом і што-нішто зь яго ўжо грае на канцэртах. На галоўныя гіты альбому прэтэндуюць баляды “Маё пакаленне” ды працяг “баевіка” “Тры чарапахі”. “Ляпіс Трубяцкій” пауступова здраджае съцёбавай стылістыцы — афіцыйны праект гурту кажа, што новы альбом будзе больш сур’ёзны. Цікава толькі, ці будуць слухаць “сур’ёзны” “Ляпіс”?

Працягвае сваю сольную працу Зыміцер Вайцюшкевіч. Ягоны гурт нарэшце набыў назыву — “WZ-

orkiestra”. Усьлед за “Цацачнай крамай” Тодар выдаў дыск беларускіх балядоў ды адсвяткаваў на пачатку лістапада дзесяцігодзідзе творчай дзеянасці ў Тэатры юнага гледача.

Самая відавочная тэнденцыя году — замацаванье новае “саладжавае” плыні ў беларускай музыцы. Сёлета свае дэбютныя дыскі выдалі прафесійнікі гэтага напрамку — гурты “Чэхай”, “Нэо”, “J-Mors”, “Любуй і спорт”. Дэбютавалі ёй супэральтэрнатыўшчыкі з гурту “Нагуаль”, што грае пыхадэлічны фольк, — яго можна было пачуць на розных авангардных імпрэзах, кшталту фэсту “СупКультУра” і Дня гораду Менску. Набыў прызнанье “Вірус Ліха” — ці не адзіны беларускі гурт, які якасна грае рэгіянальныя пісні з “Partyzone” дамагліся галоўнага прызу на “Басовішчы-2002”.

Але рок жыве ня толькі ў Менску. Чаго варты, напрыклад, гомельскі фэст “Арт-сэсія”, які сёлета наведалі нават шатляндскія ды дацкія гурты! Або гомельская ж “СНІДабойка”, што адбылася 1 сінёкня ў сабрана ўвесі тамтэйшы рок-бамонд. У Наваполацку ў той самы дзень (а ня ўлетку, як звычайна) распачалася “Рок-кола”, зладжанае дбаныя Сяргея (Анісы) Анішчанкі. Засмучае толькі тое, што гэтыя фэсты часця маюць рэгіянальныя харктар і разьбіваюць рокераў на “тусоўкі” — менскую, гомельскую, магілёўскую *et cetera*, якія слаба кантактуюць міжсобу.

І пры канцы — тэма супольных праектаў. Так і на выдадзены пакуль альбом-прысьвячэнні ўладзімеру Караткевічу — не стае грошай, затое выйшаў альбом-прысьвячэнні “Depeche Mode”, дзе беларускія музыкі (ад Шадзька да “Крыві”) сипяваюць песьні (у перакладзе на беларускую ці расейскую) сусветнавядомага гурту.

Сяргей Будкін

За арлянятаў!

“Крамбамбуля”, “Баляды” Вайцюшкевіча, “Деликатесы” Шадзька, “Кітайская невеста” гурту “Мадэра хард-блюз”, нарэшце, “Personal Depeche” — яшчэ адзін супольны музычны праект. Паколькі амаль усе яны рэцензіваліся ў “НН”, казацца пра іх ня будзе, адно адзначу, што апошні з названых лічы прэтэндэнтам на перамогу №1. Новы альбом “NRM”, “Парк культуры”, які з'явіўся днімі, усё ж спазніўся, а таму можа і прайграць спрэчку за першое месца.

2002 г. пазначыў на нашай папулярнай музыцы дэльце дастатковая цікавыя тэнденцыі. Першая з іх — рэзкі рост

колькасці, калі наагул ня выбух у параўнанні з мінулымі гадамі, сольных праектаў. Памідораў, Вайцюшкевіч, Паўлаў, “Крамбамбуля” таксама па сутнасці сольныя праект Вольскага, як і тое, што робіць Шадзько. Тоё, што музыкі, вядомыя раней па працы ў папулярных калекціваах, пачалі рэалізоўваць уласныя творчыя задумы, можна толькі ўхвалиць. Па-першае, гэта не выклікае распаду калекціваў, а па-другое, нават калі такія праекты і ня дужа пераконваюць, яны ўсё ж садзейнічаюць тому, што ў склад даволі замкнёй кампаніі музыкаў уваходзяць новыя людзі. Гэта трэба толькі вітаць.

Другая тэнденцыя — прыход у беларускія шоў-бізнес рэйніх там спонсараў. Год даў два пераканальныя прыклады, як можна зрабіць якасны праект і ягону прамоць, калі за плячыма музыкаў стаіць альбо магутны спонсар (“Personal Depeche”), альбо прадусар з грашымі (“Кітайская невеста”). І ў адным, і ў другім выпадку мы маем сапраўды добрыя якасці работы. Калі практика гэтага году пераканае, што на беларускай музыцы таксама можна зарабляць няхай невялікія, аднак рэальныя гроши, у яе прыйдуць новыя інвестары.

Некалькі слоў пра маладых. Налета часта будзе гучаць называ “Partyzone”. Ня дзвіва: тут і ўзнагарода на “Басовішчы”, і альбом — хто яшчэ з маладых можа пахваліцца сапраўдным альбомам? Аднак я называю яшчэ і такі дуэт,

як “SVET&AL”, які таксама даў пра сябе знаць сёлета. Два маладыя хлопцы выконваюць неверагодна густоны акустичны блюз! Маладосьць калінікапілі заняўляе пра сябе ў гэтых запісах, аднак раней не даводзілася сутракаць такіх дзёрзкіх і пры гэтым такіх выучавых, апантаных дэбютантам. Пра гэтых музыкантў яшчэ будуць гаварыць. Аднак вось што насыцярожвае: леташні дэбютант “Ippett” сёлета нешта скіс. У кожным разе, росту актыўнасці не назіраецца. І ўговуле:

хто з ліку тых, каго “Рок-каранацыя” адзначала як “Адкрыццё году”, потым замацаваўся на сцэне трывала? Вось і паўтару: пра маладых трэба пісаць больш! Каб пра іх не забываліся. Прынамсі, гэтак хутка...

Алесь Суша — твар съветлага бізнесу

выдаць новыя цалкам беларускамоўныя альбом, Аляксандар Саладуха выдаў альбом, але пакіну яго без камэнтару. Адзінай съветлагай плямі — ізоў жа дэма Вікторыі Дземянчук. Толькі расейскамоўныя песьні, аднак мушу прызнаць: на фоне папсовага безголосіця Віка зрабіла праства вельмі прыстойны дыск!

Зыміцер Падбярэскі

Кулінковіч у 2002 годзе заспіваў па-беларуску

30 ПАНЯДЗЕЛАК, СЪНЕЖНЯ БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 Мэлядрама "Сынеданье зъ видам на Эльбрус".
10.30 Копія тлеагляду.
10.40 Пляната АРТ.
11.10, 22.00 "Марія каканьня". Сэрыял.
12.20 "Славянскі базар у Віцебску-2002". Канцэрт Марія Вайкуле.
13.05 Тэлебаромэтар. Прагоз на-двор'я.
13.20 Камэдзя "Іван Васілевіч мяніе прафасю".
15.20 "Легенда пра забыты горад". Сэрыял для дзяцей (Канада).
15.45 "Сузор'е надзея". Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных тален-таў.
16.15 Мультыклуб.
17.00 Вестэрн "Мама Далтанау" (Італія).
18.25 Калядная гісторыя "Сезон цу-дау" (ЗША).

20.05 Галоўнае пытаньне.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-
нал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.
23.30 Міжнародны турнір па спар-
тыўных танцах.
0.10 Н.Бай у камэды "Салён прыга-
жосць "Вэнзера" (Францыя).
СТВ
6.00 Музычны канал.
6.40 "Востраў скарбай". Мультфільм, 1-я сэрыя.
7.35 "168 гадзін".
8.20, 17.20 "Меншчына. Людзі, па-
дзея, факты".
8.25, 17.45 "Арт-экспрэс". Культурнае
жыццё стаўпцы.
8.40, 23.05 "Тэхналагія".
8.50 Кіно. Мэлядрама "Расейская
прыгажуня".
11.05 Кіно. Прыводнікі фільм "Д'Ар-
таньян і трои мушкетэры", 1-я сэрыя.
СССР, 1978.
13.00, 17.30, 19.30, 23.15 "24 гадзіны".
13.15 "Навіны сусветнай шоў-інду-
стры".
13.50 Тэлесэрыял "Навагодня прыго-
ды".

15.00 "Такая прафэсія".
15.30 Кіно. Фільм "Чарапашкі-ніндзя.
Сакрэт атрутнага кантэйнера" (ЗША, 1991).
18.00 Фільм-казка "Тры арэшкі для
Папялушкі".
19.45 "Навіны СНД".
20.00 "СТВ-спорт".
20.25 Кіно. Прыводнікі фільм "Ня
бойся, я з габой!".
23.30 Кіно. Музычная камэдзя
"Таксіст і сипявачка".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм "Шчайкунок".
18.30 Прыводнікі фільм "Мумія".
20.30 Тэлекрама.
20.40 Навіны.
20.50 "Вечарніца".
21.05 Кіно. "Фабрыка зорак". Паст-
скрыптум.
0.10 Прэм'ера дак. цыклу "Спіцына".
19.00 Навагодняе вішаваньне.
19.30 People-mix.

4.00 Заканчэнне перадач.
АНТ
8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
9.00 "Контуры".
9.40 Камэдзя "Любая, я зменшыў
дзяцей".
16.05 Камэдзя "Хачу вашага мужа".
17.15 Чалавек і закон.
18.00, 20.30, 23.30 "Нашы навіны".
18.10 "Вялікае мыцьце".
19.05 "Жарт за жартам".
20.00 Час.
21.00 Навагодні выпуск "Поля цу-
даў".
22.20 Прэм'ера. "Забойная сіла-4:
Апошні прычал". 4-я сэрыя.
23.40 Кіно. Музычная камэдзя
"Скуль-парад".
0.10 Прэм'ера дак. цыклу "Спіцына".
19.00 Навагодняе вішаваньне.
19.30 People-mix.

Першы музычны канал

7.00, 8.10 "Пад'ёмнік".
8.00 "120/80".
8.30, 17.00, 20.30 MegaMix.
12.00 "Azon". Лёгкая музыка.
14.00 "ІнтэрАкты".
16.00 "Скуль-парад".
18.30 Музыка.RU.
19.30 People-mix.

7.45 Камэдзя Леаніда Гайдая "Ал-
трацыя "Ы" і іншыя прыгоды Шуры-
ка", 1965 г.
9.35 "У "Гарадку".
9.45 Весткі. Дзяжурная часыца.
10.00, 19.00 Весткі.
17.50 Сэрыял "Зладзейка. Шчасце
напракат".
18.50 "Дабранач, дзеци!"

19.35 Місцоўы час. Весткі—Масква.
19.50 Авантурная камэдзя "Геній".
1991 г.
22.55 "Дзяжурны на краіне". Міхail
Жванецкі.
Культура
17.30 Навіны культуры.
17.45 Улада фактам.
18.10 "Дапамажыце Тэлеку".
18.20 Сцэнаграма.
18.50 Час музыки.
19.35 Прэм'ера. "Калядныя лягункі".
Спектакль МХАТ імя А.Чахава.
22.00 Весткі.
22.15 "Уйяды музык Міхailа Шамякі-
на". Перадача 6-я.
23.00 Навіны культуры.
23.25 "Начны палет".

НТВ

9.00 "Сеньня раніцай".
9.20 Надвор'е на заўгру.
9.30 "Надары-2002".
10.40 "Мадэль звышчалавека". Пра-
фесія — рэпарцер.
11.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00
"Сеньня".
14.35 Ток-шоў "Прынцып даміно".
16.05 Камэдзя "Дзе знаходзіца но-
фелэт?".
18.35 Прэм'ера-2002. Навагодняя ка-
мэдзя.

РТР

7.45 Прэм'я "Оскар". Місцоўкі "Ча-
раўнік краіны Оз" (ЗША). 1939 г.
9.15 "Ну, пачакай!". Мультсэрыял.
10.00, 19.00 Весткі.
17.05 Камэдзя Леаніда Гайдая "Бры-
льянтавая рука", 1969 г.
19.15 Місцоўы час. Весткі—Масква.
19.25 "З надыходзізмі!". Канцэрт
Mіхaila Задорнова.
20.15 Прэм'ера. "Аншляя" — 15 год.
Юбілейны навагодні выпуск.

НТВ

22.50 Навагодні звярот Прэзыдэнта
Расейскай Фэдэрациі У.Пуціна.
1.00 Іншай ноч. Навагодні падару-
нак.

9.30, 1.00 Watts. Спэцыяльны Каляд-
ны выпуск. Паўтор.
10.30 Плачончое дваябор'е, кубак
съвету. Паўтор.
11.15, 14.00, 18.45 Плачончое дваябор'е,
кубак съвету, Абэрху, K-120,
Спрынт. Жывая трансляцыя.
12.15 Watts. Вялікія спорты. Паўтор.
12.30 Скачкі з трампліну. Кубак съве-
ту. Абэрстдорф. K-115. Паўтор.
14.30, 0.00, 3.00 Watts. Футбол.
Паўтор.
15.00 Тэніс. Легенды турніру Вяліка-
га Шлему, Аўстралія. Паўтор.
16.00 Тэніс. АТР. Доха. Даэн дзеци.
Жывая трансляцыя.
17.30, 20.45 Скачкі з трампліну. Ку-
бак съвету. Гарміш, Кваліфікацыя.
19.45 Футбол, УЭФА Клясык, Вален-
сія 99/00. Паўтор.
22.00 Футбол, Таварыскі мяч, "Рэал
Мадрыд" — "Усе Зоркі". Паўтор.
0.30, 3.30 Watts. Зімнія віды спорту.
Паўтор.
2.45 Watts. Вялікія спорты. Паўтор.

РТР

15.05 Ток-шоў "Прынцып даміно".
16.55, 18.15 "Вуліцы разьбітых ліхта-
роў. Справа "Новы год".
19.15 Супаркамэдзя "Тугсі" (ЗША).
21.30, 23.00 НТВ — Навагодняя Тэле-
Візія.
22.50 Навагодні звярот Прэзыдэнта
Расейскай Фэдэрациі У.Пуціна.
1.00 Іншай ноч. Навагодні падару-
нак.

мэдэя "О'Кей".
20.35 "Баі бяз правілаў". Прафесія —
рэпарцер.
21.00 "Сеньня ўвечары".
21.35 Сарыял "Грамадзяні на-
чальнік", заключная сэрыя.

Эўраспорт

9.30, 12.30, 17.30 Скачкі з трампліну.
Кубак съвету. Абэрстдорф. K-115.
Паўтор.
11.00 Горныя лыжы, Кубак съвету,
Борміе. Мужчыны. DH. Паўтор.
12.00 Watts. Зімнія віды спорту. Паў-
тор.
14.00 Тэніс. Легенды турніру Вялі-
ка га Шлему, Аўстралія.
16.00 Тэніс. АТР. Доха. Даэн пер-
шы. Жывая трансляцыя.
19.00 Фігуране катанье, Паказаль-
ныя выступы з Алимпійскіх гульняў.
Солт-Лейк-Сыты. Паўтор.
21.00 Фігуране катанье, Паказаль-
ныя выступы. Абэрстдорф. Жывая
трансляцыя.
23.00 Watts. Летнія віды спорту.
Паўтор.
23.30 Калекцыя Эўраспорту. Шат-
ляндзкія гульняі. Паўтор.
0.30 Kік-боксінг. Токіе. Паўтор.

РТР

7.45 Прэм'я "Оскар". Місцоўкі "Ча-
раўнік краіны Оз" (ЗША). 1939 г.
9.15 "Ну, пачакай!". Мультсэрыял.
10.00, 19.00 Весткі.
17.05 Камэдзя Леаніда Гайдая "Бры-
льянтавая рука", 1969 г.
19.15 Місцоўы час. Весткі—Масква.
19.25 "З надыходзізмі!". Канцэрт
Mіхaila Задорнова.
20.15 Прэм'ера. "Аншляя" — 15 год.
Юбілейны навагодні выпуск.

НТВ

22.50 Навагодні звярот Прэзыдэнта
Расейскай Фэдэрациі У.Пуціна.

РТР

15.05 Ток-шоў "Прынцып даміно".
16.55, 18.15 "Вуліцы разьбітых ліхта-
роў. Справа "Новы год".
19.15 Супаркамэдзя "Тугсі" (ЗША).
21.30, 23.00 НТВ — Навагодняя Тэле-
Візія.
22.50 Навагодні звярот Прэзыдэнта
Расейскай Фэдэрациі У.Пуціна.
1.00 Іншай ноч. Навагодні падару-
нак.

Эўраспорт

9.30, 13.45 Скачкі на лыжах з трам-
пліну. Кваліфікацыя. Паўтор.
10.30 Фігуране катанье. Гала-прад-
стайліненне. Паўтор.
12.45, 19.30 Футбол. Клясычныя
матчы УЭФА. Паўтор.
15.00 Тэніс. Легенды турніру Вяліка-
га Шлему, Аўстралія. Паўтор.
16.00 Тэніс. АТР. Доха. Даэн другі.
Жывая трансляцыя.
17.30, 20.45 Скачкі з трампліну. Ку-
бак съвету. Гарміш, Кваліфікацыя.
19.45 Футбол, УЭФА Клясык, Вален-
сія 99/00. Паўтор.
22.00 Футбол, Таварыскі мяч, "Рэал
Мадрыд" — "Усе Зоркі". Паўтор.
0.30, 3.30 Watts. Зімнія віды спорту.
Паўтор.
2.45 Watts. Вялікія спорты. Паўтор.

РТР

14.10 Свята гульня.
15.25 Камэдзя "Астэрыкс і Абэлікс
супраць Цзэзара".
17.25 "Ісьмех, і съёзы, і каканьне".
Вялікі канцэрт Алены Сыцепаненкі.
19.40 Блякбастэр Алены Сыцівіна Сылібер-
га "Сківіцы" (ЗША).
21.55 Фільм "Чорная Эмануэль".
23.35 Навагодняя камэдзя "Звычайны
цуд".

Эўраспорт**РТР**

9.30, 13.45 Скачкі на лыжах з трам-
пліну. Кваліфікацыя. Паўтор.
10.30 Фігуране катанье. Гала-прад-
стайліненне. Паўтор.
12.45, 19.30 Футбол. Клясычныя
матчы УЭФА. Паўтор.
15.00 Тэніс. Легенды адкрылага тур-
ніру Аўстраліі. Паўтор.
16.00 Тэніс. АТР. Доха. Жывая
трансляцыя.
17.30, 20.45 Скачкі з трампліну. Ку-
бак съвету. Гарміш, Кваліфікацыя.
19.45 Футбол, УЭФА Клясык, Вален-
сія 99/00. Паўтор.
22.00 Футбол, Таварыскі мяч, "Рэал
Мадрыд" — "Усе Зоркі". Паўтор.
0.30, 3.30 Watts. Зімнія віды спорту.
Паўтор.
2.45 Watts. Вялікія спорты. Паўтор.

НТВ

14.10 Свята гульня.
15.25 Камэдзя "Якім не шанцуе".
17.10 "Неймаверныя съявы". Гума-
ристичны канцэрт.
18.10 Камэдзя "Звар'яцелы прафа-
сар".
19.55 Супэрфільм "Стрытвіз".
21.55 Баявік "Доўгі пацалунак на
ноч".

Эўраспорт**РТР**

9.30, 13.00, 1.45 Ралі Дакару. Паў-
тор.
10.00 Алімпійскі часопіс. Паўтор.
10.30 Конны спорт. Паўтор.
11.30 Скачкі на лыжах з трампліну.
K-115. Паўтор.
13.30 Фрыстайл.
14.00 Снайдёр.14.30 Watts. Часопіс. Паўтор.
15.00 Тэніс. Легенды адкрылага

12 ПРАГРАМА ТВ НА НОВЫ ГОД

Наша Ніва [48] 27 сіння 2002

3

ПЯТНІЦА, СЪНЕЖНЯ

БТ

- 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Развіязка пецярбурскіх таямніц". Сэрыял.
10.05 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял (ЗША).
10.20 Сад мары.
10.45 Святыни Беларусі. Менскі абраам Маці Божай.
11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.15 Камедыя "Дзень добры, я ваша цтка!".
15.20 "Легенда пра забыты горад". Сэрыял для дзяцей (Канада).
15.45 "Казкі айца Кастара". Мультсэрыял. 2-я сэрыя.
16.00 Пляш чудаў.
16.10 5x5.
18.20 3 дакладных крыніц.
18.35 Д.Хофман у камедыі "Герой" (ЗША-Аўстралия).
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны
- канал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.

СТВ

- 6.00 Музичны канал.
6.20, 14.10 "Прыгоды капитана Урунгеля", 1-4-я сэрыі; "Віні-Пух". Мультфільмы.
7.15 Кіно – дзецыям. Д.Зайцаў, А.Філоў, К.Васільева ў музичнай казкы "Рыжы, сумленны, закаханы", 1-я сэрыя. СССР, 1985 г.
7.35, 18.05 "Сямейнае кіно з калекцыі "Hallmark". Дэвід Т'юліс, Кеци Кар, Джым Картер у фантастычным фільме "Дынатопія". ЗША, 2002.
9.40 "Кіно". Мэцью Бродэрк і Жан Рэно ў баевіку "Гадзіла". ЗША.
12.30, 19.30, 23.35 "24 гардзіны".
12.45, 19.00 "Аўтапанарама".
13.00 Кіно. А.Укупник, А.Панкратоў-Чорны, Б.Шчарбакоў у камедыі "Каханка з Масквы".
15.05 Кіно. У.Дварэжцкі, А.Даль, Г.Віцын у прыгодніцкім фільме "Зямля Саньківі".
17.05 "Вакол съмеху, найлепшае!".
19.15 "Адпачывай".
19.45 "СТВ-спорт".

- 19.55 "Ну, пачакай!". Мультфільм.
20.10 "Сямейнае кіно з калекцыі "Hallmark". Арманд Асантэ, Грэта Скакі, Ізабэла Расэліні, Эрык Робэртс у сэрыяле "Адысэя".
23.30 Начная размова.
1.05 Ж.Марэ ў мэлядрэме "Вечнае вяртаньне" (Францыя).
- Ант**
- 8.00 Мультсэнс: "Воўк зубамі шчоўк", "Мароз Іванавіч", "Сынегавік-паштальён", "Сабака і кот".
9.00 Навіны (з субтрырамі).
9.10 Казачная прыгоды ў фільме "Сэрц дракона".
10.35 "Звышнатуральная: нябачаныя сілы прыроды жывёл".
15.45 "Вясельле Миорэйль". Камедыя.
17.25 Съмехапанарама.
18.00, 20.30, 23.15 "Наши навіны".
18.10 "Ерапаш". Прэм'ера.
18.25 Эдэл Мэрфі спрабуе лячыць у прыгодніцкай камедыі "Доктар Дулілі".
20.00 Час.
21.00 Супербяявік "Хуткасьць-2".
23.25 Мэл Гібсан і Міла Ёавіч у дэтэктыве "Гатэль "Мільён далярау".
20.40 Навіны.
20.50 "Вечарніца".
21.05 К-відео "Топ-8".
21.15 Маст. фільм "Чацьвёрты аней".

Першы музичны канал

- 7.00 "Пад'емнік".
8.30, 17.00, 19.30, 23.00 MegaMix.
12.00 "Azon". Лёгкая музика.
14.00 "V.I.Ронія".
16.00 "Скул-парад".
18.30, 22.00 Музыка.ru.
19.30 People-mix.

АНТ

- 8.00 Мультсэнс: "Воўк зубамі шчоўк", "Мароз Іванавіч", "Сынегавік-паштальён", "Сабака і кот".
9.00 Навіны (з субтрырамі).
9.10 Казачная прыгоды ў фільме "Сэрц дракона".
10.35 "Звышнатуральная: нябачаныя сілы прыроды жывёл".
15.45 "Вясельле Миорэйль". Камедыя.
17.25 Съмехапанарама.
18.00, 20.30, 23.15 "Наши навіны".
18.10 "Ерапаш". Прэм'ера.
18.25 Эдэл Мэрфі спрабуе лячыць у прыгодніцкай камедыі "Доктар Дулілі".
20.00 Час.
21.00 Супербяявік "Хуткасьць-2".
23.25 Мэл Гібсан і Міла Ёавіч у дэтэктыве "Гатэль "Мільён далярау".
20.40 Навіны.
20.50 "Вечарніца".
21.05 К-відео "Топ-8".
21.15 Маст. фільм "Чацьвёрты аней".

РТР

- 8.10 "Ну, пачакай!". Мультсэрыял.
8.55 "Традыцыйны збор". "Блакітны агенцьчык".
17.25 А.Акіншына, К.Горына, А.Башыраў і К.Пірагоў у вострасюжэтным фільме Сяргея Бадровамал. "Сёстры". 2000 г.
19.00 Весткі.
19.25 Сусветнае кіно. Прэмія "Оскар". Арнольд Шварценгэгер і Лінда Гамільтан у фільме Джэймза Кэ-Нікіцы.

Андрэя

- мэрана "Тэрмінатар-2. Судны

(ЗША).
17.30 "Вы будзеце съмяяцца!".

18.00 "Сёньня ўвечары".
18.30 Ад стваральніка "Гадзілы".

Баявік "Зоркавая брама" (ЗША-Францыя).

20.35 Робэрт Дэ Ніра ў фільме "Шалёны сабака і Глэрыя" (ЗША).

22.20 Святочны канцэрт да Дня

Масяці.

22.35 Прэм'ера. Ератычная камедыя

"Стодзячут і адна – у ліфце" (ЗША).

Культура

- 14.25 "Прачніся і съпявай". Спектакль

Маскоўская тэатру сатыры, 1974.

16.00 Прэм'ера дак. фільму "Уолес

і Громіт едуць у Галівуд. Гісторыя

"Аардан Анимішн" (Вялікабрытания, 2000).

16.55 "Рамантыка рамансу".

17.35 "Сфэры".

18.15 65 год Аляксандру Лазараву.

"У вашым доме".

18.55 "Яшчэ раз пра каханье".

Маст. фільм.

20.30 "Дом актора". "Вясёлая каза".

21.10 Упершыню на экране. "Марлен".

Маст. фільм (Германия, 2000).

23.10 "Пад гітару". Тацяна і Сяргей

Нікіцы.

НТВ

- 9.00, 10.00, 11.00, 15.00 "Сёньня".
9.05, 10.05, 15.20, 17.55 Масяня. Найлепшыя мульти.
9.10 "Кулинарны паядышак. Напярэдадні Каляды".
10.10 "Кватэрнае пытаньне. Дыската ў дзіцячым пакоі".
15.25 Вупі Голдберг і Ўіл Сыміт у камедыі "Зроблена ў Амэрыцы"

Эураспорт

- 9.30, 11.00, 1.45 Ралі Дакару. Паўтор.

10.00 Снаўборд. Паўтор.

10.30 Фрыстайл. Паўтор.

11.30, 14.00 Паўночнае дваябор'е.

Жывая трансляцыя.

12.30 Фрыстайл.

13.00 Тэніс. Легенды адкрылага турніру Аўстраліі. Паўтор.

14.30 Тэніс. АТР. Доха. Жывая трансляцыя.

17.30 Watts. Часопіс. Паўтор.

18.00, 22.30 Скачкі з трампліну. Інсбрук. Кваліфікацыя.

19.15 Канькабежны спорт. Чэмпінат Эўропы. Жывая трансляцыя.

20.30 Трыял.

21.30 Супэроночны ўік-энд. Агляд сезуону. Паўтор.

18.30 Сэрыял "Гангстэрская война", 1-я сэрыя "Банда няудачнікі".

19.25 Сэрыял "Вуліцы разьбітых ліхтароў. Адсутнасць доказаў".

20.35 Таямніцы асаблівай лябараторыі ФСБ. Прафасія – рэпарцёр.

21.00 "Сёньня ўвечары".

21.35 Прэм'ера. Клінт Іствуд у дэтэктыве "Брудны Гары" (ЗША).

Эураспорт

- 9.30, 2.15 Ралі Дакару. Паўтор.

10.00 Скачкі з трампліну. Інсбрук. Кваліфікацыя. Паўтор.

11.15, 14.00 Горныя лыжы. Слалам-гігант. Мужчыны. Жывая трансляцыя.

12.15 Лыжы. 10 км. Мужчыны. Жывая трансляцыя.

13.00 Горныя лыжы. Слалам-гігант. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

14.00 Горныя лыжы. Слалам-гігант. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

15.00 Лыжы.

15.30 Watts. Часопіс. Паўтор.

16.00 Тэніс. АТР. Доха. Фінал. Жывая трансляцыя.

17.30 Сані.

18.30 Скачкі на лыжах з трампліну. К-120.

20.00 Канькабежны спорт. Чэмпінат Эўропы.

21.00 Навіны культуры.

21.20 Ізоўні пласцінка пле.

21.45 "Культ кіно". "Вугор". Маст. фільм (Японія, 1997).

НТВ

- 9.00 "Сёньня рандыні".

9.15 "Зусім сакрэтна".

10.00, 11.00, 16.00, 17.00, 18.00 "Сёньня".

19.00 Навіны культуры.

20.00 Дэйтсівэрн паядышак".

21.45 "Даверце таямніцу жанчыне".

22.00 Супэррос. Нідэрлянды.

22.20 Скачкі на лыжах з трампліну. К-120. Паўтор.

23.30 Ралі Дакару.

0.15 Бокс. Паўтор.

Эураспорт

- 9.00 Лыжы. Эстафета. Мужчыны жанчыны. Жывая трансляцыя.

10.45 Паўночнае дваябор'е. К-90

Жывая трансляцыя.

12.30 Горныя лыжы. Слалам. Мужчыны жанчыны. Жывая трансляцыя.

14.45 Паўночнае дваябор'е.

15.45 Канькабежны спорт. Чэмпінат Эўропы. Жывая трансляцыя.

Вольга Бабкова

Крумкач і Франка

Штораніцы малая Франка хадзіла па сьвежыя булачкі на Койданаўскую. Ад яе двара на Нямізе да крамы съляпога Мацея зусім недалёка, але Франка шторазу выбірала іншы кірунак, каб паблukaць па няміскіх лябірінтах, ці, наадварот, шыбавала напрасткі, абмінаючы вуглы ды выгбіны. Найцікавей было вызначаць тую кропку на вуліцы, адкуль пачынаўся водар гарачага цеста. Кожнага разу ён адчуваўся крыху ў іншым месцы. То калі газавай крамкі Тамаша-пеона, то ля крываі ліпі, што ўзбоч сядзібы Закрэўскіх, то адразу за зэздлікам халоднага шаўца, які вельмі рана раскладаецца

са сваімі трантамі на скрыжаванні трох вуліц. Шавец ніколі на адказвае на "дабрыдзень" — можа, ён проста глухі?

Яшчэ Франка любіць хадзіць паўз выгбіны ў дамох. У іхнай прысені вільготна і халаднавата, як, напўнена, бывае ў мураваным калодзежы. Крокі гучасі гулка, а любы ўзгалос адбіваецца ад тынкаваных сьценаў чужким нутраным голасам. Даўнейная реч, але ў гэтym змрачнаватым месцы скроў брукоўку прабіліся дзымухаўцы. Іхныя кветкі не такія вялізныя і яскравыя, як у Гарадзкім садзе, дый съцяблінкі занадта даўгія і тонкія. Гэтая дзымухаўцы нагадваюць саму Франку. Такая ж яна кволенская і худзенская, з пушыстай бляявай грыўкай ды коскамі.

Франка жыве з бабуляй у каморцы на паддашку старой няміскай камяніцы. Франка — сірат: маці памерла, толькі пасыпейшы падараўца ёй жыцьцё, а бацька загінуў год таму ў вязніцы, разам зі сябрам, дзядзькам Альгердам Рыскевічам, так і не звадзіўшы сваю Франку на майскі

кірмаш, каб паказаць там розныя дзіўосы.

Дый не да забавак цяпер. Такі бядотны час ім выпаў, як кажа Франчына бабуля. Зрэшты, як каму. Увечары па вуліцах разъяджаюць экіпажы, у Гарадзкім садзе гуляюць дарослыя дзеўкі і хлопцы. А тым часам у Бернардышах, на другім паверсе, жаўнеры вартуюць зыняволеных. Шмат іх і ў іншых менскіх вязніцах. Яны паўсталі супраць цара, а цар аказаўся мацнейшы. Ён нават злавіў і забіў у Вільні самага галоўнага паўстанца. Так казалі... Хоць для Франкі самым галоўным быў татка. І Франка памятае, як было ёй добра разам зь ім. Вось і па булачкі яна ходзіць штодня таму, што так было за татам. Яна вярталася з лаўкі, а гарбата ўжо чакала на стале...

Цяпер гарбату запарвае бабуля, калі толькі пасыпявае ўправіцца да ранішніх імшы. Яна штодня цягнецца на Кальварыю, ажно за сем вёрастай ад гораду — добра, калі хто падвязе. На Кальвары добры ксёндз і зручны пагорак для апошняга прыстанку, да якога бабуля даўна прыглядзеца, нібы спадзеючыся прызыгчайца. Там ціша і спакой, пагоркі і лугі наво-кал, а да Залатой Горкі, дзе таксама могілкі, вецер даносіць гру-

Працяг на старонцы 14.

Вольга Такарчук

ПРАФЭСАР ЭНДРУС у Варшаве

Прафэсар Эндрус належаў да аднае з псыхалягічных школаў, вельмі паважанай, вельмі глыбокай школы, якая мела будучыню. Яна паўсталі на псыханааналізе, але выраклася каранеў, выпрацавала ўласную мэтодыку, уласную тэорию, уласную гісторыю, уласны стыль жыцьця, съненавіні і выхаванні дзяяці. Прафэсар Э. ляцеў у Польшчу — з торбай кніжак, з валізкою цёплых рэчаў (яму сказаў, што сънежаньне ў Польшчы дужа марозны і непрыемны).

Усё было вельмі натуральна: самалёты стартавалі, людзі гаварылі рознымі мовамі, цяжкія съненавіні хмары віселі над зямлём, гатовыя выпраўіць на зямлю мільёны белых съняжынак, кожную — у адно-адзінае падарожжа.

За гадзіну да таго прафэсар аглядаў сябе ў лістэрках аэрапорту "Гітроў", і яму здавалася, што ён падобны да тых комівай-жораў, якія — ён памятаў з дзяцінства — хадзілі ад хаты да хаты і прадавалі Біблію. Але псыхалягічная школа, якую ён

прэзентаваў, была вартая такай выправы. Польшча — краіна інтэлігентных людзей. Трэ было засеяць зерне ѹ вірнуцца дамоў праз тыдзень. Пакінуць ім кнігі — яны ж чытаюць па-ангельску, дый як жа ім не скіліца перад аўтарытэтам Заснавальніка.

Прафэсар, пацягваючы збролены съцюардэсай трунак з славутай польскай гарэлкі, згадаў прыемны сон, які бачыў у ноч перад выездам, — а сны ѹ яго псыхалягічнай школе былі ляк-мусавай паперкай рэчаіснасці. Яму сънілася варона, ён забаўляўся ѹ тым съне зь вялікай чорнаю птушкай. Можна сказаць, наважыўся прызнацца сабе прафэсар, ён лашчыў варону, як малога шчанюка. Варона ѹ състэмэ анергічных значэнняў яго школы пазначала зъмену, нешта новае, добрае — і ён папрасіў яшчэ адну порцю напою.

Аэрапорт у Варшаве быў на-дзіва малы і поўны скразніякоў. Прафэсар пахваліў сябе за тое, што здагадаўся прыхапіць у гэтае падарожжа шапку-аблавушку — успамін пра вандроўку па

Азіі. Ён адразу заўважыў сваю Бэатрычэ — яна стаяла ля ўваходу, трymаючы перад сабою картку зь яго імем і прозывішчам. Была яна невялічкаю й ладнаю.

Пасадзіла прафэсара ў расхістани аўтамабіль і, інервова ведучы машыну праз шэршу расцягнутую прастору гораду, пазнаёміла яго з плянам на бліжайны тыдзень. Сёняня субота — непрацоўны дзень. Яны разам павячэраюць, а потым ён адпачне. Заўтра, у нядзелю, — спатканье са студэнтамі ва ўніверсітэце. Так, сказала яна раптам, у нас тут крыху напружана. Ён паглядзеў у акно, але не заўважыў нічога асаблівага. Пасыль — інтэрвію для псыхалягічнага часопісу, пасыль — вячэра. У панядзелак ён можа агледзець горад, калі пажадае. У аўторак — спатканне не з псыхіатрамі ў нейкім інстытуце, ён яи здолеў запомніць гэту шыпучую польскую назуву. У сераду яны едуць у Кракаў ва ўніверсітэт. Псыхалягічная школа прафэсара Эндруса там вельмі шануецца. У чацвер — Асьвенцыям, ён сам прасіў пра

гэта. Быць у Польшчы і не пабачыць Асьвенцыму... Вечарам — вяртанне ў Варшаву. У пятніцу суботу — сэмінарскія заняткі на целы дзень для псыхолягічнай практикай. У нядзелю — вылет дадому.

Толькі цяпер ён заўважыў, што зь ім няма торбы з кніжкамі і бялізной. Яны сълехам вярнуліся ў аэрапорт, але багаж зынік. Дзяўчына, якую звалі, як яму падалося, Гоша, пайшла некуды, і яе не было паўгадзіны. Вярнулася з пустымі рукамі. Можа, рэчы паляцелі назад у Лёндан. Яна сказала, што гэта нічога, што яна прыедзе па торбу заўтра і, напэўна, усё знойдзеца. Гледзячы праз акно машыны, прафэсар ня слухаў усхваліванай балбатні, а згадваў, што яшчэ было ў торбе — кнігі, фатакопіі артыкулаў.

Яны з прыемнасцю павячэралі ў таварыстве яе нарачона. Ягоны твар хаваўся ў густой барадзе і акулярах. Нарачоны не гаварыў па-ангельску і таму здаваўся нейкім панурым. Прафэсар Эндрус еў чырвоныя бураковыя суп з маленькімі калунцамі і разумеў, што гэта той самы

слынны "боршч", пра які казаў яму дзед. Дзед яго нарадзіўся ў Лодзі. Дзяўчына са съмехам выпраўляла, паўтараючы яму, як малому: "боршч", "Лодзь". Яго язык быў на ўзмозе адолец гэтыя слова.

Прафэсар адчуваў сябе моцна п'яным, калі яны ўрэшце дабраўся да нейкага спальнага раёну, поўнага высокіх панэльных будынкаў. Падняліся ліфтам на апошні паверх, і Гоша паказала, дзе ён будзе жыць. Гэта была аднапакаёка з маленькай кухняю, ўцінутай між пакоем і ванною. Калідор быў настолькі малы, што яны не моглі зымесьціца там утраіх. Голосна гамонічы, дамовіліся на заўтра, Гоша абяцала прынесці яго валізу. Нарачоны размаўляў з кімсьці па тэлефоне таямнічым напаўшэптом, але нарэшце яны сышлі. Прафэсар, зъніслены баршчом і альгаголем, кінуўся на ложак і заснуў. Ён спаў неспакойна, яму хапалася піць, але не ставала сілаў, каб падняцца. Ён чуў на лесьвічнай клетцы нейкі шум, грукат дзівярэй, людзкія крокі. Можа, гэта яму здавалася.

Працяг на старонцы 14.

Працяг са старонкі 13.

Крумкач і Франка

кат і ляскат гораду.

Дзе сапраўды ціша, дык гэта на Нямізе зранку. Не з таго боку, дзе плюсочка пасьля дажджоў рэчка, а ў глыбіні двароў, дзе трэба за-дзіраць галаву, каб пабачыць, як бязгучна пльвуць блокі. Бывала, гарадзкі певень раней часу сцяг-ваў нецярпівай дзюбай празры-стую апону цішыні з крывых да-хаў дый агалошваў соннае нава-колле хрыпаватым вітаньнем. І тады пачыналі рыпеці драўляныя сходы і колы, бразгатаць замкі і клямкі, фыркаць коні, лопаць крыламі жаўнерскія порткі на вя-роўцы ля шпіталю.

Франка мусіла сцяпашацца, бо калі бабуля сёньня ня пойдзе да Кальварый, то абавязкова распа-вядзе гісторыю. Бабуля сапраўдна засталася дома, бо дужа ламіла сярэдзіну. Яна мякка тупатала па рыпучых масынчынах, і Франка думала, што старая падобная да дрэва, на якім вецер пакідае свае сцяльды. Варта толькі ўгледзеца ў яе твар, руки, пастава. “Адкуль, бабуля, бяраш моц так далёка хадзіць, мяне даглядаць?” — не-аднойчы пыталася ўнучка, і тая заўжды ўсъміхалася ў адказ: “Кожнага ранку клічу да сябе ў госьці Сьпешкы ды Ахвотку”.

Пасьля сцяянданку бабуля раз-гарнула Біблію ды пачала чытаць утолас, водзячы пальцам па ра-дочках: “...Ной чакаў сорак дзён. Адчыніў акно зверху каўчэгу, выпусціў крумкача, вялікую чорную птушку, назад крумкач не вярнуўся.” Франка разоў сто-чутла гэтую гісторыю і ўсе сто разоў думала пра крумкача. Ягонае невяртанье, палёт у нікуды хва-ляваў яе і дужа захапляў. Яна ня думала пра ягону съмерць — хутчэй пра ту ў бязмежную пра-стору, якая адкрылася яму і якую ён нёс на сваіх крылах.

Тым часам у дэзверы іхнай ка-

моркі гучна пагрукалі. Франка кінулася адчыніць ды неўзабаве прывяля да бабулі ў кухню старо-га Хайма Старыфурмана, суседа наступраць, аматара пагутарыць з разумнай пані ды падзяліцца апошнімі навінамі.

— Шаноўная пані Домна! Каб я так жыў рэшту свайго жыцця! Навошта слухаеце съляпога Ма-цея, а ня ходзіце ў кантынёру Фогеля на Зборавай? Ягонае цес-тка па апошніх варшаўскіх рэцэптах! З макам, цукатамі, цынамо-нам! А ягоны струдзель, а халы з цыбуляй! Смаката! Но мой стары нос чуе дух Мацеевай лаўкі на вя-роўцы ля шпіталю.

— Ну дык у чым справа, Хайм? Сядай частуйся. А съляпы Мацея нас ніколі ня крыйдзіць. Заўжды ўсё съвежае прадае, а то й так дае, у памяць аб Якубе...

— Так, так, алаў ашалом, добры быў Якуб-чалавек... А ці чулі вы тое, што чуў сёньня я на рын-ку? У Менску — неспакой. Заўчора зноў выносілі агромністуя скрыні з кнігамі з Бэрнардынаў, усё ім месца мала. А ў той пакой ізноў хлопцаў напхалі што селяд-коў, дый камісія там ужо засядзе, усё судзіць ды радзіць, што зь імі рабіць. А шыбеніцаў, кажуць, за Ляхаўкай новых панарабілі, про-ста жах! І салдаты нышпараць па месцы, як тыя ганчакі, усё нека-га выннохаўцаць... Ды вы не пало-хайдзяцесь так! Даруйце старому Хайму за балбатню... Лепей паслу-хайдзе, што скажу: у нядзелю — кірмаш. Губернатар загадаў рых-таваць пляц на Траецкай. Бачыў ужо сёньня: на месцы мора вазоў з таварам. Усе туды пруць! Куп-цуў панаехала адусюль. Бо як же — майскі кірмаш у Менску. А дзе фэст, там і ест! А пані ці пойдзе?

— Мусіць, не, Хайме, расхварэ-лася я нешта. А вось Франку

пушчу — няхай на дзівосы кірма-шовыя пагледзіць. Баюся толькі, каб чаго ня сталася зь ёй у такі час...

Франка з радасці ўскочыла з нагамі на ложак і троху пагойсала па мяккай коўдры. Настрой вырас да нябёсаў.

А неўзабаве надышла й тая ра-ніца.

Франка як звычайна выпраў-лася з дому, але пайшла троху іншай дарогай, напрасткі да Вер-хняга гораду, мінаючи знаёмыя квартальчыкі. Нават халоднага шаўца пабачыла толькі здалёк. Хацела памахаць рукой, ды сха-мнунлася й ледзь не засмиялася: ён жа і зблізу сядзіць наспам ды, мусіць, і ня ведае, як тая Франка выглядае. Нарэшце цесныя дво-рыкі засталіся ззаду, і Франка ўвайшла ў цэнт величнай маўклі-вой спаруды, ля якой стаяла вежа з гадзіннікам і пачынаўся пляц з прыгожымі камяніцамі і храмамі. Калі перакочыць яго нацянькі, акурат трапіш на мост — пераход да Траецкай гары. Гадзіннік па-казаваў сёмую раніцу, і горад ужо прачнуўся. Дахі былых касыцёлаў адкідвалі вострыя цені, і Франка з болем пазнала вежы Бэрнарды-наў. Як можа яна радавацца сёнь-няшняму дню, калі ведае, што там чакаюць на смерць такія ж, як яе тата, маладыя мужчыны, у якіх, мажліва, таксама ёсьць дома ма-ляя Франкі?

Але на тоўп людзей падхапіў яе на месце і вынес на Траецкую гару. Калі самае макаўкі тоўплі-ся калёсы і экіпажы, а за імі на роўнай пляцоўцы стаялі сталы і крамкі, яткі ды шапкі. Шумліві вір людзкога гоману толькі набіраў моць і гняздзіцца пакуль уверсе, учапіўшыся за верхаліны старых дрэваў. Праз якую гадзі-ну ўсё зъмяшалася і перакуліла-ся. Крыкі гандляроў і музыка,

іржаныне спалоханых коней, звон бітага посуду, галёканыне на тоўпу ўтварылі разам віхуру, якая пад-хапіла Франку, панесла кудысьці ўсярэдзіну, дзе мякка апусьціла, зачараваную, на лапік пустота бруку. І яна ўжо ня ведала, у якім баку Няміга, а ў якім Камароў-скае балота.

Раптам Франка пачула праз го-ман птушыныя крыкі і працісну-лася ў той бок. Ля клеткі з крум-качом і папугаем стаяў хударля-вы мужчына і паказаў такія ча-канія Франкай дзівосы. Папугай нема крычаў розныя словаў, а крумкач моцнай дзюбай ахайна падымай патрэбныя карткі з лічбамі, калі хударлявы задаваў яму арытметычныя задачкі. По-тym крумкач вітаўся і кукарэй, называў рыпучым голасам чала-вечыя імёны і нават съмяяўся. І Франка съмяялася разам зь ім. Яна ўжо не адыходзіла ад гэлага месца — гэтак ёй спадабаўся хударлявы і ягоны дасьведчаныя птушкі.

Франка не заўважала, як праз на тоўп да яго час ад часу праціс-каліся нейкія людзі, штось таем-на перадавалі і хавалі ў скінутае да кучы рызьбэ. Абудзіў яе жано-чы лямант і стрэлы. На хударля-вага накінуўся ўзброеныя салда-ты. Франка не паспела духу пе-равесыць, як мужчына ўжо ляжаў на бруку, а салдаты выцягвалі з кучы рызьбэ стрэльбы і пісталеты. Натоўп сышоўся, пагльданычы ахвяру з катамі, а ля ног Франкі засталася ляжаць перакуленая клетка з памятнімі, расхрыста-нымі птушкамі, ды пара-другая пёрак, кружляючы, павольна апускалася на зямлю...

Дзяўчынка дрыготкімі рукамі паставіла перакуленую клетку і расчыніла дэзверкі. Яна раптам вырашыла, што салдаты могуць вярнуцца і забраць птушак. Ага-

ломшаны папугай узъялеў на блізкае дрэва і, учапіўшыся за сук, зньерухомеў усё паставай, утаропіўшы вочы ўніз на зыбучае мора галоў. Крумкач, зрабіўши кола, рашуча ўзыняўся ў неба і згубіўся з вачэй.

Франка панура вярталася на Нямігу. У яе трэсціліся руکі, а вочы нібыта развучыліся міргаць і тым больш штосыць бачыць. Дома было ціха і маркотна: бабуля, відаць, выправілася да Кальварый. Францішка забралася пад коўдру і доўга ляжала амаль бяз руху. На вуліцы хутка съцямнела. Сутоньне ў пакой неўпрыкмет загусце-ла, і рэчы згубілі свае абрэсы. “Чаму няма бабулі?” — усхапіла-ся Франка, але супакоіла сябе думкай, што тая магла застацца на ноц у Кальварыйскім прытулку. Давялося ўстаць, запаліць лямпу, ізноў сесьці на ложак, пад-ціснуўшы калені. Цені варушылі-ся, і знаёмыя прадметы рабіліся збычымі, выцягваліся ўдоўжкі і ушыркі.

Пагляд упаў на жалезную скрынку на камодзе. Франка ве-дала, што ўсярэдзіне яе шчэ адна скрынка, а ў ёй іхныя галоўныя скарбы: тэстамэнт бабульчынага бацькі Вінцэнта Вайновіча ды за-латая манэтка. На пачатку эжаў-целага пэргамэнтага аркушу дробнымі літаркамі яе прадзед напісаў: “... і жэ ўсе рэчы на съве-це створаныя нішчэюць і ку выка-нанью прыходзяць. Ня толькі зямля, але і ўвес окруж нябесны, сонца і месяц са ўсімі аздобамі сваімі зънішаюць і адмену меці мусіць...”

Дзяўчыны слова... Якім быў яе прадзед? Тэстамэнт быў напісаны тады, калі Франкі не было на съвеце, яшчэ доўга не было. А што адбывалася зь ёй у гэты час? Ад-нойчы яна прысьніла прадзеда. Яны доўга размаўлялі аб нечым.

ПРАФЭСАР ЭНДРУС

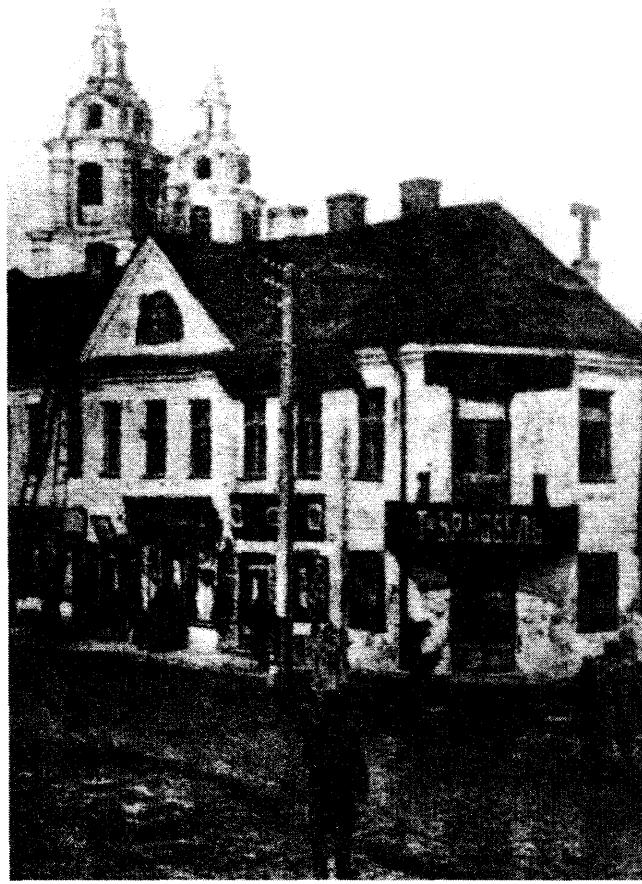
Працяг са старонкі 13.

шрафках якую-небудзь каву, рэшткі якой знайшоў у слоіку з-пад джэму. Кававаркі не было, і ён запарыў каву праста ў кубку. Яна ўжо выветрылася й нагадвала напой з кары. Тэлефон маў-чаў, Гоша, мабыць, забіralа яго торбу. З кубкам кавы ён пера-гледзеў кніжкі на паліцах — усе па-польску, у непрыемных воку-нізграбных вокладках.

Гоша не тэлефанавала, час па-волі плыў у густым перагрэтым сонным паветры. Прафэсар падышло да акна і агледзеў прастору, пазначаную роўнімі грамадзінамі будынкаў. Усё яны мелі аднолькавы колер — шэрмаг, разьбеленага неба. Нават сънег здаваўся шэрым. Сонца съвяціла

“Жывую ці на месцы?” Прафэсар мог толькі дадумваць сэнс. Калі пакупнік сцвярджаў, ківаў галавою, прадавачка біла рыбе гіраю па галаве. І рыбы адыходзілі на вечны спачын у ніцяныя торбы.

**Франка не пасьпела
духу перавесьці, як
мужчына ўжо ляжаў
на бруку, а салдаты
выцягвалі з кучы
рызьяза стрэльбы й
пісталеты.**

Прачнуйшыся тады, Франка распавяла сон бабулі. «Я бачыла твойго бацьку. Ты мне верыш? Гэта было ня тут, а на небе, яшчэ тады, калі нават ты не нарадзілася на съвет...»

У тэстамэнце згадваўся Франчин тата, дзедаў унук Куба. Паводле тэстамэнту сям'і Вайновічаў мела двор на Юр'еўскай і аптэку «каля ратушы». На іхнай кухні да сёньня служаць некалькі шкляных квартай і бутэлек нязыклай формы сінага і зялёна га колеру, а таксама медзянай ступка з таўкачыкам. Болей нічога няма. А галоўнае — няма цяпер і таткі.

Франка ўздыхнула, паклала ўсё на месца, згасіла сьвятло і заснула. Прачнуйлася ад шорграту падзіваў, глухіх галасоў, нямекага пахеквання ля іхных дзвярэй... Нарозе стаялі якісьці людзі. Франка пазнала Хайма Старыфурмана. Зы ім быў высокі мужчына ў дутгай чорнай вограть-

цы — ксёндз з Кальварыі, пра якога столыкі добра га чула ад бабулі...

Усё, што адбывалася далей, на гадвала сон-багну, з якога немажліва выкарасацца. Здрэнц-велую ад пачутай горкай весткі Франку павезлы за горад, туды, дзе сядр лесу, балот і лугу стаяў стромкі кальварыйскі касцёл. Бабулю пахавалі на тым самым пагорку, які яна запрыкмечала. Адно, чаго ня ведала Франка, — ці пасьпела бабуля прызыгчайца да свайго новага прыстанку. Потым яны сядзелі ў Кальварыйскім прытулку для ўбогіх, і ксёндз Лаўрыновіч утварвалаў яе застацца тут назаўсёды. Франка хітала галавой і нік не магла расчапіць зблізеліся пальцы.

Старыфурман павёз яе назад да пустога дому на Нямізе. Некалькі дзён Франка не выходзіла на двор. Ела леташніх сушаных грушы і ссохлы хлеб. Яна засталася адна ў агромністым съвеце, толькі

пранізлівия скразьнякі гэтага дарэшты пустога съвету праціналі яе наскроў. На трэці дзень да яе прыляцеў крумкач.

* * *

Па мерках свайго племя крумкач быў яшчэ малады. Ад моманту, калі ён вылупіўся з плямістага зеленаватага яйка, мінула мо гадоў піцьдзясят, і большую частку свайго жыцця ён пражыў у месцы. Ягоная шматлікая радзіна дасюль гніздаўся ў гаі, што атачае Татарскае балота, і зредку ненадоўга заляталі ў места. Крумкач жа, наадварот, любіў дух гораду.

Першым ягоным прытулкам быў дах старой ратуши, дзе ён меў вялікі схрон бліскучых рэчай, якія дайвіна засоўваў у шчыліны між дахойкай. Тут быў шкельцы, манэткі, згубленыя ў бруку, ўпрыгожаны і цывікі ад падковай, гузікі. Вабіла яго гэтае месца і мажлівасцю чуць музыку, якой

часам струменіўся ўвесі будынак і якай выцякала праз вокны да дахавых акенцы вонкі, уздымаючы нават леташню лістоту, што кружляла вакол крумкача ў рытмах мазуркі й вальсу.

Але музыка ў ратушным тэатры гучала ўсё радзей, будынак усё часцей заставаўся пусты, самасам пасярод шумнага пляцу. Менскаму губэрнатару, відаць, надакучыла штодня бачыць з акна свайго кабінету годную маўклівую паставу ратуши. І аднойчы да яе прывяля роту арыштантай. Загучали каманды, затрашчалі дошкі, пакацілі камяні, зазівінала шкло, перуном грымнула медзянай бляху, і крумкач палаицеў, нават не пасыпешы забраць свае бліскучыя скарбы. Такая музыка была яму недаспадобы.

Ужо ня першы раз пакідаў ён наседжанае месца. Гадоў дзесенць таму давялося ратавацца ад пажару, што ахапіў і зыншчыў палову двароў на Францыканскай і

Захар'еўскай. Ён нават бачыў таго апойка-фур'ера, які, шукаючы ў цемры манэты, што выкацілі з ягоных кішняў, запаліў пук саломы. Вецер, які немаведама адкуль бярэцца на месцы пажару, разынёс вогнішча па гарачых ад дзённай сяпякоты дахах, адтуль яно сипалася і лілося на драўляныя хлявы і платы, лізнуўшы нават вялікі будынак Палаты дзяржаўнай маёмы.

Аднойчы, перацягваючы свае цацкі з месца на месца, крумкач пачуў съпевы з-пад даху вежы Бэрнардынаў. Мужчынскія галасы выцягвалі малёдью, ад якой чорныя лісьнянія крумкачыны пёры, здаеца, зіхацелі вясёлкай.

У мужчынскіх інстанцыі ўпіялатаася такая пішчотнаяnota, што ўпару было згубіць сэрца. Съпевы чуліся з закратаўных вокнаў былога кляштару. З таго дня крумкач часта сядзеў на яго даху.

Менавіта там і адбылося зь ім прыкрае здарэньне. Было ціха і сонечна. Павута, як улетку пух, заварожваючы і закалыхваючы, павольна плыла ў паветры. Крумкач павадзіў дзюбай і нібыта зынік, праваліўшыся ў сон. А прачнуйшыся ад бляску ў вачох. На зямлі пад глыжаком штосьці прывабліва вакол крумкача ў рытмах мазуркі й вальсу.

Але

музыка ў ратушным тэатры гучала ўсё радзей, будынак усё часцей заставаўся пусты, самасам пасярод шумнага пляцу. Менскаму губэрнатару, відаць, надакучыла штодня бачыць з акна свайго кабінету годную маўклівую паставу ратуши. І аднойчы да яе прывяля роту арыштантай. Загучали каманды, затрашчалі дошкі, пакацілі камяні, зазівінала шкло, перуном грымнула медзянай бляху, і крумкач палаицеў, нават не пасыпешы забраць свае бліскучыя скарбы. Такая музыка была яму недаспадобы.

Ужо ня першы раз пакідаў ён наседжанае месца. Гадоў дзесенць таму давялося ратавацца ад пажару, што ахапіў і зыншчыў палову двароў на Францыканскай і

Працяг на старонцы 16.

непрыгляднымі столікамі. За адным сядзела старая бяззубая жанчына. Яна нічога ня ела. Проста сядзела і глядзела ў акно. За прылаўкам стаяла станістая дзяўчына ў шарым фартуху. Нідзе не было відаць ежы, і прафэсар падумаў, што, можа, папольскую слова БАР азначае нешта іншае. Ён няўпэўнена кашлянуў. Дзяўчына нешта яму сказала. Прафэсар запытаў, ці мог бы ён што небудзь зъесьці. Яна глядзела на яго зьдзіўлена. Не разумела. Праз хвіліну няветлагага маўчанія ён збягніцкана паказаў пальцам на свае адкрытыя вусны: «Eat, eat, food». Дзяўчына хвіліну думала, а пасля зынікла ў адкрытых дзівярах. Яна вярнулася з другой, старэйшай. Збягніцкана, ён паўтарыў яшчэ раз гэты просты жэст. Жанчыны пачалі хутка размаўляць міжсобой. Паказалі яму столік і праз хвіліну паставілі на яго: адна — суп, другая — талерку з нейкім дзіўнымі клёцкамі.

Пастаялі над ім хвіліну, пакуль ня ўпэўніліся, што ежа зъянкае ў яго роце. Яна была нядобра, бяз смаку, нават голад прафэсара мінуй. Ён паграбаў відэльцамі клёцкі і выцер вусны папіровай сурвятаю. Падышоў да прылаўку і падаў дзяўчыне банкноту. Тая дала яму многа рэшты, прынамсі, так прафэсару здалося, — жмут банкнотаў і горку манэтай. Ён выйшаў на вуліцу і паспрабаваў запомніць гэты БАР. Ён пачуваўся абсымляным, вартым

Працяг на старонцы 16.

У ВАРШАВЕ

неяк непераканаўча.

На вуліцы стаяў танк. Прафэсар Эндрус нават адчыніў акно, настолькі дзіўнае было гэтае відовішча. У твар удараўся халоднае паветра. Побач з танкамі круціліся маленькія сылісты, пэўна ж, салдаты. Ралтам яго агарнуў неспакой — можа, кава была замоцнаю. Ён намацаў у кішенні картку з тэлефонам Гопы і пачаў складаць у думках ветлівія, але настойлівія пытаніні: чаму яна дагэтуль не азвалася й што там з яго торбаю. У слухаўцы не было сыгналу. Прафэсар накруціў нумар яшчэ колькі разоў. Пасылья накруціў ангельскі нумар — той самы вынік. Ен спрабаваў усе нумары, якія прыходзілі ў галаву. Тэлефон маўчай, але ж прафэсар памятаў, што барадаты жаніх учора карыстаўся ім. Яго ахапіў шал. Ён хутка апрануўся і спусціўся долу. Пасылья гадзіны блуканья між панэльнымі будынкамі (што здаваліся адноўлькавымі) ён урэшце знайшоў тэлефон, але скамяніўся, што ня мае польскіх манэтак. Меў толькі дзіўне банкноты і нават ня ведаў, многа гэта грошай ці мала. Рушыў, шукаючы, дзе б іх памяняць, але ў адзінай маленъкай крамцы, якую ён знайшоў, давялося пацалаваць замок. У рэшце рэшт, была ня-

такія рэчы.

Ён зазірнуў у лядоўню й знайшоў там кавалак жоўтага ссохлага сыру, бляшанку паштету, масла і два ляўкі. Як толькі прафэсар Эндрус выбачыў, што згубіўся. Ён ня ведаў, які з блёчных дамоў — ягоны. Ён ня помніў адресу. Што за легкадумнасць. Што за краіна. Ён убачыў нейкую пару стаўых, што ішлі пад руку, і рушыў да іх. Але пра што ён запытаецца і якою мовай? І яны прайшли паду́зь яго, глядзячы ў іншы бок.

У роспачы прафэсар блукаў

між дамоў, усё больш замярзаючы. Не заўважыў нават, калі зрабілася цёмна. Нейкім цудам ён натрапіў на танк, ля якога цяпер падаў агонь у металёвай жароўні. Салдаты са зброяй на плячах грэлі ля руки. Ён пачаў нейкі атавістичны пераляк і хутка адступіў у цёмны парк, але, дзякуючы гэтыму танку, здолеў адцініць свой будынак — ён памятаў выгляд з акна. З палёткаю Э. знайшоў сваё-чужое жытло і замкнуў за сабою дзвіверы на ключ. Была шостая: уласная жаночка, пачалася ягоная лекцыя. Без зялі. А можа, акурат з ім, можа, гэта сон, можа, гэта нейкі дзіўны стан съядомасці, спрэвакаваны стомаю, пералётам, надвор'ем ці чым там яшчэ? Яго псыхалягічная школа тлумачыла

кар бадзёра апрануўся і зъехаў долу. Ён рушыў у бок танка, што стаяў пры нейкай — напэўна, галоўнай — вуліцы. Танка не было. Затое вуліцай ехалі бронемашыны, адна за адной, са злавеснымі рымскімі імемі. Мінакі глядзелі на іх зь нейкім дзіўным выразам. Прафэсар падумаў, што, можа, папольскую слова БАР азначае нешта іншае. Ён няўпэўнена кашлянуў. Дзяўчына нешта яму сказала. Прафэсар запытаў, ці мог бы ён што небудзь зъесьці. Яна глядзела на яго зьдзіўлена. Не разумела. Праз хвіліну няветлагага маўчанія ён збягніцкана паказаў пальцам на свае адкрытыя вусны: «Eat, eat, food». Дзяўчына хвіліну думала, а пасля зынікла ў адкрытых дзівярах. Яна вярнулася з другой, старэйшай. Збягніцкана, ён паўтарыў яшчэ раз гэты просты жэст. Жанчыны пачалі хутка размаўляць міжсобой. Паказалі яму столік і праз хвіліну паставілі на яго: адна — суп, другая — талерку з нейкім дзіўнымі клёцкамі.

Пастаялі над ім хвіліну, пакуль ня ўпэўніліся, што ежа зъянкае ў яго роце. Яна была нядобра, бяз смаку, нават голад прафэсара мінуй. Ён паграбаў відэльцамі

Працяг са старонкі 15.

Крумкач і Франка

Хударлявы ня толькі лекаваў крумкача, але й навучаў яго ўсю зіму розным дзівцаўтам. Крумкач быў цымкі, з лёту паўтараў навуку за чалавекам. Зайважаў і таямніцу, якая жыла ў гэтай каморцы. Крумкач услухоўваўся ў нягучную гамонку саброў хударлявага, калі яны сядзелі за сталом, чуў пах жалеза і пораху, калі хударлявы чысьціў уначы зброю. А аднойчы пачуў ад ягоных гасьцёў знаёму песньню, якую пяялі зыняволеные ў бернардынскіх мурех. Усё было добра тут: і ежа, і навука, і вясёлая птушка-папугай побач, адно што не хапала неба, ягонага біскрайняга абшару.

Пры канцы вясны хударлявы пасадзіў сваіх гадаванцаў у самаробную клетку і панёў у горад, у самую гурму жыхароў. Яны галёкалі, махалі рукамі, зазывалі, чаплялі другіх за волатку, гучна съмяляліся. Выбраўшы месца, хударлявы распачаў прадстаўленне. Крумкач спраўна цягнуў карткі зь лічбамі, гукавыя слова, махаў у такт жалейцы крываемі. Папутай таксама завучана паўтараў съмешныя фразы, і ўсё ішло як сълед.

Сярод натоўпу крумкач заўважыў бляхенскую галоўку з ружовай хустачкай на шыі. Дзяўчынка гадоў дзесяці заварожана глядзела на яго і радасна ўсыміхалася. Падыходзілі і адыходзілі дзядзькі і ўцёткі, зездку прабягали дзеце, а дзяўчынка ўсё стаяла і глядзела на іхнае прадстаўленне. Краем вока крумкач заўважаў і старых знаёмаў хударлявага, што падыходзілі да яго і ўпойтай хавалі нешта пад груду рызык. Крумкач ведаў, што яны хаваюць.

А далей адбылося зусім недарэчнае. Постаці ў мундзірах зъявіліся як з-пад зямлі. Ружайны стрэл съпануў угору съцікмы ве-

раб'ёў. Крумкач пабачыў толькі валтузыню, туапцене, цела хударлявага на зямлі і нерухому дзяўчынку ў ружовай хусыніцы з шырокім расплюшчаным вачымі.

Ад гвалтоўнага штуршу клетка звалілася з улончыка, і папугай з крумкачом, ляжнуўшыся дзюбамі адзін ад аднага, распласціліся ўскудлакамі камяком на драчынных прэнтах. Важданіна, усцата колькі хвілінаў таму, патроху съцішалася, але да птушак нікто не падыходзіў. Ногі ў размаітым абутку шоргалі ўзбоч клеткі, уздымаючы ў паветру пыль і шалупінне, а ратунку ўсё не было. Раптам клетка неращуча варухнулася і стала на ранейшае месца. Тонкія пальчики разблыталі матузок на дзіверцы, і птушкі, губляючы пёркі, узняліся ў паветру. Крумкач, зірнуўшы яшчэ раз уніз на натоўп, скіраваўся ў бок Верхняга гораду.

Пralятаючы над Свіслаччу, ён раптам згадаў, што раней бачыў ту дзяўчынку з кірмашу. Яна калісці шпандыравала па Койданаўскай у бок Нямігі, несучы ў кошыку гарачыя булачки, а ён тым часам сядзеў на балісніку ў прысені гарошкавага дрэва, чакаючы якой скарынкі ад памагатага ссылога Мацея. Самотніка-крумкача прывабіла ў дух съвежа-спечанага хлеба, які, далятаючы разам з ветрам да вежы, казытаў ягоныя прыкрытыя вусікамі ноздры, настроіваў заўсёды на герайчны лад.

Ад падзеяў на кірмашы прайшло колькі часу, але ні хударлявага, ні дзяўчынкі крумкач ня бачыў. Камора на Ігуменскай заставе стаяла пустая, на даху гадзіннікавай вежы пасяліліся іншыя птушкі, і крумкач вырашыў знойсці дзяўчынку ў ружовай

хустачы.

Некалькі дзён запар ён лётаў зудоўжкі Нямігі, што нагадвала зверху пэрстага цмока. Стракатыя дахі дыбліліся крывымі лініямі, рассякаючы межы квартальчыкаў і ўнутраных двароў. На трэці дзень крумкач знайшоў дзяўчынку.

***

Франка адразу пазнала разумную птушку хударлявага і амаль не зьдзівілася. Проста ёй стала крыху цяглей. З таго часу крумкач штодня прылітаў да знаёмага дому. Спачатку ўладкаваўся на гаўбцы насупраць ейнага акна, зазіраючы за цёмнае шкло, потым перабраўся на цаглянае падвакон'е. Франка адчынила фортуку, і крумкач часам сядяў на яе, разгойдаючы сваім цяжарами рыпучую аканіцу. З пакойчыка цягнуўся шыраг дзяўчынкі практэктівісткіх шырокіх палітончыках. Гэта былі выхаванкі прытулку для дзяцей-сиротаў. Сярод іх крумкач і згледзеў Франку. Сумная працэсія ціха ўлілася ў веснікі перад драўляным дамком з флігелем, які належаў Менскаму дабрачыннаму таварыству, і дзіверы нячутна зачыніліся. Крумкач пасяліўся побач.

На свае скарбы крумкач забыўся, неяк згубіў да іх цікавасць. Палову лета яны з Франкай праўбылі разам. Яна зноў пачала хадзіць па булачкі і потым з крумкачом (яна — за столом, а ён — за шклом на падвакон'і) сънедаць. Бабуліны прыласы сканчаліся, гроши таксама, але Франка ня думала пра заўтра. Ёй дапамагаў стары Хаім, іншыя суседзі, а галоўна — тут быў ейны дом, і яе штодня наведваў незвычайнік сябры. Адночы яна паехала на Кальварыю да бабулі, і ён ужо чакаў яе там, а калі вярталася на вазку добрых людзей да Менску, пазнала яго ў небе над галавой і нават махнула хусынікай. Кальварыйскі ксёндз ізноў умаўляў

Франку застацца ў прытулку, але яна адмовілася.

Аднаго разу крумкач бачыў праз шыбу, як да Франкі ў пакой завіталі незнаёмыя людзі. Пасля дзяўчынкі хадзіла смутная і плачала. Незнаёмыцы прыходзілі яшчэ колькі разоў, а пасля Франка зьнікла. Ён прылітаў, але фортука не

адчынялася і з шклом была цямрэча.

Мінала рэшта лета. Франка не знаходзілася. Толькі пад сярэдзіну восені ён выпадкова сустрэў яе. Па Аляксандраўскай у бок Ра-каўскага прадмесця цягнуўся шыраг дзяўчынкі практэктівісткіх шырокіх палітончыках. Гэта былі выхаванкі прытулку для дзяцей-сиротаў. Сярод іх крумкач і згледзеў Франку. Сумная працэсія ціха ўлілася ў веснікі перад драўляным дамком з флігелем, які належаў Менскаму дабрачыннаму таварыству, і дзіверы нячутна зачыніліся. Крумкач пасяліўся побач.

Ягоным домам сталася старая ліпа насупраць будынку. Дом меў паддашак, але з дрэва лепш быў бачныя вонкі, і час ад часу ў іх была відаць Франку. Вечарамі, калі ў пакоях запальвалі высока павешаныя газавыя ліамты, крумкач бачыў голыя съцены, пафарованыя масъянай фарбай, зялённую калянную печ, якая выходзіла топкай у пакой, кущэткі зь сеньнікамі. На ноч перад уваходам запальвалі ліхтар, у съвятле якога ўбогасць двара чароўным чынам

ператваралася ва ўтульнасць, нягледзяць — у прывабнасць. І доўжылася гэта, пакуль на золку тутэйшы вадавоз не гасіў таго съвята.

Аднойчы крумкач заўважыў, што Франка затрымалася ў пакой, калі астатнія дзяўчынкі выйшлі. Яна вынесла штоўсці зь цёмнай глыбіні пакою да аконнага съвята і пачала разглядзець. Якая яна зрабілася прыгожая! Тым часам Франка разгарнула пэргаментны аркуш, пачала ўглядзяцца, да раптам страпянулася, схавала яго ў жалезнью скрынчаку разам з мацнікай, сконкула да печы і, прыўзўняўшыся на дыбачкі, паклаў свой скарб у адтулінку за кафляй. Ледзьве пасыпела — у пакой увайшла кабета і злосным голосам паклікала Франку. Дзяўчынка доўга не заўважала крумкача, зблышага тагу, што цяпер заўжды хадзіла ўнурана, мала глядзела па бакох. Але аднойчы яна пазнала яго! З таго дня яе перасталі пазнаваць астатнія. Съвет навокал памякчэў, і ягоныя куты ўжо не здаваліся такімі вострымі.

Ішоў час. Аднаго разу, пралята-

ПРАФЭСАР ЭНДРУС

Працяг са старонкі 15.

жалю. Прафэсару хацелася зноў апынушца ў дому на адзінцацым паверсе — тэлефон, напоўнены, ужо працуе. Ён убачыў аўтобус, што пад'ехаў з процілеглага боку й спыніўся за колькі мэтраў ад яго. Людзі, піхачуясь, уваходзілі й выходзілі. Прафэсар, паддаўшыся раптоўнаму парыванню, скочыў у сярэдзіну. Рушылі. І раптам яму зрабілася гонача, бо аўтобус не паехаў туды, куды, як яму здавалася, мусіў ехаць. Аўтобус хуценька развярнуўся на пляцы і скіраваўся ў караценькі тунэль, а пасля раптам апыніўся на мосьце, і прафэсар Эндрус убачыў унізе раку, па якой ляніва плыла льдзіна. Здавалася, што людзі глядзяць на яго варожа, але ён паспрабаваў супакоіца, ня даць па сабе зразумець, што нечаканы віраж транспарту напалохаў яго. Акрамя того, ён не прабіў білета. Калі на вуліцах стаяць салдаты, за такое можна трапіць у вязніцу. Так, яму распавядалі, людзі зынкалі назаўсёды ў турмах Азіі. З палёгка прафэсар саскочыў на прыпінку й адразу пайшоў назад. Страшна дзымула. Ён заўважаў пад барадой сваю аблавушку. Нос у яго амаль адмерз. Прафэсар дабраўся да знаёмага пляцу й знайшоў дарогу дадому. Ад холаду ён ня чуў пальцы.

Чалавек, што нясе дрэўца. Гэта было нейкае перадвесыце — прафэсар ня ведаў якое, бо раптам выявілася, што яго розум адвык ад сымбалічнага, псыхалічнага, яснага мыслення. Цяпер праз яго розум скакалі рваныя, няпоўныя эмоцыі. Напрыклад, гнеў, які адразу ж зъмяняўся дзіцячай распаччу. А пасля раптам яго ахопліваў унутраны съмех. Ціхі. Дэмантны. Прафэсар Эндрус быў майстрам назірания за сваімі эмоцыямі, ён доўга гэтаму вучыўся. Тут, аднак, яго майстэр-

ства выглядала абсалютна непатрэбным. Яшчэ ён зразумеў, што цягам двух дзён ён не сказаў аніводнага асанясаванага сказу, апроч таго, зь якім зъяўнуўся да мініка, ды жаласнага "Eat, eat, food".

Наступнага дня, упэўніўшыся, што тэлефон дагэтуль не працуе, ён знайшоў у сваім раёне маленькую адчыненую краму. Там быў толькі пляшткі з праstryтай вадкасцю, магчыма гарэлкай, і слоікі з гарчыцай. На паліцах таксама стаялі большыя слоікі з бураковым салатам. Ён зразумеў, што мусіць набыць тое, што ёсьць. Калі ён выходзіў, прывезлі хлеб, і крама напоўнілася за некалькі хвілін. Прафэсар стаў у хвост чаргі, і прадавачка без пытаньня падала яму бохан; ён заплаціў і адышоў. Але яго відачно цягнула да людзей, яго прыцягваў цёплы натоўп, які штурхаваў ў доўгіх вужаках-чэргах, бо яму не хацелася адразу вяртацца ў цесную ў пустую аднапакаёўку. Ён спыніўся ля бляшаных сталоў, што стаялі праства на ходніку, — перад імі людзі слухмяніа ставалі ў чаргу. Ён глядзеў на іхнія твары, шукаў сярод іх Гопшу — можа, яна была недзе тут. Людзі варожа, але калі ўбачыў маленькі, з чатырох чалавек, загон салдатаў з сабакам, ацверзеў. Нават засаромеўся. Людзі маўкліва адводзілі погляды ад салдатаў. Глядзелі на ўласныя чубатыя

гэта, прафэсар стаяў ля іх. Не, не таму, што яны былі яму патрэбныя, проста ад іх ішло звычайнае чалавече цяпло. Марознае паветра калыхалася ад іхнага поўдыху. Ён глядзеў на захутаных прадавачак, што вылоўлівалі з вялікіх бочак мажных шэрых карпаў. Кідалі іх праства на шалі. Рыбы трапяліся на марозе. Прадавачкі зъяўляліся да кожнага з пакунікоў з адным пытаннем, якое гучала як рафрэн, як мантра. Вуха прафэсара Эндруса скапіла мэлёдью гэтай калядкі, і ў ягоныя галаве съпявало: "Жывую ці на месцы?" Прафэсар мог толькі дадумваць сэнс. Калі пакупнік съцвярджаў, ківаў галавою, прадавачка біла рыбе гіраю па галаве. І рыбы адыходзілі на вечны спачын у ніцяныя торбы.

Прафэсара скаланула. Зъяўлялася ўражанье, што ён бярэ ўдзел у нейкім рэлігійным рытуале. Забіванье рыбы. "Жывую ці на месцы?" — гэтыя слова гіпнатаў завалі яго. Раптам ён адчӯў жаданыне ўліца ў гэты жорсткі цыкл. І адсыці зь мёртвой рыбаю ў сеты, як усе. Ён несъядома стаў у чаргу, але калі ўбачыў маленькі, з чатырох чалавек, загон салдатаў з сабакам, ацверзеў. Нават засаромеўся. Людзі маўкліва адводзілі погляды ад салдатаў. Глядзелі на ўласныя чубатыя

Прафэсар у роспачы падумаў пра свой лёнданскі кабінэт, пра кніжкі і цяпло электрычнага каміна.

Пад яго домам на паркінгу прадавалі калядныя елачкі. Па іх стаяла чарга, але нашмат меншя за рыбную. Прафэсар купіў елачку. Цяпер ён ішоў зь ёю дадому й выглядаў як усе. Гэта прынесла яму раптоўную радасць. Ён пасывіўся. Да сваёй-чужой кватэры, сеў у палітоне ѹвашанцы за стол і адкаркаў пляшку з праstryтай вадкасцю. Гэта быў воцат. "Божа мой, — падумаў ён, — немагчыма, каб гэта адбывалася насамрэч. У мяне псыхатычны эпізод. Нешта са мною сталася нядобрае". Ён намагаўся знайсці той пункт у часе, калі гэта магло пачацца, але яго розум адмаяўляўся думдзяць. Усё, што ён згадаваў,

ючи над пляцам, дзе калісці ён жыў на ратушы, крумкач заўважыў мітусьню і пэўныя зъмены. Вайсковы аркестар настройваў інструменты. Па дамах, дрэвах і слупах людзі разьвешвалі ліхтары, праз вокны нацягалі транспаранты. Ля будынку губэрнскіх прысутных месцаў сярод лета паходла хвояй, стаялі вазы зь яловымі галінкамі, зь якіх спрытныя рукі спляталі гірлянды й тут жа, з дапамогай драбінаў, разьвешвалі па сценам разам з рознакляровымі сцяжкамі. Такім ж гірляндамі былі спавітыя слупы на тратуары ля дому губэрнатара. Працай на пляці кіраваў тузін жаўнер, беганіна якіх зъверху нагадвала мурашыну мітусьню.

Крумкач вярнуўся да Франкі пад вечар і заўважыў ля ейнай кашэткі двух незнаёмцаў у мундзірах і кіраўнічку. Размова была даволі доўгай. Франк на штосьці намаўлялі, горача ўтварвалі, пераконвалі. Тая спачатку нерухома сядзела на сваім ложку, потым адмоўна хітала галавой і ўрэшце расплакалася. Дзядзікі ў мундзірах спачатку разгубіліся, потым раззлавіліся, а кіраўнічка доўга кричала і махала рукамі над ніцай Франкай.

Крумкач пераляицеў зь ліпі на бэльку над ганкам, дзе мацуецца наnoch ліхтары, і стаў чакаць нязваных гасціцёў. Тыя неўзабаве выйшли ў двор, спатнелыя ўзбуджаныя. «Гэта ж траба быць такой натурыстай!» — «Упорніца!» — «Стаіць пры слове і ўсе тут!» — «Але ж вашая праўда, Францішка Вайніковіч — гожая як ніхто!»

З размовы крумкач дазнаўся прычыну Францішкынага сълэзу. У месцы рыхтаваліся ўрачысты адсвяткаваць каранацыю ў тэзіміні імп'ератора. Уесь цэнтар быў ахоплены падрыхтоўкай, але галоўная падзея мусіла адбыцца ўвечары ў гарадзкім тэатры. Са сталіцы імп'еру ўжо везлі незвычайных памераў партрэт цара ў залачонай раме, які мусіў быў стаяць на сцэне. Абапал жа яго, як увасабленыне чысьціні й

прыгажосьці, арганізатары задумалі паставіць дэзвюх найпрыгажайшых мясцовых сіротак у белых вопратках, зь вяночкамі на галавах. Яны мусілі нерухома стаяць, увасабляючы анёлаў-ахоўнікаў свайго імп'ератора. Гэту ролю і прапанавалі выканань Францы людзі ў мундзірах. Але Франка была непахісная. Сыцішлася, змоўкла, на вачах стала мізарнеці і ўрэшце расхваралася. Жнівену яшчэ быў на сярэдзіне. Франкі рабілася ўсё горай і горай. Крумкач згубіў спакой. Ён ведаў, як баліць падбітае крыло ці парваная лапка, як цяжка лётаць, калі губляючца пёры. Вось і Франка падавалася яму істотай, якая пакрысе згубіла ўсе пёркі і цяпер ня можа ўзълящець.

Гадзінамі ён лётаў над горадам напярэймы ветру, робячы ўсё большыя колы. Кружляў над Пярэспай, горай Пяценкай, потым ізноў вяртаўся да старых валоў, Верхняга гораду, Нямігі... Аднойчы, вярнуўшыся пасля свайго лёту, убачыў карэту, якая кацілася ў бок гарадзкага шпіталю. Там ён згубіў Францішкыні съяды. Часта сядзеў ён ціпер проста на дрэвах, не хаваючыся ні ад залевы, ні ад вятрыскі.

І вось прыйшоў той дзень, калі ліхтары і шкалікі запаліліся на Саборнай плошчы, а гучная музика вайсковага аркестру заліла зь бліскучых трубаў вуліцы Менску. Крумкач узяўся і палацеў.

Плошча нагадвала зіхоткае мора агнёў. Паміж імі рухаліся постаці гараджанаў. Два зырка асьветленыя зала, бітма наўбітая шыкоўнай публікай. Роўны гуд час ад часу выбухаў жаночым съехам, чуліся воклічы: «Слава! Слава! Ура!» Ім заўжды не стае Неба, падумаў Крумкач, заляяючы ў душную крыклівую залю.

Уесь чыста чорны, цяжка ма-хаючы набраклымі крыламі, ён нізка-нізка, амаль над галовамі, пераляицеў усю залю, узяўся ля сцэны вышэй і ўсысёўся на залачонай раме агромністага партрэту. Запанавала цішыня. У адной з дзяўчынкак-анёлаў зваліўся з галавы вянок, гэтак яна задзёрла галаву ўгору. Мокры крумкач на стаў чакаць спалоханых воклічай, а сам выдаў рэзкім голосам: «Карр-Карр». Некалікі дамаў страцілі прытомнасць, астатнія, спруцянеялы, не былі здольныя нават варухнуцца. Партрэт пад цяжарами птушкі зварухнуўся і

зыка з Гарадзкога саду раптоўна сціхла, калі ён падляцеў да будынку тэатру.

З расчыненых вокаў была бачная асьветленая зала, бітма наўбітая шыкоўнай публікай. Роўны гуд час ад часу выбухаў жаночым съехам, чуліся воклічы: «Слава! Слава! Ура!» Ім заўжды не стае Неба, падумаў Крумкач, заляяючы ў душную крыклівую залю.

Уесь чыста чорны, цяжка ма-хаючы набраклымі крыламі, ён нізка-нізка, амаль над галовамі, пераляицеў усю залю, узяўся ля сцэны вышэй і ўсысёўся на залачонай раме агромністага партрэту. Запанавала цішыня. У адной з дзяўчынкак-анёлаў зваліўся з галавы вянок, гэтак яна задзёрла галаву ўгору. Мокры крумкач на стаў чакаць спалоханых воклічай, а сам выдаў рэзкім голосам: «Карр-Карр». Некалікі дамаў страцілі прытомнасць, астатнія, спруцянеялы, не былі здольныя нават варухнуцца. Партрэт пад цяжарами птушкі зварухнуўся і

пасля гучна зваліўся плазам проста ў здрэнцвелую залю...

* * *

Стаяла восень 2002 году. Звыкла білі званы на Нямізе, і звыкла гудзела вуліца. Адзінае, да чаго я мог прывычыцца крумкач, — да занадта слабога гуку падземнай рэчкі. Праўда, ён ўсё яшчэ чуў яго, хоць быў вельмі стары. Чуў і нават памятаў, якая на смак няміская вада, калі яна вырываецца на волю і залівае вуліцу ўвесну, памятаў і смак булачак съялнога Мацея. Крумкач даўно сядзеў на высаказнейшай таполі, пільна пазіраючы ўніз. Ён баяўся прапусыць, як ўбачыць... Хлопцы з рыдлёукамі і шуфлікамі поркаліся ў зямлі. Перабраная, чорная — яна капцамі атачала месца працы. Асобнай купкай ляжалі знойдзеныя рэчі: гліняныя і шкляныя аскепкі, рэшткі зялёной кахлі, скуронога абутку, косткі хатнай жывёлы. Рантам хлопцы ўнізе ажывіліся, гурмою сто-

ўпіліся вакол чарговай знаходкі, загаманілі. Хтосьці адзін ахайна счышчай зямлю з адкапанай жалезнай скрынкі, баючыся пашкодзіць. Астатнія назіралі праз галовы. Крумкач пераляицеў на больш зручнае дрэва: толькі б не прапусыць, убачыць... У скрынцы ляжала залатая манетка і скрутак паперы. Манета выклікала небывалы ўсплеск эмоцый. Папера ж, калі яе разгортаў, рассыпалася ў руках...

Крумкач цяжка ўзмахнуў крыламі і палацеў. Чым далей ад гораду, тым лягчайшымі яны рабіліся... Яснота дні зымнілася на цемрадзь ночы, і тады ён раптамі страціў усе арыенціры. Зямля і нябёсы, ягоныя вечныя прыстанкі — перабытналіся і зынкі. Съвет быў такі бязъмежны, такі непадзельны...

**Вольга Бабкова (нар. 1961) — архівістка, пісьменніца.
Вывучае гісторыю Менску.
Сталая аўтарка "НН".**

АЛЕНА АДАМЧЫКА

У ВАРШАВЕ

елачку ля сцяны ў пакоі й аглядаў яе тоңкія далікатныя галінкі. Зь неахвотаю зразумеў, што павінен нешта зрабіць, пачаць дзеянічна.

Прафэсар апрануўся, згасіў сцяяло, кінуў яшчэ адзін погляд на вітальню й замкнуў дзіўверы. Зъехаў ліфтам уніз і кінуў ключ ад кватэры ў паштовую скрыню. Ён быў гатовы на ўсё. Ён павінен знайсці амбасаду. Іншага выйсьця няма. Перад домам ён сутыкнуўся з мажным чырванатварым мужчынам, які, нягледзячы на холад, адкідаў шуфлем сынег. Мужчына кінуў і прамовіў нешта — напэўна, вітаныне. Прафэсар Эндрус адчуў неспадзянавы прыток энэргіі і, як дбаючы на пра што, сам сабе дзівячыся, апавёў яму пра апошнія два дні. Што жыве на апошнім паверсе, бо прыехаў з Лёндану на выклад, што яго праваднічка мусіла патэлефанаваць, але апарат быў сапсанаваны, што танк — на вуліцы, што крама — зачынена, што аўтобус, елачка, воцат у пляшыцы... Той чалавек стаяў і ўважліва глядзеў на вусны прафэсара. Па ягоным твары нічога было зразумець.

Пасля прафэсар неяк апнуўся ў малым, застаўленым предметамі памяшканні. Пере соўватаца там можна было зь цяжкасцю. Ён сядзеў пры нізкім століку, піў гарбату са шклянкі з

плястыкаў ручкай і раз-пораз падымаў пасыпешліві напоўнены кілішак. У гарэлкі быў дзіўны фруктовы смак. І яна была такая моцная, што пасля кожнага глытукі ў прафэсара болесна сціскаўся стрававод. Ён чуў самога сябе, як ён апавядзе мужчыну і ягонай жонцы (вось яна, дзяблальная й ружовая, зъявілася з гарачаю кілбасой, апэтытна раскладзенай на талерцы) пра сваю псыхаліягічную школу, пра Заснавальніка, а пра драдчуваньнях, пра тое, якім чынам функцыяне чалавечая асаба. А пасля яго агарнуў той раптоўны неспакой, яму згадалася амбасада, і ён не выразна пачаў паўтараць адзінае: «Embassy, British embassy». — «War», — адказаў яму на гэта мужчына й абедзіўшы рукамі ахапілі паветра так, што яно амаль матэрыйлізавалася ў аўтамат. Мужчына прысечў, прымурыжыў вочы і выдаў гук, які нагадваў страляніну. Ён расстраліяў сцены з мнагоножкамі на іх і паўтарыў: «War». Прафэсар, хістаючыся, рушыў у прыбіральню й апнуўся ў дзіўярах кухні. Настале стаяла складаная хімічная апаратура з мноствам трубачак і кранікаў. Ад вострага паху яму зрабілася млюсна. Далікатны дотык гаспадара накіраваў яго ў лазенку. Прафэсар зачыніў за сабою дзіўверы, а калі павярнуўся, убачыў, што ў ванні плавае

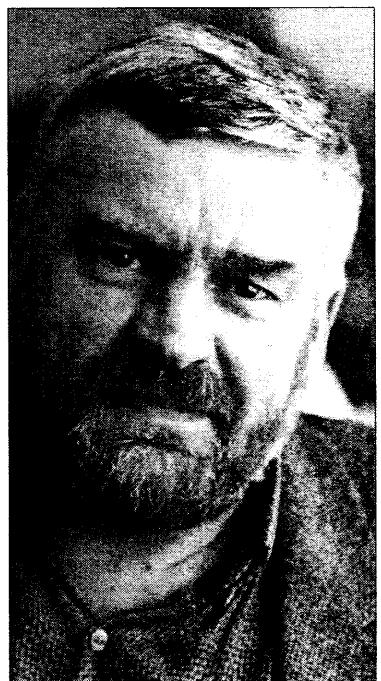
калі прафэсар Эндрус разьвітваўся з мажным мужчынам пад брамаю амбасады, той пацалаваў яго ў абедзівье — два дні няголенія — шчакі. Што прафэсар мог сказаць яму на разьвітанні? Хвіліну ён утаймоўваў свой неслухманны п'яныя языки, а пасля

ці на месцы?" Паляк зъдзіўлена паглядзеў на яго й адказаў: «Жывую».

**Пераклада з польскай
Марыны Шоды**
паводле: Olga Tokarczuk. Gra na wielu bębenkach. — Wałbrzych:
Wydawnictwo "Ruta", 2001.

**Вольга Такарчук (нар. 1962) — польская пісьменніца.
Адкрыццё ў польскай літаратуре апошняга дзесяцігодзіння.
Трайчы ляўрэатка польской літаратурнай прэмii "Ніка".**

Каталёнцы

Каталёнія, хоць у ейных жы-
хароў гішпанскае грамадзянства,
— зусім не Гішпанія. І рэч не ў
аўтаноміі зь яе атрыбутамі (усё
адно гэта не дзяржаўнасць, і тут каталёнцы могуць табе адно
пазайздросцьцю). Рэч у тым, што
каталёнцы — не гішпанцы. Яны,
усе шэсьць мільёнаў (тут твая
чарга для зайдрасці), пачува-
юцца каталёнцамі ад калькі, зъ-
якіх чуюць сваю мову, да надма-
гільля, дзе пакідаюць на гэтай
мове апошнюю звесткі пра сябе,
падкрэсліваючы, што ў раі, чы-
сты і пекле таксама застануцца
каталёнцамі.

Адрозна ад баскаў каталёнцы
не ўзвышаюць бомбай. У іх ста-
ука на іншую, больш магутную
зброю. Напрыклад, каталёнцы
ставяць помнікі ня толькі паэтам
і палітыкам, але і свайму нацыя-
нальному танцу — сардане. У
кнігарні ях аразу апінаешся ў
вялізным аддзеле літаратуры на
каталёнскай мове, дзе знойдзеш
усё — ад Дзюма й Стывена Кінга
да апошніх раманаў Мішэля
Үэльбэка й сексуальных энцы-
клапэдый. Уж поітам вока за-
важыць значна сціплейшы ку-
ток з кнігамі па-кастыльску.

Праз пару дзён ты пачынаеш
адрозніваць каталёнскую ад ка-
стыльской на слых. Адначасова
адбываецца сустэрнічны празднік, і
на пляжы ў Лярэце-дэ-Мары не-
малада, але наліта, як верась-
нёўская антонаўка, каталёнка
(усе яны, ад 15 да 75-ці, у выдат-
най форме), пачуўшы тваю бела-
рускую мову, па-ангельску тлум-
чаць табе, што ты — не расе-

Ці бываюць чарвів'я

Уладзімер Арлоў

ец. Беларус? У такім разе ты
мусиш адказаць, навошта белару-
сы, маючы дзяржаву, займаючы
гэтым дурнотамі з Расеяй. Гле-
дзячы на цябе, як скажаш, што
вы ўсе — "crazy".

Ты дзяякуеш. Прыхільніца тва-
ёй незалежнасці тэмпэрамэнтна
сыціскае смуглую кулакі і паказ-
вае, як трэба інтэргравацца з у-
сходнім суседам: спачатку, каб ня
лезлі ў ваш гарод, вось так (ку-
лак б'е ў кулак), а затым вось так
(кулакі разыляючыя так далё-
ка, што станік кармінавага ку-
пальника напінаеца, як цеціва, і
твае думкі пра інтэрграцыйныя
працэсы адступаюць на другі
плян).

Раніцай ты бачыш, як насу-
праць твой гатлю два маладэ-
зы ў форме муныцыпальных
рабочых зафарбоўваюць сівежы
надпіс на будынку. Тым, хто за-
быўся, дзе жыве, надпіс паве-
дамляе, што тут — Каталёнія.
Сыходам ідзе ўдакладненіе,
што Каталёнія павінна быць не-
залежнай. Мяркуючы па імпэце,
з якім працуяць маладэзы, ня
выключана, што якраз яны і
шчырвалі ўчора калі паўчаны
на гэтым самым месцы.

Магчыма, яны будуць і сядр
тых, хто праз два дні, на гульні
"Барсэлоны" з мадрыдзкім "Реа-
лам", уздыме над трыбуналі ста-
дыёну-стадыонічніка "Камп Ноў"
50-метровы транспарант "Cataluña
is not Spain" і будзе тримаць
яго, пакуль не надакучыць, пасъ-
ля чаго канчаткова пераканаеш-
ся, што ў ХХІ стагодзьдзі кан-
фігурацыя палітычных мяжоў у
гэтай частцы Эўропы зьменіцца.

Мора

Займаючыся парадайнаўчым
аналізом лёсаў Каталёніі й Бела-
русы, ты ўзьбіваешся на думку
пра ролю мора ў гісторыі наро-
даў.

Калі не лічыць сувэнірных
міні-дзяржаваў, выхаду да мора
адбываецца сучасных эўрапейскіх
краінаў ня маюць (апрача Бела-
русы) Малдова, Чэхія, Славакія,
Вугоршчына, Аўстрыя, Македонія,
Боснія і Герцагавіна, Швай-
царыя. Практычна ўсе загаданыя
краіны, дакладней іхныя народы,
за выняткам Швайцарскай кан-

федэрациі (што толькі пацьвяр-
джае правіла), мелі або маюць
ципер сур'ёзныя праблемы з
гістарычнай пэрспэктывой. Чэхаў
паспяхова анямечвалі, і на па-
чатку ХХ стагодзьдзя Прага
была нямецкамоўным гародам.
Славакі дзяржаўную незалеж-
насць упершыню атрымалі дзя-
куючы Гітлеру. Вугорцы паўста-
валі, каб вырвацца з імпэрыі Габ-
сбургаў. Аўстрыя перажыла ан-
шлюс... Разважаныні, відаць, не-
бездакорныя, але, але... Асабліва
калі засяродзіцца на Беларусі.
Кожны можа сам прапанаваць
пералік рысаў нацыянальнага
характару, на якія ўпільвае на-
яўнасць у краіны ўласнага мар-
скога ўзьбярэжжа.

Навукоўцы даводзяць, што,
калі нацыянальнаму арганізму
брakuе багатых на ёд марскіх
прадуктаў, у ім непазыўніца
ўзывікаюць мэнтальныя перако-
сы. А хіба не бракуе гэтаму арга-
нізму прыліваў і адліваў, штор-
маў і штыляў, партовых корчмаў
і бардэляў?

Асабіста ты ведаеш, прынамсі,
тузін быльых маракоў, на якіх у
іхных гарадох і мястэчках трыв-
маеца ці ня ўся беларушчына.
Адзін знайшоў магілу Віктара
Каліноўскага. Другі кіруе скäu-
тамі, што складаюць прысягу на
Аршанскім полі. Трэці паставіў
помнік Янку Скрыгану ў эс-
тонскім гарадку, куды быў вы-
сланы пісьменнік... Помнік табе
самому, магчыма, таксама паста-
вяць маракі.

Барсэлона

У твой гід лепш за ўсё па-
расейску выхадзіць: "Поздравляю Вас с экскурсией по Барселоне". Відавочна, ён ведае гта ѹ-
сам, бо ледзь не штохвіліны па-
тарае сваё віншаваньне. Тым ня
менш, сёё-тое, апрача звязастак з
турыстычных даведнікаў, табе
ўдаеца пачуць. Да прыкладу,
тое, што Каталёнія мае свайго
прэзыдента, які ў барсэлёнскай
рэзыдэнцыі прымае прэзыдентаў
іншых краінаў. Твой гід ніколі ня
даесьць веры, нібы ў прыродзе
існуе прэзыдент, што як роўных
примае ў дзяржаўнай рэзыдэн-
цыі чужых губернскіх начальні-
каў, а там, можа стацца, пачне

прымаць і раённых.

Уражаныні пра гарод табе за-
манеца асэнсаваць не на буль-
вары Рамбліяс і не на Пляса дэ
Каталонія, а каля хмарачоснай
калёны з маслянковым Калюбам
на прымorskім эспланадзе.

Твая галоўная выснова: Барсэ-
лёна вартая стацца сталіцою эў-
рапейскай дзяржавы.

Ня выключана, што гэта зда-
рыцца, калі будзе дабудаваны
сабор Саграда Фамілія, спраектава-
ны геніяльным Антоніем Гаў-
дзі.

Гаўдзі

Бяз твораў Антонія Гаўдзі
Барсэлёна нагадвае б Кракаў
бяз Вавэлю або Палацак без Са-
фійскага сабору.

Найбольш дасканалай формай
Гаўдзі лічыў яйка і заўжды насы-
ці свой архітэктурны ідэал (мабыць,
усё ж у звараным нацвёрда
выглядзе) у кішэні. Але зь ягона-
га яйка вылупляліся зусім не-
спадзяніўныя куранты.

У спарудах Гаўдзі прысутнічае
нешта бархесіянскае — Укбар,
Тлён, Orbis Tertius... Не, вядома
ж, наадварот — у Борхеса
безыліч гаўдзіанская, бо ён
любіў блукаць гэтым вуліцамі
і наяві ў сyne, наястомна шукаю-
чы свой Буэнас-Айрэс.

У дому-музеі Гаўдзі ўражвае
спартанская ложак на адну персо-
ну. Сіратліва і непрыкаянна гля-
дзіцца за шклянай сцяною
спальні ѹнітаз зь ляканавым
драўляным седалам. Цябе не па-
кідае думка, што тут жыў на-
шчасны самотны чалавек, які ў
1926 годзе ўзяў ды трапіў пад
трамвай. Насамрэч апошнія двা-
наццаць гадоў архітэктар дніваў
і начаваў проста на будоўлі сва-
ея архітэктурнай Бібліі.

Бяспрэчна геніяльнасць
Гаўдзі ў тым, што ён замыслыў
свой шэдэўр такім чынам, каб яго
будавалі блясконца. (Меркаваная
дата завяршэння — 2022 год —
выклікае ў барсэлёнцаў іраніч-
ную ўсымешку). Да таго не да-
думаўся нават яшчэ адзін гені-
яльны каталёнец — Далі.

Ты выдатна разумееш, што
Далі зусім не дзеля таннага эпа-
тажу заклікаў зруйнаваць цэн-
тар Барсэлёны, узывеўшы на яго-
ны месцы "горад будучыні". У
створаных Гаўдзі дэкарацыях
Далі рызыкаваў выглядаць акто-
рам другога пляну.

Далі

"Вытанчаны труп будзе піц
маладое віно". Згаданая паталы-
гічна-гастронамічна фраза, ат-
рыманая маладымі сюрэралістамі
і ў выніку гульні кшталту скла-
даньня бурым, выклікала ў Далі
шалёна захапленне.

Ты пакуль што ня труп. Раду-
ючися гэтым, ты п'еш усякіе
віно: і маладое, і, калі хапае гро-
шай, зусім немаладое. Ты п'еш
яго й думаеш, што ў крэві ў бе-
ларусаў занадта шмат гарэлкі й
піва і катастрофічна мала добра-
га віна. Магчыма, гэта акалич-
насць упльывае на гістарычны
лёс нацыі ня менш за адсущ-
насць выхаду да мора.

Але ключавое слова ў фразе,
якую некалі ўпадабаў Далі, не

віно, а — труп. Напэўна, таму ты
ўспамінаеш, што сядр мараў
твайго маленства была ѹ гэтая —
стаць патолягаанатамам, як твой
сусед, вясёлы габрэй дзядзя
Жэні.

Ня хочацца думаць пра той
час, калі на цябе зъляцяцца ў-
васабленыні тваіх дзіцячых мрояў.
Пагатоў, сёняння ты п'еш віно ў
Фігерасе, дзе калісьці тое самае
рабіў Далі, а дацадзіўшы келіх,
наведаеш тутэйшы тэатар-музей
мастака, найбуйнейшы, як
сцівярджае турыстычны прас-
пект, сюрэралістычны комплекс
у съвеце.

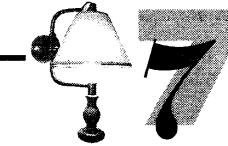
Паводле тэстамэнту Далі, экс-
курсаводы павінны тут маўчаць,
бо сюрэралізм немагчыма вытлу-
мачыць. Як і большасць тэстамэнт-
таў, гэты не выконваеца: гіды ўзахапы верашчаны на са-
мых розных мовах. Нехта можа
зэдзівіцца, пры чым тут Гітлер,
якога колькі разоў згадвае пе-
ракладчыца-“японка”. Але ты
чытаў “Дзённік аднаго генія” і
для цябе не навіна, што Далі
пісаў, нібыта Адольф Гітлер у
ягоным уяўленні — “ідэал жа-
ноцкасці”, і публічна призна-
ваўся, што быў закаханы ў “зваблівую плоць фюрэра”.
Праўда, ты ня згодны, што такія
прызнанні — крайнє съвед-
чаныне ўласніка каталёнам
“ібэрыйскага шаленства”. Гэта,
натуральна, усяго толькі вод-
гучыле гомасексуальны арыен-
тациі Далі, які ён трymаўся да
сустрэчы з Галой.

Ты, цалкам талерантны да якіх
заўгодна сексуальных меншас-
цяў, ціхамірна бласкуняеся па
залах, дзе бавіў жыцьцё ства-
ральнік “Вялікага мастурбатора”
(тут міжволні згадваеца паэт-рэ-
ванышыст С.Адамовіч), “Успамі-
наў пра Леніна” (гронка чырво-
ных ягадаў заўсёды асацыяеца
з крывёд) і “Дзяяўчыны, якую
разбічваюць рогі ўласнай цнат-
лівасці” (на памяць прыходзіць
адна знаёмая часоў юнацтва,
якая пакутліва ў ахвярна праг-
нула спасыгніць тонкую розні-
цу паміж пэнісам і фаліясам).

Дзесяці тут Далі марыў ства-
ральнік анкляў свайго сюрэралі-
стычнага съвету — выпісаць з
трапічных шыротаў тысячы сла-
новых чарапоў і шчодрай рукою
пасыпашы імі дол. Шкада, што ня
усё мары генія ўзімія ўзялі-
ся да другога боку, шкада было б і
слоніка.

А вось тут, на чатырох- ці пя-
ціпальтным ложку-каўчэгу, Далі
любіў сваю верную і адданую
Галу. Безумоўна, гэта таксама
адбывалася геніяльна і сюрэралі-
стычна. Нездарма каля ложка
цябе наведаюць дзіўныя фан-
тазіі. Напрыклад, што атрымаец-
ца, калі павесіць птушку? Яна,
відавочна, не памрэ, а будзе лё-
тацца і глядзець на цябе зь пятлі
чалавечымі вачыма. А дзе птушкі
знаходзяць апошні спачын?

Можа, недзе існуюць птушы-
нныя могілкі — да самага да-<

Каталёнскі дзёньнік

мандарыны

гусьцее прыщемак, гатовы ўвасобіць любую дрымотную пачвашу тваёй падсьядомасьці. Ты ўяўляеш, як застаешся ў музейных залах на ноц, і ад адной гэтае думкі халаднееш. Табе здаецца, што Далі таксама марыў стаць, калі вырасце, патоляганаатамам, але, адрозна ад тваёй, яго мара ажыцьцяўлялася, і ягоны тэатр-музей стаўся найбуйнейшым у сьвеце сюрреалістычным моргам.

Гала

Калі вы знаходзіцесь ў рамантычным тумане гісторыі пра вечнае кахранье Далі і Галы, вам траба неадкладна ўцякаць ад экспурсавода Сымонаў або выцягваць валідол.

Гала, народжаная ў Казані як Алены Іванаўны Дзяканава, акаваеца, пралычыла ўсё зь бязьлітаснай бізантыйскай хітрасцю. Зразумеўшы, што зь першага мужа, паэта Поля Элюара, ужо шмат ня выцягнеш, яна падслалася пад перспектывуна гаудоў гомасексуаліста Далі. Міжтым, на ўсялякі выпадак фармальна засталася жонка Элюара, а замуж за Сальвадора выйшла толькі пасля съмерці Поля ў 1953 годзе.

Сымона, якая толькі ў чакала ў тваіх вачох нязгоды з такай трактоўкай, імгненна выцягвае з кішэні сваёй, далікатна кажучы, нелюбові да Галы новы аргумент. Мадам Дзяканава змусіла Далі падпісаць тысячу чыстых аркушаў. Нанятыя ёю барсэлонскія мастакі ператваралі аркушы ў геніяльныя творы, а сама музапуліва кавала тангу.

Ты пярэчыш Сымоне: муз генія мае права на маленькія чалавечыя слабасці. Але экспурсаводка гатавая да тваёй атакі. А хто вымагаў ад Далі купіць ёй сярэднявечны замак, у які вы зараз кіруецеся? Замак патрэбны быў гэтай бэсты выключна дзеля таго, каб пасяліцца асобна ѹнарэшце цалкам аддацца сваім прыроджаным німфаманскім схільнасцям. Адзінмі экспедыцыямі ў рэальнасць з гэтай бясконцай эратычнай фэйрой з удзелам даўжэнаага цугу амарантаў для Галы заставаліся штодзённыя паездкі на кадымяку да кахранага Сальвадора — не дзеля разнастайнасці паслья юных целаў, а дзеля вымаганья грошай на працяг съвята сваёй не да канца завялай плоці.

Але нават Сымона аддае Гале належнае: ейная тэхналёгія “падаўжэння маладосці” дала плен і, магчыма, вартая пераймання. Трэба дацягнуць да сямідзесяці п'яці, змусіць мужа купіць вам замак, зачыніцца там з маладымі амарантамі — і гадоў дзесяць-пятнаццаць паўнакроўнага, так бы мовіць, жыцця вам ўяўчэ забясьпечаныя. Іншай рэч, што паслья ваша, выбачайце за банальнасць, съмерці муж можа не прыехаць на хаўтуры, аўбяўшчы, як зрабіў Далі, што вы, маўляў, неўміручая. Затое потым ён, адумаўшыся, пахавае вас у шыкоўнай дамавіне з датамі 1894—1982, а ваши замак ператворыць у музей, аднаму з наўеднікаў якога ўспомніцца эпічны пачатак ненадрукаванага твора Алесі Асташонка: “Пад’езд прапалах спэрмай”.

Ты ад самага дзяцінства з глыбокай сымпатыяй ставішся да німфаманак, якія, бяспрэчна, упрыгожваюць гэтае месцамі шараватае жыццё. Ты захапляешся стыльнымі замкамі інтэр’ерамі й мэблію, частка якой захавалася ад часоў Рэакністы. Аднак, вярнуўшыся ў аўтобус, ты з прыкрасыю ловіш сябе на думцы, што зараз табе больш за ўсё хочацца на скончыць у ложак зь юнай дзевай, а залезыці ў гарачую ванну і як сълед памыща.

Андора

Безыліч тваіх суайчыннікаў шчасліва жыве ў паміре, нават ня ведаючы, што недзе паміж Францыяй і Гішпаніяй ўяўчэ ў Сярэднявеччы ўшчамілася й дажыла да нашых дзён маленькая, але ганарлівая й незалежная краіна Андора.

А вось ты меў няшчасце вычытаць пра ейнае існаваньне ажно ў штойст клясе. Больш за тое, з атласу “Краіны сьвету” ты дадаваўся, што гэты ледзь прыкметны на мапе лапік усходніх Піренеяў мае сталіцу пад зваблівай называю Андора-ля-Вэля.

Твая настаўніца геаграфіі, як аднойчы высыветлілася перад усёй клясай, гэта га ж ведала, за што й помсыціла табе да самых выпускных іспытаў: калі ты ведаў урок на “п'яць”, неахвотна выводзіла чацвёрку, а на “трайк” лепей было не адказваць.

О, як у такія моманты ты не любіў недасяжнай для савецкага чалавека Андоры зь яе самай высакагорнай у Эўропе сталіцай! І далёкая краіна, нібы адчуваючы праз палову мацерыка тваю абсалютна незаслужану няянівісць, імкнулася залаходзіць цябе, прыходзячы ў снах.

Там, у той Андоры, расьлі мандарынавыя дрэвы, адкуль ты мог дасходу шчыпаць плады, якія ў рэальным жыцці бачыў адно ў навагоднім падарунку ў колькасці дзвюх штук. Там на карліковым поплаве пасывіліся пярэстыя карліковыя кароўкі, а на беразе рэчкі загарала голая і зусім ня карліковая Віка Цімафеева з суседнія парты. У траве ўтульна сакаталі конікі, цыгады і нейкія невядомыя табе шкоднікі палёў і лугоў, а на даляглідзе нязлосна паколваў неба сыпчакамі вежаў цацачны замак. І раптам ідымлю працінала трывога. Нават у съне ты ўжо разумеў, што съвет недасканалы й жорсткі і што з-за тэатральнага замку ў наступны момант звязвіца Карабас-Барабас, замест якога над замкамі мурамі пагрозіліва бліскалі магутныя лінзы акуляраў ненавіснай “вучылкі”. Ты прахопліваўся і доўга круциўся з боку на бок, спасыцігаючы ў начнай вусыці горкую ісьціну зь ўяўчэ непрачытанай Бібліі — пра вялікі смутак ад вялікай мудрасці. Хіба мог ты тады ў самых съмелых мроях уяўць, што прыйдзе час — і ты апынешся за нейкую сотню кіляметраў ад краіны тваіх сноў, і, сеўши на аўтобус, прац пару гадзін зможаш пакітацца зь ейнай сталіцай за зыніжаныя адзнакі й пякучую дзіцячую крыўду.

Ты напружана разважаеш над спосабамі сваёй помсты (байкот разрэкламаваных танных андорскіх крамаў? Старыя добрыя графікі?) і ўрэшце спазняешся на апошні сёнянняшні аўтобус.

Мо так яно і лепей. Няхай там, за перавалам, сакочуць конікі. Няхай загарае голая Віка, якую забіла бетоннай плітой на будоўлі. Няхай, трошкі мружачыся ад сонца, чытае на лавачкы книжку даўно асьлеплай геаграфіца, а сыпелья мандарыны няхай коцяцца па съежэцы да ейных ног і шыхтующца більярдавым трохкунтнікам, аббуджаючы ўспамін, як праблемны вучань, які ведаў шмат лішняга й непатрабнага, аднаго разу запытаўся ў яе, ці бываюць мандарыны чарвівія...

Расейцы

Ты едзеши у барсэлонскім аўтобусе ѹ назіраеш, як разълезлая цётухна важка падплывае да кіроўцы: “Вадителъ, выключите, пажалуста, вентиляцию!” Каталёнец кідае на просьбітку неурэзуменны позірк. “Вы што, не панимаете? — ад-

души зьдзіўляеца цётухна. — Я вам гаварю: выключите вентиляцию!” Ёй і няўцым, што прастора, праўдамі і няпраўдамі захопленая расейскай мовай, няўхильна сыцікаеца і што, каб яе, цётухну, не зразумелі, зусім неабавязкова ехаць на край Эўропы. Дзеци і ўнукі зъмерзлай ад кандыцыянэру пасажыркі ўжо стануть съведкамі сыцікальнія самой тэртыріі Рәсей.

Пакуль жа яны шчыльнымі радамі адпачываюць на ўзбярэжжы Коста-Брава. Але зануды-эўрапейцы ўжо цяпер не даюць сваім стрычечным эўрапейскім братам і сёстрамі канчаткова расслабіцца. Пазаўчора паліцыя злавіла ўмельцаў, якія тэлесфанавалі ў Москву з дапамогаю дроціка. Учора на пляжы са шкадобаю казалі пра Сяргогу, якога сыгналізацыя засекла на выхадзе з маркету зь дзявома пляшкімі віскі.

А сёняння гэтая публіка расхваливаючы наагул жудаснай наўной. Вяяўляеца, што ў гатэлі ўжо не пасікаеш, як раней, за мілу душу прости ў басейн.

Трэба не па-расейску вылазіць і цягнуцца ў WC, бо ў ваду дадаюць пад-

ступны хімічны рэактыў і вакол сікуна ўмомант разыходзіцца фіялетавае воблака ды яшчэ аўтаматычна пачынае граць музыка Вівальдзі.

“Вы толькі падумайтэ, сама Ала Барысанна... А им всё равно: плати штраф. Эта ж тихий ужас!” — “Ну, пидары! — салідарызуеца з сымпатыянткамі Алы Барысаўны абарэрлы на сонцы бамбіза. — У их точна мазгі не в ту сторону крутыца. Скора и в море не атальш! Тоже какая-нибудь х...я зіграет!”

Уплыў расейскай культуры на тваю творчую асабу значна шматстайнейшы, чым табе мройлася. Перад вячэрай ты плаваеш у басейне на даху свайго гатэлю, і ў тваю галаву дае ныцы спакусіўная думка: а можа, тут цывілізацыя ўяўчэ не сказала свайго апошняга слова? Вядома, лепей, каб пераканацца ў гэтым пасправаў хто-небудзь іншы. Але ты плаваеш на самоце і можаш разлічваць толькі на сябе.

Ты ўважліва глядзіш на ваду і прыслухоўваешся да арганізму. Ніякія рэактывы цябе ні ў якіх месцах не казычуць. Стэрэакалёнак, адкуль пальцеца музыка Вівальдзі, нідзе не відаць...

Вырвацца з плыні магутнай культурнай традыцыі братняга народу табе ѡдаеца толькі нечалавечым намаганьнем волі, паклікаўшы на дапамогу цэлую галерэю выбітных продкаў і сучаснікаў.

“Жыве Беларусь! Жыве Беларусь!” — усьцешана галё-

каеш ты, бегаючы вакол ба-

сэйну пад вечаровым, па-

дазронам фіялетавым ка-

талёнскім небам.

Наталка Бабіна

Мы прыйшлі першыя. Цырк маўчаў, засяродзіўшыся на сабе перад пачаткам нашэсьця. Нашыя паліто адзінока пагойдваліся ў гардэробе. Ні ў вэстыбюлі, ні на лесвіцы, ні ў буфэце мы не сустрэлі нікога.

Я замовіла сабе канъяку, а дзецим — ліманаду і пірожных.

— Мама, а можна папрасіць марозіву?

— Папрасіць можна, але я не куплю. У малога катар.

Малы, ужо перапэцканы ў белы крем, раптам падняў галаву, прыслушайся, што там пра яго кажуць, і авбіясці:

— Хачу какацы!

— Варта ўхвалы! Павал!

Мы з Паўлам выкінулі на пальцах "камень — нажніцы — папер", і выпала весці малога яму.

— Я пасыцерагу вашыя пірожныя.

Дзеци зьніклі — сярэдні пабег за кампанію.

Яна паднялася, аднекуль зьцемнага кутка, з-за дальняга століка, падышла. Калі я зразумела, што гэта яна, у мене закладліася сэрца, я трохі разгубілася і адчула, што гэта відно па майм твары.

— У вас цудоўная дзеци.

Дык вось, значыцца, як яна выглядае. Занадта старанна зробленая прычоска, занадта худыя ногі, занадта бездакорны макіяж. Дробненская. Тэатральныя крыты. Крытыкеса.

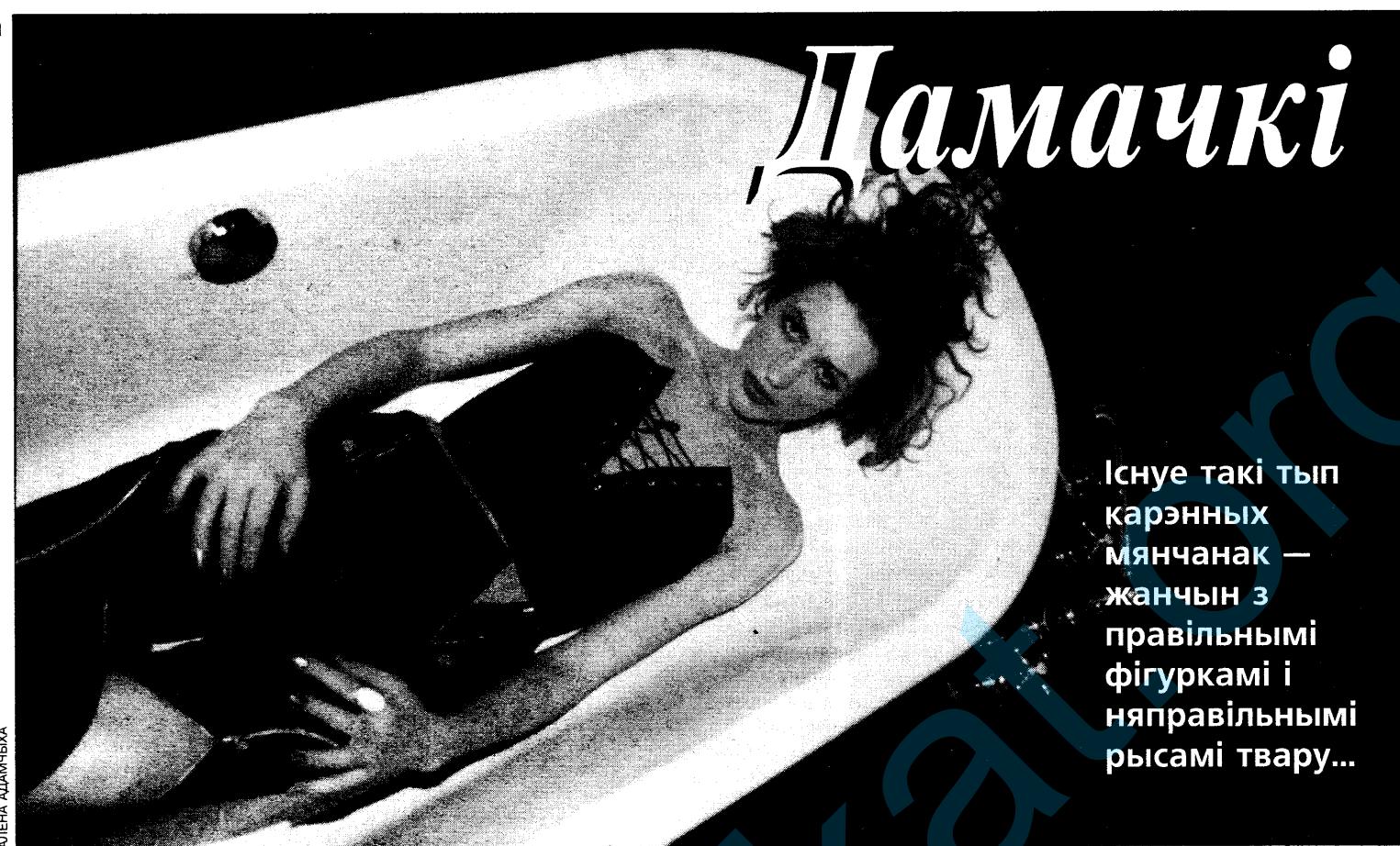
— Здаецца, трэба пагаварыць, — сказала яна.

— Няма пра што. Калі ласка, ідзіце адсюль.

Гэта прагучала недалікатна, але не таму, што я хацела яе абразіць, мне праста здрадзіў голас.

Ейны тварык здрягнуўся, аднак, памарудзіўши, яна перасмыкнула плячымі і, не сказаўши больші нічога, выйшла — вельмі простая сьпіна, трошки крываляпіць.

Апусьціць бы зараз галаву на руці і пасядзець так нерухома, бяз думак, пакуль не адалье кроў ад шчок... Але ў буфэте паціху нацякае народ, вяслёлыя гаманкія глядачы цырку. Я дастала цыгарэтту, запалінічкі, вядома, няма. Бармэн, што пераціраў шклянкі, выйшаў з-за стойкі і паднёс мне агню. Дзякуючы, я сустрэлася зь ягоным позіркам і зразумела, што гэты незнаёмы чалавек ведае, хто я і хто яна. Ен прафесійна ўсміхнуўся і паставіў на стол

АЛЕНА АДАМЧЫКА

папальнічку.

Цудоўныя дзеци. Безгустоўна падыходзіць з такімі словамі да жанчыны, у якой ты звяляла бацьку гэтых самых дзяцей! І гэтыя яе ангельскі касыцюм, такі недарочны ў цырку. Тэатральная крытыкеса бяз густу. Дый не яна адабрала ў мяне мужа: я сама, сваімі рукамі штосілі пхала яго преч. Але не, ізноў я так. Я простила плячымі ды адварвала. І ён сышоў.

Хапае ж у яе ідыштызму гаварыць банальныя фразы пра цудоўных дзяцей!

Я выпіла свой канъяк адным глытком. Малапрыемна, затое адразу супакрывае.

З бліскучымі вачымі зьявілася мая тройца, авбіясціла, што яны ідуць фатографаўца з сланом, і, хуценька прыкончыўши пірожныя, ізноў зьніклі. Спадзяюся, сапраўды да слана. Я цьвёрда дамовілася з старэйшымі, што да бацькі ў грымёру яны ня пойдуть. Можа, пасыль шоў...

Сёньня роўна год, як мы зь Янам разъвяліся. Да гадавіны быў прымеркаваны й культпаход.

Я затушыла цыгарэтту і пайшла ў залю.

Пакуль не началося шоў, глядачы маглі паспрабаваць ката-пультавацца з сур'ёнага выгляду катапульты. Двое гімнастаў, зарабляючы гроши для цырку і для сябе, якраз запраўлялі ў рамяні дзячынку. Яна прыціскала руکі да грудзей, і выраз твару казаў: не забаюся. Съмялячка

ўзъяляцела высока і доўта круцілася пад купалам. У залі пляскали.

Вочы сыноў, якія пасыпелі ўжо прысыці на месцы, ізноў загарэліся.

— Каб не малы, дазволіла б, — папярэджваючы просьбы, сказала я. — А так — не. Ен жа ўзыніме крык, каб і яго ўзялі, — купал адварвала.

Катапульту прыбраўлі. Вялікае съявіло згасла, агенчыкі па сценах успыхнулі ў такт дырыжорскай палаццы. Ніколі ня думала, што буду так хвалявацца. Я ведала, што клуўны выйдуць на арэну адразу пасыль параду. Зараў пабачыла блога мужа.

Ён не перамяніўся за год — гата відаць, нягледзячы на грым. Моцныя худыя руکі, рыхлая чупрона... Клоун, зь якім я пражыла дванаццаць гадоў.

Старэйшыя з захапленнем глядзелі выступ бацькі, малы яго не пазнаў.

Сюжэт рэпрызы прости: Саўка ды Грышка ладзяць дуду. У працэсе гэтага яны свараціа, дурэюць, уцягваюць у спаборніцтва гледачоў... Заліа съмялялася як адзін чалавек, але ў гэтай весялосці было ѹ трошачкі суму, бо ў тых простых калізіях бачыліся і гумар, і шчасце, і сапраўдная невымерная адзінота дзяцінства, памяць аб якой застаеша ў кожнага дарослага...

Ян вёў, гэта адчувалася. Нешта незадуважна-адметнае зъявілася ў ягоной ігры, як душа ў целе. Ня ўжо дзякуючы ёй? Я пашукала я, і мы сустрэліся вачыма. Трыумфу ў позірку не было.

Авація была заслужаная. На паклонах Ян нас, здаецца, заўважыў.

Месца, дзе сядзела яго крытыкеса, апусьціла — мабыць, пайшла да яго за кулісы.

Шоў захапіла дзяцей, нават меншага. Зъмененая музыкай, блікамі белага святла, вонраткай, на перакрыжаванні тысячы позіркаў, пад купалам луналі тыя самыя гімнасты, што былі пры катапульце. З усіх гледачоў толькі я не назірала за іх палётам — зъмененая музыкай, блікамі белага святла, канъяком, які ціха зъмяшаўся з крывёю, я назірала за палётам сваіх успамінаў, заглыблена ў сябе.

Фаіна часта казала мене, што я на ўмоу "трымаць удар". Звычайна хварае каторага з дзяцей выбівае мяне з каліяны. Ледзьве слупок тэрмометра па-

існуе такі тып карэнных мячанак — жанчын з правільнымі фігуркамі і няправільнымі рысамі твару...

мусіў нас працаўаць так, каб заробкаў хапала на толькі на працьвіцьцё, але і на наше асаўбістасе капітальнае будаўніцтва. Маленечкі, плюгавенкі і сапраўды лысы, геніяльны інжынэр і мэнеджэр, ён кіруе жалезнай рукой, і праста немагчыма ўяўіць, што будзе, калі раптам хто ня зробіць сваёй часткі праекту ў вызначаны ім сціслы тэрмін і падвядзе тым самым увесь калектыв. Мне ён падсыпае самыя складаныя задачкі.

— Пянёк ты, душа мяя, — звычайна кажа Лысы, праглядаячы мае красильонкі, — гэта ж траба было выйсці замуж за клуўна і настругаць трахі дзяцей! Ды з тваёй галавой, каб ты была адна, даўно б ужо ў якім Нью-Ёрку гроши заграбала! — Лысы размашиста падпісваў чарцяжы і соваў мне чаргове тэхзаданьне. — Ідзі, мазгуй! Архітэктары тут разгарнуліся...

Гэтыя майстры разгарнуцца. Ім фантазіі будзіць на траба, яна ў іх цвіце пышнай квіценіню й магутна, гучна мкне. Мая ж задача — скіраваць гэтую глыбокую плынью у рэчышча дакладных разылікаў, каб пабудаваная паводле нашага праекту будыніна не павалілася ад ветру. Гэта забірае ўсё думкі, увесь час, а рацэныя часам выплывае з падсъядомасці зусім нечакана — калі стаіш на чырвонае, закупляешся на Камароўцы, чакаеш чаргі да зубнога... Калі я працаю, забываюся на ўсё, толькі не на дзяцей — варта катораму трошки прыхварэць, і мяне перамыкае. Я не могу думаць. Лысы ведае пра гэта, таму дапамог мне знайсці надзейную нянікую і пэрыядычна перадае прывітаныні праз Файну.

З Файнай мы сябравалі з інштытуціяў часоў. Абедзіве мячанкі, толькі я — з Сельгаспасёлку, а яна — з Цаглянага. Існуе такі тып карэнных мячанак — жанчын з правільнымі фігуркамі і няправільнымі рысамі твару, узгадаваных на каштоўнасцях дваровай супольнасці. Мы абедзіве такія. Толькі Файні нашмат больш эфектная: меднорудыя густыя валасы і фіялкавыя вочы — такіх я ні ў кога больш ня бачыла. Як аквамарыны. Рэдкая прыгажосць. Але яна не прынесла Файні "шчасця, долі".

Бо за белай ядвабнай скурай, за спраўнымі, тутімі мускуламі хаваўся дэфэкц — Фая не магла вынасіць дзяціц. Чатыры разы

АНТОН КІЯШУК

Наталка Бабіна (нар. 1966) — інжынэрка, пісьменніца. Піша па беларуску і па-украінску. Жыве ў Менску. Сталая аўтарка "НН".

сярэдніх гадоў

спрабавала — і чатыры разы справа канчалася больніцай. Выкідышы. Самаадвольныя аборты. Сінє скурчанае скрываўленае цельца, танюткія пальчики, якія яна пабачыла, перш чым страціць прытомнасць на апрацыйным стале, усё жыцьцё стаялі ў яе перад вачымі.

Але яна ўдар тримаць умела. Да пары.

Як добра яна жартавала і съмлялася! На "адхадняку", пасыль здачы якога асабліва складанага праекту, яна, даска-нала капюючы мэлёдью, тэмбр і стыль Мэладэз ды дзяржаўную трасянку, выводзіла:

— Дамачкам сярэдняга возраса Трудна ізбяжаць адзіночства...

Мы, добра падптыя, рагаталі. А адзіноты пазьбегнуць яна не змагла.

Першы зь яе трох мужоў пла-каў, калі яна сыходзіла ад яго, а калі сыходзіў апошні — хоць бы яна хліпнула. Затое дала сабе волю, калі дзіверы за ім замкну-ліся. І нейкай струну ў ёй аслабе-ла. Упершыню камяні, якія яна насіла ў завушніцах, звязлі мацней за яе очы.

Я прывыкла да того, што Фая магла патэлефанаваць а пятым ранды, каб паведаміць пра якую Аготу Крыстоф, якую яна вось толькі прачытала, або расказаць пра чарговую прыгоду ў бары, або раптам выцягнуць нас куды ў Ратамку "на свята квітнення вішні"... Я не заўважыла, калі гэта раптам скончылася. Занураная ў разылкі чарговых блэек, задачкі па артымтвыцы ды бар-шчы, прапусцила гэты момант.

Калі аднойчы яна не прыйшла на працу і не падняла слухаўкі, Лысы, па завядлёнцы, паслаў мяне перадаць ёй прывітанье. Адмыкаючы дзіверы сваім ключом, я рыхтавалася пажартаваць, як гэта звычайна рабіла яна. Абсалютна не чакала таго, што пабачыла, і па інэрцый пра-цягвала пасыміхацца.

Яна павесілася. Старанна ўбра-лася на съмерць: на ёй была яе найлепшая, вельмі дарагая сукен-

ка і новая модная туфлікі; адзін зваліўся. Съмерць зжэрла яе прыгажосць і страшна зъмяніла пасінелы ўжо твар. Калі, крычу-чы ад жаху, я абрэзала вяроўку, халоднае цела абрывулася на мяне. Я пасылізнулася ў калож-цы, што нацякля пад яе нагамі, і мы абедзве грымнуліся на пад-логу — дамачкі сярэдняга веку, кумы, такія падобныя ў многім і розныя толькі ў адным: адна — жывая, другая — мёртвая.

Я заўжды памятаю: гэта я вінаватая ў самагубстве Фай. Съмерць, гэта ўвасобленая адзінота, ціхен'ка паклікала яе — а я ня чула. І вось цяпер съмерць забрала яе з сабой, ад-вяла ў свой двор і вярнулася, хаваючыся да пары за рогам, — па наступнага...

...Ізноў нумар Яна. З агромістага межа дастае талеркі, пральныя дошкі, рондалі, і вось ужо залі ўяўляе сабой хор і ар-кестар імя Вяроўкі.. Крытыкеса зноў на сваім месцы, але глядзіць ужо не на нас, а на яго. Цяпер ён працуе крыху ўніверсітэт, і нэрвеуцца. За год, што мінёў, я не разувучылася разумець яго настрой. Упо-тайкі ён пазірае ў наш бок. Воп-лескі доўга не сціхаюць — аж пакуль не пачынаеца наступны нумар і я зноў не занураюся ў свае думкі.

Колькі ўсяго трималася на ёй, на маёй Файцы. Лысенка так і ня змог падшукаць ёй вартую заме-ну.

Дзіверы сарокі, мы з Фаяй і на работе трашталі на гаворцы на-шага дзяцінства, і паступова яна запанавала ў бюро. Беларуская мова была такай самай адметнай яго рысай, як лягатып і шыльда. Калі Фая памерла, я анямела. Не хацела гаварыць па-расейску і ня здолела па-беларуску. Адняло мову. Я не магла больш гава-рыць, як, бывала, гаварыла яна: "Што за лямант і енкі? Праблема вырашаецца ў момант". І праблема стала больш.

Але і ня ў гэтым реч.

Сапраўдную, невымерную адзіноту Менску, дажджу і восені, шэрых і празрыстых дзён, Сель-

гаспасёлку і Цаглянага, адзіноту, якая тым мацнейшая, чым больш блізкіх людзей навокал, ад якой не схаваешся ў цырку, — ледзя-ную, як труп, адзіноту жыцьця я не магла больш не заўважаць пасыль яе съмерці — вось у чым роч.

Госпадзе, што мы робім з сваім жыцьцём! Хаваем бездапамож-насць за халоднымі съценамі спарудаў (гэта мае праекты), прыкрываємся дзецьм (гэта я іх нарадзіла), штодня, як вопратку, нацягваєм на сябе новыя і новыя "трэба" — а адзінае, што важна, гэта рудыя валасы ды моцныя рукі чалавека, які лічыць цябе непатрэбнымі цяжарамі.

А менавіта так думаў Ян пра мяне і дзяцей. Ён хацеў жыць у съвеце, які здаваўся нам прывідным. Мы трымалі яго за крылы. І ён імкнуўся лётаць дзе-небудзь далей ад нас.

Дробненькая крытыкеса, трэба думашы, да зямлі яго на цягне.

Фая казала, што жаноцкасці ўва мne няма, нягледзячы на субтэльную анатомію: "Ты цяж-кавоз-пэршэрон, толькі чамусыці выглядаеш як поні. Бэльгійская кабыла, словамі". Можа, і так.

Усьведамленыне таго, што Ян мяне больш не хакае, прыйшло раптам, як прыходзіла ў галаву патрэбная формула. А хутка прысьпела і пацверджанье згададкі.

На вечарыне цыркачоў мяне запрасіў на танец іхны бос — вельмі ўплывовы імпресары. Па-дзелавому, не абцяжароўчы сябе дзяцінамі пра каханье ў першага погляду ці якімі б там не было залётамі, ён прапанаваў мне пераспаць, узамен паабяцаўшы ангажэмант мужу ў новай праграме. Я падняла очы на яго абсалютна спакойную фізіяномію і шчыра разрагаталася. Съмех яшчэ пакольваў мяне, калі па да-розе дадому я расказаваля Яну пра нахабу, але весілосыці мая прапала, калі я пачула:

— Ну і навошта ты хаміла? Ведаеш, як важна, каб мяне ўключылі ў праграму...

У памаранчавым съятле ліх-

тара твар Яна здаўся мне стомленым і пастарэлым, тонкі арліны нос — вастрэйшим, чым звычайна. Рудыя ўскудлачаныя валасы стражлі чырваны. Я вынила руку з-пад яго руکі. Рэшту дарогі мы прайшлі моўчкі, а дома я прапанавала яму разысьціся. І ён адразу сышоў.

Дзеці сустракаліся з татам амаль штотыдня, я ж за ўвесь гэты час ня бачыла яго ні разу, затое регулярна чытала ў газэтах пра творчы ўзъёт найлепшага клуона беларускага цырку...

Аднойчы, яшчэ ў пару жанімства, я прывяля Яна на месца, дзе стаяў наш дом да зносу. Цяпер гэта скрыжаваныне дзівно вуліц, і штохвіліны тут праносіцца мільн машын. Пры нас дзівье сутыкнуўся на тым месцы, дзе была печ. Патрэсваныне агню, які штовечар і штораніцу распальвала мама, пачулася мне ў цішы, што ненадоўга запанавала пасыль авары. Ян ня чуў сіпеваў агню, які для мяне заставаліся знакам таго, што са съветам усё ў парадку. Ён чуў толькі лаянку бурачковатварных кіроўцаў ды нецярпіў гуд машынаў. Мы зь ім заўжды чулі ўсіх яго здатніц.

І на трынаццатым годзе разышліся.

Але сутыкнула ж нас вышэйшая сіла, нешта ж яна сабе думала? Дзеля чаго занесла мяне ў магазын "Ноты", дзе я гартала нейкі песеньнік, аж пакуль худы рудавалосы хлопец не крануў мяне за плячо... І пасыль разводу я працягвала думачы пра Яна і, нібыткі між іншымі, кожны раз цікавілася ў дзяцей, ці пытается тата пра мяне. Разумненік мой Павал заўжды казаў, што так, але, можа, ён проста шкадаваў неразумную маму?

...Ян ізноў выйшаў на арэну, дзе зьбліпалі некалькі турнікоў для выступу гімнастаў. Съмешна шлёпаючы нагамі, ён дайшоў да першага, падскочыў, каб паднягнуцца на перакладзіне, — і ўвесь цырк вохнуў. Пэўна, яе кепска замацавалі — перакладзіна адарвалася, Ян з размаху зваліўся, а таўшчэнныя жалезнныя

стойкі — на яго. Адна — на грудзі, дзівзе — на ногі.

Я тыцнула малога Паўлу і, крыкнуўшы "Сядзіце тут", пабегла па праходзе да Яна. Да яго ўжо несціся доктар і ўніфармісты з наслікамі, са свайго месца бегла і крытыкеса. Ян не глядзеў ні на доктара, ні на яе. Павярнуў галаву да мяне, зь цяжкасцю пасыміхнуўся, з куточка рота цурком пабегла кроў, і павекі яго апусціліся.

Свойго цырку я не пачула: рухнуўшы каля яго на калені, стражлі прытомнасць. У апошніе імгненьне, калі цыркавыя агні круціліся перад вачымі вар'яцкім колам, а з баку чорнай ватай напаўзала цемра, я зразумела, пра што думала вышэйшая сіла, калі сутыкнула нас зь Янам у краме "Ноты"...

* * *

Ян адужваў доўга — рабрыны хутка зрасліся, а вось раструшчаныя косткі ног ніяк не хацелі складацца правильна, і іх давялоўся двойчы ламаць наноў. Але зь ліхі дабро выхадзіць: Ян падрыхтаваў нумар пра жалюючыя калеку, які пры канцы выяўляецца багатыром з мабільнікам і "мэрседэсам". Нумар вельмі спадабаўся гледачам, калі Ян вярнуўся ў цырк. Праўда, артыкулаў пра яго цяпер значна паменела: былая каханка-крытыкеса зноў узялася была тэлефанацца ў наш дом, але я наладзіла такі паказальны скандал, што сама сябе адчула стопрацэнтна жаноцкай істотай.

Калі я сказала Лысенку, што чакаю чацвертае дзіця, ён уроспачы вырваў апошнюю пасму валасоў. Праўда, хутка зымрыўся: а куды падзенешся? У раздзільню прыслалі кветкі і чаргове заданыне. Глянуўшы на тэрміны, я пабачыла, што часу на раскладчаку ён мне не пакінӯ. Добра яшчэ, што дзяяўчынка была спакойная і дазволіла мне спраўніца.

Я пабаялася называць яе Файнай. Няхай будзе Ева — яна ж першая дзяяўчынка ў нас.

Я сяджу ў сваёй сяброўкі — у Рыты, п'ю каву, куру і расказваю.

А расказываю во што.

Была серада — такая, ты ведаш, марудная серада — і было ўжо парадкам часу, калі Герб пасадзіў за адзін з маіх сталоў бамбізу.

Таўсціцца тагоўца я ў жыцьці яя бачыла, хоць і выглядаў ён ахайна, і апрануты быў непаскудна. Усё ў ім здараўізнае. А найбольш кінуўся ў вочы пальцы. Я забірала талеркі ў старых за столікам, наступным за ягоным, і мой позірк упаў на ягонія пальцы. Ну, утрай большыя, чым у нармальнага чалавека: даўжэйныя, тоўстыя, глупыя.

Я аглідаю астатнія свае стolікі: за адзін вячэрніца ўчацьца

Рэйманд Карвэр

БАМБІЗА

вальныя! — за другім чатыры чалавекі, трои мужыкі і кабета, ды нейкай старая пара. Ліндэр наліў бамбізу вады, і я добра пачакала, пакуль падысьці.

Добры вечар, кажу. Што будзе сецыі, кажу.

Рыта, але ён быў такі кабан!

Добры вечар, кажа. Здарова. А я ўжо ўсё выбраў, кажа.

І гаворыць так дзіўна, ўсё носам пасопвае.

Мабыць, пачнём з царскай салаты, кажа. Таксама супу, толькі ж да супу не шкадуйце хлеба і масла, калі ласка. Наплўна, адбіўныя катлеты з маладое бараніны. Ну, і запечанай у съмтане бульбы. А там пабачым, што на дэсэрт. Вялікі дзякую, ён кажа, і аддае меню.

Божа, Рыта, ну ў яго і пальцы были.

Я ляту ў кухню, аддаю Рудзі замову, а ён яе бярэ з такім тваром, ну, ты ж ведаеш Рудзі. Ён заўсёды на працы такі.

Толькі я выйшла, а Марго — я табе апавядала пра Марго, ту, што да Рудзі клеіцца? — а Марго ўжо міне шэпча: гэты жыртраст што, твой сябрук? Ну ён і кабан.

Цяпер я думаю, ўсё гэта было часткаю нечага большага. Не, праўда, — частка большага.

Я ў яго за столікам перамешваю царскую салату, а ён за кожным майм рухам назірае, а сам себе маслам лусты хлеба шмаруе і ўбок адкладае. А носам ўсё себе соп-соп. Дык вось, ці то

— У Кёнігсбергу былі нядоўга. Праз пару тыдняў усьцягнулі на плятформы гаубіцы, атрымалі сухі паёк — і-і... — вэтэрэн махнү рукою у бок разнасыцежанага акна, за якім ціукапі вераб'і, — пахалі на ўсход, бічъ японца.

Вэтэрэнская рука, якая памятала чэп'яль навобмацак 152-міліметровыя снарады й гарачы гарматныя гільзы і за пазногцямі якой — мне так здалося — чарнела выпаленая пруская зямля, лягла на белы абрус, спадзіўшы ў душы пачуцьцё раундашнага спагады.

— Пад Харбінам атрымалі кантузію, і мяне камісавалі. Падаўся дахаты. Прыехаў, паходзіў — адныя коміны тырчачы. Усё спалена, — вэтэрэн уздыхнуў, палашчыў кату, які круціўся ля ног, і той, здаволена сцыкнушы ценкім, амаль ня бачным струменем, скочыў спачатку мне на калені, а потым на стол. — Уладкаваўся ў школу. Далі мне міне аж пяць предметаў. Нават беларускую мову выкладаў, — вэтэрэн скінуў ся на стала кудлатага сцыкуну, а я, піхнуўшы ўнутраную кішню пінжака свой журналісцкі блякнот, нясьмела запыталі:

— Дык мо па-беларуску напішам?

Былы выкладчык беломовы да-корліва, аднымі вуснамі пасьміхнуўся, а гузаваты нос ягоны зьлётку пачыраванеу.

— Э-э... таварыш журналіст... Колькі я праз ту ю мову наслухаўся розных кініаў, — вэтэрэн пакутліва ўздыхнуў, правёў даланімі па сівых валасах, ціха дадаў: — Толькі гэта не для газеты.

Працяглую паўзу перарваў яшчэ адзін пакутлівы ўздых.

— Перад вайной ведаеце як было: усе падружнікі беларускія. Вучыўся я добра, скончыў сямігодку, потым дзесяцігодку, і ў Ленінград падаўся — паступіў у вайсковую вучэльню. І вось,

сяджу на іспыце. Адказаў учё без запінкі, выкладчык ківе і запытвае дадаткова. «А ну, — кажа, — якай ма-гутнесьць рухавіка танка Т-35?»

— «Магутнесьць рухавіка танка Т-35, — адказваю, — 280 конскіх сілаў». Усе, хто быў у аўдыторыі, у тым ліку і выкладчык, палеглі ад сымеху. А я сяджу, нічога не разумею, а калі сымех суняўся, ізноў — ці-іх а так кажу: «...280 конскіх сілаў...» І колькі я ў тым праклятушчым Піцеры вучыўся, столькі мяне Конскай Сілай называлі: «Сара-

кавым годзе, пасля вучэльні, на Кіев прыехаў. Іду па горадзе, шукаю сваю часьць. На сэрцы крыху трывожна. Але супакойваю сябе: вось, думаю, і адкасанулася ад мяне гэтая паганая мянушка. І толькі так падумаў, чую — гарлае хтосьць з сіпіна: «Конская Сіла!» Азірнуся: «Васька Альхускі з нашага выпуску; бяжыць цераз вуліцу, рэчтар-бай махае. Я, вядома, выгляду не па-даў, парукаўся з Васькам, а на брані, трymаючыся за парэнчыны верхнія вежы, стаяў вэтэрэн Пятровіч і махаў пустым речмяшком. А потым, заўважыўшы мяне, нема загарлаў: «Васі! Вунь ён!» Усе пяць танкавых вежаў разам зварухнуліся, і ў на-зіральнай шчыліне мэханіка-кіроўцы

мова...

За акном фурхнула вераб'іная ча-родка і нехта па-старэчы непракерхна выдыхнуў:

— Пятровіч!

Суразмоўнік узьняўся з крэсла.

— Ну што, Конская Сіла, выходзь, «казла» заб'ём, — прагучала знадворку, і вэтэрэн, вытыркнуўшы ў акно сівую галаву, няўцямана прамармытаў:

— Сыпіна баліць, дый чалавек у мяне... з рэдакцы... артыкул да Дня перамогі піша.

Я таксама падхапаўся на ногі.

На парозе мы паціснулі адзін другому руки.

— А вы кажаце, — паўшэптам паўтары вэтэрэн.

Шэры кот сувора зірнуй на мяне жоўтымі зекрамі і, на знак згоды з гаспадаром, вякнуў — салодка і бязгучна.

Уначы мне прысыніўся танк Т-35. Жалезная гаргара, напінаючы ўсе свае 280 конскіх сілаў, перла на сустрач, а на брані, трymаючыся за парэнчыны верхнія вежы, стаяў вэтэрэн Пятровіч і махаў пустым речмяшком. А потым, заўважыўшы мяне, нема загарлаў: «Васі! Вунь ён!» Усе пяць танкавых вежаў разам зварухнуліся, і ў на-зіральнай шчыліне мэханіка-кіроўцы

злавесна бліснулі кацінья вочы...

— Што, ізноў на сыценку лезеш?! — пачаўся заспаны жончын голас, і я перавёў дых. — І калі ўжо сыдзеш з той газэты, — прамармытала жонка, ускінула на мяне руку і праз імгненьне стояна засапла.

Я доўга ляжаў з расплюшчанымі вачымі, глядзея на рухомыя сукосьнікі — адбіткі аўтамабільных фараў, што паўзуля па сцяне, а калі жонка схрапніула і ахапіла мяне гаражай рукой, прымаючы ў сіне нема-ведама за каго, падняўся з ложка і пайшоў у кухню піць валяр'янку.

Вінцэс Мудроў (нар. 1953) — празаік, журналіст, жыве ў Полацку. Сталы аўтар "НН".

БАМБІЗА

Працяг са старонкі 21.

праўда. Ня кожны дзені такога смачнага хлеба паяси.

А вы скуль, пытаюся. Нешта я вас раней ня бачыла, кажу.

Але! Такога дзядзечку забудзеш, устаўляе свае трывошкі Рыта.

З Дэнверу, кажа.

Я пра гэта далей маўчу, хоць мяне і зайнтрыгавала.

Ваш суп, спадару, за хвіліну прынясусь, кажу я і ўду, бо трэба тых чатырох патрабавальныхных бізнесоўцаў аблужыць.

Калі я падаю суп, бачу, хлеба ўжо зноў няма, апошні кавалак пайшоў у рот.

Далібог, мала калі такога смачнага хлебца паспытаеш. І ўсё сапе. Вы ўжо мне прафачце, кажа.

Што вы, што вы, кажу, ежце на здароўе. Добра, калі чалавек есьць і яму гэта ў смак.

Мо й так, кажа. Мо й праўда, калі вы так лічыце. І сапе. Папраўляе сурвэтку, потым бярэцца за лыжку.

Ну ўспушыла пацана, кажа Ліндер.

Што ён табе, вінаваты, што такі тоўсты, кажу. Закрый ляпу.

Прыношу яму яшча кошычак хлеба і масла. Ну, як вам супчык, пытаюся.

Дзякую. Добры, кажа, вельмі добры, атрымае вусны й прыціскае сурвэтку да потнага падбародзінца. Гэта тутака так горача ці гэта мне толькі горача? — пытаеца ён.

Не, гэта так у залі душна.

Тады мы здымем паліто, мусіць.

Калі ласка, кажу, здымайце. Чалавек павінен быць у камфорце.

Праўда, кажа ён. Гэта вы вельмі-вельмі слушна кажаце. Але пасля я гляджу, а ён як сядзеў, так і сядзіць у паліто.

Тыя кампаніі і старыя ўжо разышліся. Рэстаран пусцеў. Калі я падавала таўстуну катлеты, і бульбу, і яшча хлеба і масла, ён ужо заставаўся адзін на ўсю

залю. Я лінула на бульбу сымтатыны ад душы, пасыпала шынкай, цыбуляй і прынесла во гэтульку хлеба і масла.

Мо яшчэ што, пытаюся.

Не, дзякую, кажа ён і сапе. Выдатна, дзякую, кажа і зноў сапе.

Смачна есьці, кажу. Падымаю накрышку цукарнікі і зазіраю туды. А ён утаропіўся ў мяне і ўсё ківае, пакуль я не пайшла.

Цяпер я ведаю, мне нешта было трэба. Але тады я ня веда-ла што.

Твой жыртрэст, кажа мне Гарыета, табе кішкі вылесць. Ну, ты ж ведаеш Гарыету.

Наш фірмовы дэсэрт, кажу, называецца «Зялёны ліхтарык», гэта пудынг з соўсам, ёсьць яшчэ пірог з сырам, марозіва з ванілій і ананасавы шарбет.

А мы вас не затрымліваем? Ён пытаеца ў мяне і ўсё сапе за-клапочана.

Ані, кажу. Вядома, не. Я, кажу, яшчэ кавы прынясу вам, а вы пакуль думайце.

Мы будзем шчырымі з вами, кажа ён і гайдaeцца. Мы жадаем і фірмовага пудынгу, і марозіва місачку. І на марозіва наверх крапніце капачку шакаляднага сыропу, калі ласка. Мы ж гава-рылі, што прагаладаўся, кажа.

Я выходжу на кухню, хачу сама прасачыць, каб яму дэсэрту не пашкадавалі, а Рудзі мне: Гарыета сказала, што ў цябе там туша нейкай вячэрае, хоць ты яго ў цырку паказвай замест клўна. Што, праўда?

Рудзі фартух звяняў і каўпак звяняў, ну, ты ж разумееш.

Рудзі, кажу, ён тоўсты, але ж на ўсю спраўа.

Рудзі сымеацца. А табе, здаецца, падабаюцца такія сланы.

Ты, Рудзі, ня сьпі ў шапку, пакеплівае Джана. Яна якраз увайшла ў глядзіць.

Я пачынаю раўнаваць, кажа Джана Рудзі.

Я паставіла перад бамбізам пудынг, а вялікую вазу марозіва з шакалядным сыропам — трохі збоку.

Вінцэс Мудроў

Конская сіла

сяджу на іспыце. Адказаў учё без запінкі, выкладчык ківе і запытвае дадаткова. «А ну, — кажа, — якай ма-гутнесьць рухавіка танка Т-35?»

— «Магутнесьць рухавіка танка Т-35, — адказваю, — 280 конскіх сілаў». Усе, хто быў у аўдыторыі, у тым ліку і выкладчык, палеглі ад сымеху. А я сяджу, нічога не разумею, а калі сымех суняўся, ізноў — ці-іх а так кажу: «...280 конскіх сілаў...» І колькі я ў тым праклятушчым Піцеры вучыўся, столькі мяне Конскай Сілай называлі: «Сара-

кавым годзе, пасля вучэльні, на Кіев прыехаў. Іду па горадзе, шукаю сваю часьць. На сэрцы крыху трывожна. Але супакойваю сябе: вось, думаю, і адкасанулася ад мяне гэтая паганая мянушка. І толькі так падумаў, чую — гарлае хтосьць з сіпіна: «Конская Сіла!» Азірнуся: «Васька Альхускі з нашага выпуску; бяжыць цераз вуліцу, рэчтар-

бай махае. Я, вядома, выгляду не па-даў, парукаўся з Васькам, а на разьвітаныне папрасіў яго больш мяне так не называць. Вэтэрэн змоўк, ад-кінў нагой ката-назолу і, пасля паў-зы, незадаволена прабурчай:

— А вы кажаце — беларуская

злавесна бліснулі кацінья вочы...

— Што, ізноў на сыценку лезеш?! — пачаўся заспаны жончын голас, і я перавёў дых. — І калі ўжо сыдзеш з той газэты, — прамармытала жонка, ускінула на мяне руку і праз імгненьне

не стояна засапла.

Я доўга ляжаў з расплюшчанымі вачымі, глядзея на рухомыя сукосьнікі — адбіткі аўтамабільных фараў, што паўзуля па сцяне, а калі жонка схрапніула і ахапіла мяне гаражай рукой, прымаючы ў сіне нема-vedamа за каго, падняўся з ложка і пайшоў у кухню піць валяр'янку.

Я дудаўся ў ложак, пералажу-

на край і ляжу

Алесі К.

Новая-свежая ялінка съїпла бліскала агенчыкамі за съпінай Галоўнага. Тонкая калпартя легла на стол перад няголеным чалавекам з чырвона-вінаватым вачыма на пакамечаным твары. Да Калядаў заставалася колькі дзён.

— Гэта твой апошні заробак у нашай рэдакцыі, спадар А., — сказаў Галоўны й пасунуў канвэрт ад сбое ў бок візыщёра.

Няголены А. сутаргава схапіўся за гроши, але затрымаў руку на стале:

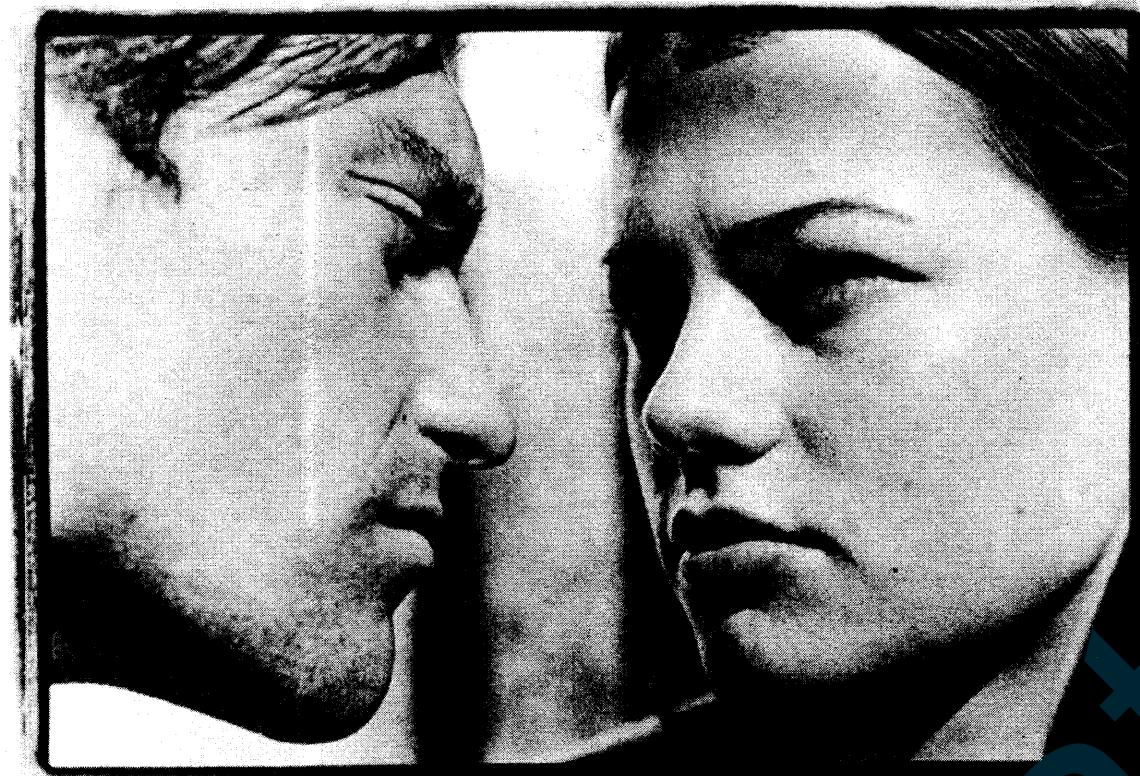
— У мяне ёсьць новы праект...

Галоўны стомлена матлянуў галавою:

— Зьвяртайся ў "МіЛ". Там надрукуюць ня гледзячы. Заплацяць — на чарку хопіць.

— Я не магу ў "МіЛ". Я ж з вами... ад пачатку.

— Паслухай, — Галоўны ледзь стрымліваўся. — За гэты год ты не нарадзіў ніводнае талковое тэмы. Усе твае матэрыялы я прапісваў ад пачатку да канца. Мы трымалі цыбе да апошнія з павагі да тваіх колішніх заслугаў.

Севярын Квяткоўскі

Шампанскае ў шафе

Але рэдакцыя ня можа займацца дабрачыннасцю. Ты ж ня Помнік, якому пры жыцьці плацяць пэнсію. Забірай ганаар — на святы мусіць хапіць. Ты звольнены. Можаш прыносіць свае тэксты, будзем глядзець. Але я ня веру ў пуды.

***

— Ну што?! Даў? — Помнік з Кастылём чакалі за рогам будынку, у якім месьцілася рэдакцыя.

Мянушка падобнага да тхара літарата Кастыля ўтварылася ад прозывішча Кастэнка. З Помнікам было складаней. Калісці яго звалі Шурык. Ён прыехаў у Горад з глухое памежнае вёскі і, трапіўшы ў асяродак авангардна-элітарнага творчага падполья, "за кумпанію" пачаў пісаць вершы. Калі авангард выйшаў з падпольля, Шурык быў ужо кумірам, вялікім паэтам. Зьяўленыне Шурыка на публіцы выклікала бурлівую рэакцыю. Мужчыны мелі за гонар выпіць з такім чалавечышчам, а жанчыны — ня толькі выпіць. Адзін з колішніх падпольшчыкаў, пасльпаховы бізнесовец, у парыве захаплення прызначыў Шурыку пажыцьцёвую прэмію-пэнсію. Грамада верыла, што Шурык — той самы новы Пісцінёр, які праславіць Айчыну, якія адраджалася. А Шурык хадзіў па Горадзе зь пляшакай у кішэні дарагога палітона й пужаў людзей учарнелым ад гарэлкі тварам. Бывае, зловіць якога народнага мастака, пазнаці проста добра галаву.

З часам "пэнсія" спонсарская ператварылася ў нерэгулярную падачку — на пахмелку. Ды дзе там гора-бяды! Падпільне Помнік знаёмца: "Давай пазму прачытаю". — "Не, Шурычак, съпяшаюся". — "Тады налі сто грамаў"...

***

— Ну што — даў? — прасіпеў Помнік.

— Даў, — абыякава адказаў А.

— Я ж казаў, я ж гаварыў, што дасыць! — Помнік карцінна ўкленчыў на засынжаным трауары і ўзыняў руку да нябесаў,

нібы той Распушнін у хвіліны містычнага экстазу. Мусіла выглядаць, што Галоўны не заплаціў бы заробку А., каб ня Помнікавы "малітвы". Сам Помнік баяўся Галоўнага, бо той адным зь першых заплюшчыў вочы на велічнасць "прапока-песніара" й выставіў Шурыка за дзвіверы.

Помнік моргнуў ў бок зорачкі над шпілем дому, дзе месьціўся гастроном. Пасылья стралінага зрабіўся мітусыліва-заклапочаным:

— Так, на вуліцы піць ня будзем. Халодна, дый мінты тут злыя. Тыдзень таму далі дубца — дагэтуль баліць. Зараз скокіні пад шпіль, вазму пляшачку... Не — тры. Сёньня ў мастака С. народзіны. Майстэрня тут побач. Пасядзім культурна. Давай гроши, А.

— Дык нас жа нікто не запрашыва да С., — ашчэрыйцца Кастыль.

— А, не пязь...і, — адмахнуўся Помнік. — А., чуеш? Давай гроши. А то магазын закрыноць, сёньня ж скарочаны дзень.

***

...Давайце вып'ем за А., — гримеў сіпаты голас Помніка за сталом у майстэрні С. — Сёньня яго скаціна Галоўны звольніў з працы. З гэтае паскуднае газэткі — цфу!

— Не трындзі, Шурык, — шчэрыўся Кастыль. — Газета добрая. Проста ты зайдзісціш. Цябе ўё ужо пяць гадоў не друкуюць.

— А чаму не друкуюць? — узвіўся Помнік. — А таму, што я бабу Галоўнага таго, цю-цию.

— Па-першое, пра бабу — хлусціна. Па-другое, цябе не друкуюць, бо ты ня пішаш:

— А во апошні верш:

Я ляжу ў бульбяне,
Вакол немцы мяне.
Схопяць ці не?
Не, не, не!..

— Гэта яшча хтосьці ў піці-дзясятых напісаў-прыкалоўся.

— Т-а-ак? — непадробна зъдзівіўся Помнік. — А я таксама напісаў. Значыць, сапраўды геніяльны верш. Ну, наліваў.

— А кульнуў і падумай: "Мне гамон. Самае прыкрае, што, калі ўзяць і засіліца, на хаўтуры прыпрацца Помнік і зробіць слабе

галоўным героям імпрэзы. Будзе распавядцаць, які ён быў мне сябар. Як ён мне дапамагаў, як падтрымліваў. І што астатнія — скаты. Недагледзелі, недапільнівалі такога выдатнага чалавека. І толькі ён, Помнік, папярэджваў".

***

...Якое чысло, ці пасыпю да вёрсткі нумару? — думка прымусіла прачніцу, але вачэй А. не пралупіў.

— Нумар здаецца за дзень да Калядаў. Трэба прынесці такі тэкст, каб Галоўны выкінуў іншы-горшы. Патрэбны шадэўральны тэкст — тады я маю шанец", — А. паспрабаваў расплюшчыць вочы і зноў ня здолеў.

Нос упіраўся ў якуюсці за тухлую апранаху. А. ледзь дыхаў — цыўльлю, перагарам і ўласным потам ад немяннянае колькі дзён адзежы. "Цікава, дзе я?" Паспрабаваў павярнуцца — нібы малаток лясянку ў галаву. А. застагнай.

— Божухна, хто тут? — аднекуль здалёк узьнік устрывожаны жаночы голас.

— Ни бойся, Адэлька, гэта сябручок Помніка й Кастыля. Прypeліся ўчора да майго С. на дзень нараджэння. Тых я разагнала, а гэтага не адужала. Адрубіўся першы. І мужык мой такі самы — імянінник! Назююкаўся ды заваліўся за халстамі. Скаціна... Разве ў майстэрні немавед што. Тут такія госьцікі часам быўаюць — крый Божа.

— Ды не нэрвуйся так, Галіна. Не такі ўжо й кепскі твой С. — толькі слабахарактарны крыху. Але ж ты зь ім ужо колькі гадоў жывеш. Значыць, любиш.

— Ды дзе там тая любоў, — цяжка ўздыхнула жанчына. — Няма сілаў. Ачуняе — скажу, што разводжуся, — з грукатам узывілася з зэдліка ды патэпала да газавае пліты. Вярнулася да стала. Наліла каву ў кубачкі і працягнула:

— А ён тады пачне на калені ставаць ды клясьціся, што гэта апошні раз. Што жыць без мяне німожа...

Падумала, сумна ўсьміхнулася:

— А й праўда — ня зможа.

Шкада яго — вось і ўся любоў.

Жанчыны пасядзелі моўчукі, запалілі цыгарэціны.

— А ты, Адэлька, чаго хліпа-

еш? — зъдзівілася Галіна. — Ты ж прыгожая, разумная, таленавітая. Чаго табе трэба? Сядзіш у сваіх Засыценках, як царэўна-несъміяна. Карціны ва ўсім съвіце прадаеш. Гады ў рады ў Горадзе зъявішся — адразу вакол хмара мужыкоў з мабільнікамі віцца пачынае. Я раз бачыла, як консул наўкі кветкі табе дарыў. Чаго ты чакаеш?

Адэлька пахіліла галаву:

— І ў Засыценкі да мяне прыяжджаюць. Па карціны. І кветкі прывозілі, пакуль я не забараніла... А Горад не люблю вось чаму. Чатыры гады таму я сустэрла Яго. Апошні курс Акадэміі, рыхтавалася да дыплёму. Занесла мяне раз на абсалютна бязглазду імпрэзу — канфэрэнцыю па выніках году. Ен сеў побач, дастаў нататнік, але глядзеў на прамоўца, а ўсё час на мяне. А пасыля запрасіў на каву, і пачалася... Як казка нейкай. Праз колькі месяцаў Ен зрабіў мне прапанову. Я была такая шчаслівая! Ажно ўяўляла, што я вытрымаю такога шчасліця — дурніца. Паталефанавала і сказала, што мы больш не пабачымся. Так яно ўсталася. Ен зъяніў жытло й працу. Я пільную ўсё газеты: калі ў піша цяпер, дык пад пэўданім...

Зацягнулася цыгарэтай:

— Я абараніла дыплём і вярнулася ў сваі Засыценкі. Гэта ж не выносна: жыць з чалавекам у адным горадзе, ведаць, што ён дзесьці побач і што можаш сустрэць яго на вуліцы. А ён адно ўсьміхніца, моўчукі памахае рукой ды пойдзе далей. Вось і зъезхала... А іншых мне ня трэба.

Дапілі астылую каву. А. ляжаў — не варушыўся. Адэлька ўзынялася:

— Пайду я. Хутка цягнік. Трэба яшчэ набыць падарункі сваім Засыценкам.

А. слухаў, як разывітваліся кабеты, літаральна ўціснуўшыся ў пасыцелены на падлозе стары палітон.

У рэдакцыі панавала звычайная перед здачай нумару мітусыня. Усе імкнуліся хутчэй завяршыць справы, каб пасыпець падрыхтавацца да Калядаў. А. ціхенка шмыгнуў міма кабінэту Галоўнага да стала свайго колішняга прыяцеля Фэлікс, які сядзеў, упёрты ў камп'ютар.

— Дзядзьку, выручи мяне, — адчайна й адначасова ращуча выгукнуў А. замест вітання.

— Грошай ня дадам, — гэтаксама адчайна й ращуча адказаў Фэлікс. — Сёньня зранку твой сябрук Помнік прыходзіў, ледзь адкупіліся. Магу пляшку шампанскага "пазычыць".

— Я не пра гроши, — А. не мігчычаў глядзеў на Фэлікса. — Дастань дыктафон. Уключы яго.

Фэлікс неахвотна выканаў просьбу.

— Слухай, — пачаў А., — гэта было гады чатыры таму, акурат перад Калядамі...

Распавядаў спакойна, крыху манатонна. На сканчэнні развіў рукамі:

— Як толькі яна сышла, падняўся з паліто й ціхенка, каб не пачула гаспадыня, уцёк з майстэрні. І вось я тут.

— І што я мушу рабіць з запісам? — запытаўся Фэлікс.

— Гэта ж шыкоўная гісторыя! Гатовы тэкст, які толькі трэба звініць з дыктафона. Галоўны мяне звольніў. А гэта мой шанец. Ад цябе я працу канцоўку. Калі ласка, прыдумай што-небудзь круцейшае за хэпі-энд, — А. скарыстаўся з разгубленасці Фэлікса і пачаў адступацца да дзвіярэй. — Я пагулюю пару гадзін, а ты падумай над фіналам, добра?.. Ты ж сапраўдны пісьменьнік.

***

Калі А. вярнуўся, перад Фэліксам настале ляжалі некалькі съвіцараздрукаваных на прынтарэры аркушыкаў. На першым стаяла імя А.

— Напісаў?

— Амаль, — змрочна адказаў Фэлікс. — Я зіняў твой распавед са стужкі слова ў слова. Але не стае апошніяга сказу. Я зрабіў колькі даведак і...

Фэлікс працягнуў А. запісаны нумар тэлефону:

— Звані!

— Куды?</p

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАННІ

Радаслава! З Днём народзінаў і Калядам! Хай шчасціць табе ўсім! Бабуля, дзядулі

Юлечку Калячку віншую з Днём народзінаў! Будзь заёсці вясёленька, здаровенская. Галоўнае — не згубі свай маладосьці ў марных справах. Жыві заўсёдзе з надзеяй. Твой тата **Маю жонку** Сьветлынку будучага майго сына (дачу) цалую пышчотна, бо Еус ужо нарадзіўся. Зыміцер

Тату Самуіла з Днёма нараджэння! Сын 10 "Г", "А", "В", 11 "В", "Г" — з вакацыямі й Калядам! Пагаруйце сабе крыху! З.Дык

Асаўстыя віншаваны Віялеце Пачкоўскай! Так трымца!

Алег

Віншую жонку Тонку Марозаву і цудоўных суседзяў Васіля і Лідку Кардаш з Калядамі і Новым годам. Здароўя і хаканыя.

Віктар

Спадару Мікола Піварав, спасыняюся, але — з Народзінамі

циябе! Чаму табе не ахініца, га? Шызы

Надзею, Уладзіка, Юльку і Кацю віншую з надыхом сэсі.

Дзіма

Хрыстос нарадзіўся! Слаўце Яго!

Віншую ўсіх чытачоў "Нашай Ніве" з Раством Хрыстовым.

Raisa

Нашаніўцы! З Калядам! З Новым годам! Новых праектаў, таленавітых аўтараў, вострых элем, цікавых аповедаў. Чытач

Віншую любую сястрычку Радаславу з Днём народзінаў. Ружана

Радаслава! Нарадзіца на Каляды — Божая ласка. Няхай ніколі

яна не пакідае цябе! Валянціна, Тацяна

Дараўжынкія мае маці й тата, віншую вас з Раством. Усё мае

быць добра! Зыміцер Казакевіч

Беларусы! Цемры — капцы! Святла прыбяўляеща. Бо ён ужо

у ўсіх. З Раством вас! З.С.

Спадары Паўлюк і Сямён, віншую з народзінамі. Зычу даўжэй-

ших валасу, пляніце косы. А.Р.

Зычу беларусам дабра і мысы ў новым 2003 годзе! Грамадзянін БНР

Віншую беларусу з Раством Хрыстовым! Уніят

Вялікі дзякунік з сонца, мора, бананы дынчыя падарункі. Я

вес усіх велімі моцна люблю. Тусік

Алеся Ягораў, з Днём народзінаў, з табой цяжка, і без цябе

нікі. Беларус з-пад Воршы

Віншую ўсіх чытачоў "Нашай Ніве" з хуткімі сявятамі! Алег

Беларускім партыям жадаю больш разуму і рашучасці. Алег

Прывітанне, Zidzi. Прывітанье, Zidzi. Прывітанье, Zidzi.

Прывітанье, Zidzi

in memoriam

Дружа! Два гады, як няма з намі Веры Церлюкевіч. Ці паклау

ты кветкі на не магіту?

ідзі

Усе, хто пацярпей за Беларусь, трывайце! Нікога не праходзіць бясьследна! Алег

Даеш датэрміновыя працы дэнцікія выбары пад наглядам

войск ААН! Рыгоравіч

Каб усе было адно (Ян 17: 21)

За яе міласыць Іванку Сурвілу, старшынку Рады БНР, Господу памолімся. Грамадзянін БНР

Як у свой час прафукал Смаленск, Беласток і Вільню, так цяпер прафукал Беларусь. Можа, ужо досьць нам нянскіх гімнай? Можа, ужо гдзё гуляць у паддаўку?

Што калгасы не корыміць, што "гарант" добрага жыцця на дасыць, а ў саюзе з Расейскім зынкнем, як мамані, ведаюць многія, але чамусыці маўчаци. Не маучыце, патрабуйце ўступлення Беларусі ў ўсходнепольскія структуры. Толькі так мы выжывем

На першай паласе "НН" павінен быць чырвоны колер. BLR

Раз на тыдзень чытца "Нашу Ніве" — гэтага, на жаль, мала!

Беларус

Змагайся за Волю Айчыны ў шэрагах Беларускай партыі Свабоды! Пайдж.: 211-00-00, аб. 83602

Колкі патрабона саюз, каб Беларусь засталася незалежнай?

Адзін Саюз незалежных дзяржаў яду ёсьць — гэта СНД. Raisa

Мару дажыць да таго часу, калі мужчыны ў Беларусі пера-

станицу насіць жахлевія шапкі-вшанкі. Дзяўчына

Збавіць нас ад асміміяцы і расейскага ярма роднамоўнага юлада, а не чухамоўна — халу Расейскай імперыі! Беларусы,

разумейце гэта, яднайцеся! Касцюковіч

Бог нам раіць зь Неба: "Прэзыдэнта выбіраць зь беларусаў траба. Беларуса РоднаМоўнага, а не Чужамоўцу!" — Касцю-

ковіч

Каб на Зямлі перамагло Свяято і згінула Цемра, траба, каб

а ўсе людзі жылі па Запаветах Божых, таму траба бацьцушу са

Злом пачынаць з самадзеканаленням. Той, хто не жаде кыць

паводле Божых Запаветаў, судзейнічае сілам Цемры — Сатанінскім сілам, хоча ён таго ці не. Raisa

Ад нашае нягоднае краіны — раве ды стогне на толькі Украіна! Але ёй "дастасца" больш за ўсіх

Занон Пазняк — альтэрнатыва Лукашэнку. Таму так нэрвуючы

дзякунік д-рон Донар-Расеіскі з Москва-рэчыцы

Русіфікацыя завершана. Хваленое канстытуцыйнае дзявио-

моўе растаптана. Ізоў Беларусь пад расейскай акупациі. Хай якічынка радуеца расейскаму ярму. Нам, беларусам, такое "ичасыне" на траба. Ми яднайемся і становімі свабоднымі! Касцюковіч

Застаўся ў Жыўых роспачны Псіх — усім Свой ды на той!

Апошні герой?.. Я болей не гуляю са сваёй Душой! Якай ёсьць

— ды мне яна гадзіцца...

Ніядзел у выбарчым падмане — складні нашага змагання за Бацькаўшчыну!

У мясцовай улады няма ўлады, затое ёсьць вялікія складні. Нашто нам гэтак "улада"?

Кантакты

Суполка Экалягічнай партыі зялёных "БЭЗ" Жлобіна запра-

ша да супрацоўніцтва. Т.: (0234) 37-3-97

Наведаіць на сайт "Старога Ольскі": www.olsa.by.ru

Данчык, калі завіташ з кантактамі ў родны краі?

Беларусы

БПС чакае патрыёт-нацыяналісту штоадуторак ля помніка

Я.Купалы 18-й гадзіні

Бесплатна дам даступныя рэцепты, якія лечачь аблысненне,

алькаголізм, некаторыя хваробы пачонкі, астму й іншое. Ад Вас

— капэрта са зв. адрасам. Вул.Цітова, 121—15, 210021, Віцебск. Бабулька інш

кінгі, музыка

Беларускую азбуку набудзем. Т.: 288-63-84

Прадаю новую Біблію, а таксама цудоўныя кнігі з хатнім

бібліятычнімі цудоўнымі стане. Укладацце капэрту, вышыю каталог

зь вельмі нізкімі цэнамі. А/с 21, 210021, Віцебск.

прадаю

Прадаю паліцу для кніг. Ручная работа. 25 тыс. Лакаваная.

Пак. 419, вул. Кастрычніцкая, 4 (ніт. 5), Менск

праца

Безвыходна! Кабета, 44 гады, матфак БДУ, шукае любую

працу. Кемлівія, старання. Т.: 261-22-55

Вазы на карэктуру тэксты (наркамаўка, тарашкевіца, лацінка). Магчымы пераклад з расейскай на беларускую. Т.: 265-75-73

чукеркі

Каго цікаўіць, куды зынкі беларускамоўныя назывы з прадукцыі фабрыкі "Камуніка", тэлефонайце Трапак Людміла. Т.: 219-73-89

Наступны нумар "НН"

выйдзе 10 студзеня, у пятніцу.

З наступнага году "НН" будзе

выходзіць у новым дызайне.

Сабакам.
З празьнічкам.
Граждан

Аднаму сабаку даручыў напісаць навагодніе віншаваныне, з якім Граждан павінен быў выступіць на фэрме буйной рагатай жывёллы. Сабака ўсю ноч думаў. А раніцай да яго на трактары прыехаў другі сабака, сказаў "служы пану верне" і ўручыў павестку ў войска.

Адзін сабака ёў на Каляды смажанага індыцы з яблыкі. А Граждан закусваў мерзлай антонаўкай і чытаў казкі пра Карлсана, які жыве на даху.

Адзін сабака сабраў перад Новым годам паднічаленых, павіншаваў і ўручыў падарункі. Граждан сабраў сваякоў і сказаў: "Браціца і сёстры, ніхто на хоча нам болей дапамагаць. Я зьяжджаю ў невядомым аўтамабілі, а вы рыхтуйцесь да супружаскай ізмены".

Адзін сабака пераапрануўся ў Дзеда Мароза і прыйшоў віншаваць Граждана. А той, пераапрануты ў пасла белых арапаў